

PAGRINDINĖS TEISĖS IR TEISINĖS
VALSTYBĖS PRINCIPAS

Nacionaliniai pokyčiai iš pilietinės visuomenės perspektyvos (2020–2021 m.)

Septembre 2022

Europos ekonomikos ir
socialinių reikalų komitetas

EESRK Pagrindinių teisių ir teisinės valstybės principų grupė
PAGRINDINĖS TEISĖS IR TEISINĖS VALSTYBĖS PRINCIPAS
Nacionaliniai pokyčiai iš pilietinės visuomenės perspektyvos, 2020–2021 m.

Lentelė

- EESRK pirmininkės įžanginis žodis
- **Ižanga**
- **Pagrindinės socialinių partnerių teisės**
- **Susirinkimų ir asociacijų laisvė**
- **Žodžio laisvė ir žiniasklaidos laisvė**
- **Teisė į nediskriminavimą**
- **Teisinė valstybė**
- **Išvada**

Priedai

- Šalių ataskaitos
 - Danija (2020 m. gruodžio 21–22 d.)
 - Vokietija (2021 m. balandžio 21–22 d.)
 - Airija (2021 m. birželio 28–29 d.)
 - Čekija (2021 m. rugsėjo 30 d.–spalio 1 d.)
 - Ispanija (2021 m. spalio 14–15 d.)
 - Kipras (2021 m. lapkričio 25–26 d.)
 - Lietuva (2021 m. gruodžio 15–17 d.)
- Vyriausybių pateiktos pastabos

Ižanga

Europa susiduria su rimtais iššūkiais pagrindinių teisių ir teisinės valstybės srityje. Organizuota pilietinė visuomenė ir piliečiai prašo imtis konkrečių veiksmų, kuriais visų pirma būtų siekiama panaikinti korupciją, užtikrinti teisingumo sistemų nepriklausomumą, kokybę ir veiksmingumą, garantuoti žiniasklaidos pliuralizmą ir laisvę, užtikrinti prasmingas konsultacijas su atitinkamais suinteresuotaisiais subjektais formuojant politiką.

Pasaulinės krizės neaplenkia ir Europos. Ir kas prieš pustrėčių metų galėjo pagalvoti, kad, be sudėtingų su klimato kaita susijusių uždavinių, teks susidurti su didžiausia žmoniją per šimtmetį ištikusia pandemija, o į mūsų žemyną sugrįš žiaurus karas?

Kai kurios šalys, susidūrusios su tiek daug krizių, yra linkusios raginti imtis labiau autoritarinių atsakomųjų priemonių ir apriboti laisves ar teises, kad sukurtų veiksmingumo iliuziją. Iš tikrųjų autoritarinėms valstybėms krizės metu sekasi ne ką geriau, kaip buvo matyti per COVID-19 pandemiją.

Tačiau EESRK tiki organizuotos pilietinės visuomenės ir dialogo galia. Manome, kad valstybės politika yra veiksmingesnė, jeigu priimant sprendimus visapusiškai dalyvauja pilietinė visuomenė. Taip pat esame įsitikinę, kad pagrindinės teisės, teisinė valstybė, demokratija ir mažumų apsauga yra svarbu mums visiems ir peržengia mūsų šalių sienas. Galiausiai, atžanga vienoje valstybėje narėje visada turi poveikį kitoms šalims, ir ne tik dėl mūsų visuomenių ir šalių ekonomikos tarpusavio sąsajų, bet ir – o tai galbūt dar svarbiau – dėl to, kad mus, europiečius, sieja bendras likimas.

Kadangi pagrindinių teisių ir teisinės valstybės klausimams reikia skirti daug dėmesio, 2018 m. EESRK įsteigė specialų organą, kad organizuota pilietinė visuomenė galėtų išsakyti savo nuomonę apie Europos lygmeniu kylančius uždavinius ir juos spręsti (Pagrindinių teisių ir teisinės valstybės principų grupė).

Ši ataskaita apima Pagrindinių teisių ir teisinės valstybės principų grupės narių misijas į septynias šalis 2020–2021 m., taip pat joje pateikiama keletas pilietinės visuomenės nuomonės apie pokyčius pagrindinių teisių ir teisinės valstybės srityje pavyzdžių. Šie pavyzdžiai atitinkamai ir turėtų būti vertinami – tai ne filmas, apimantis visas ES valstybes nares tuo pačiu metu, ne knyga, leidžianti atlikti išsamią mokslinę analizę, bet pagrindinių tendencijų tam tikroje šalyje tam tikru metu vaizdas. Gautas kaleidoskopiškas vaizdas atskleidžia kelias nerimą keliančias tendencijas, daugybę iššūkių ir tik keletą teigiamų pokyčių. Bet kuriuo atveju šios tendencijos rodo, kad mums, Europos organizuotai pilietinei visuomenei ir mūsų legitimumui, reikia labai atidžiai stebėti, kas vyksta visose ES valstybėse narėse, kad padėtume vieni kitiems šias tendencijas įveikti ir kurti geresnę visuomenę.

Christa Schweng, EESRK pirmininkė

Ižanga

Šioje ataskaitoje pateikiama 2020 ir 2021 m. EESRK Pagrindinių teisių ir teisinės valstybės principų grupės organizuotų vizitų šalyse apžvalga. Ji apima vizitus septyniose šalyse: Danijoje, Vokietijoje, Airijoje, Čekijoje, Ispanijoje, Kipre ir Lietuvoje¹. Ši ataskaita yra antroji; pirmąją apibendrinamąją ataskaitą Pagrindinių teisių ir teisinės valstybės principų grupė parengė 2020 m. birželio mėn., ji apėmė per pirmuosius dvejus grupės gyvavimo metus (2018–2019 m.) vykusius vizitus septyniose šalyse: Rumunijoje, Lenkijoje, Vengrijoje, Austrijoje, Prancūzijoje, Bulgarijoje ir Italijoje².

EESRK Pagrindinių teisių ir teisinės valstybės principų grupė

Pagrindinių teisių ir teisinės valstybės principų grupė buvo įsteigta 2018 m. kaip horizontalus Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto organas. Jai buvo pavesta didinti organizuotos pilietinės visuomenės vaidmenį stiprinant pagrindines teises, demokratiją bei teisinę valstybę ir reaguojant į mažėjančią pilietinę erdvę pilietinės visuomenės organizacijoms. Jos veikloje laikomasi požiūrio, apimančio sritis, kurios laikomos itin svarbiomis ir susijusiomis su EESRK veikla: pagrindinės socialinių partnerių teisės, susirinkimų ir asociacijų laisvė, žodžio laisvė ir žiniasklaidos laisvė, teisė į nediskriminavimą ir teisinę valstybę³.

Ši ataskaita

Be kitos svarbios veiklos, kaip antai EESRK nuomonių rengimo ir konferencijų bei klausymų organizavimo, Pagrindinių teisių ir teisinės valstybės principų grupė savo misiją palaikyti ryšius su pilietine visuomene įgyvendina, be kita ko, lankydamosi šalyse. Grupės tikslas – apsilankyti visose 27 valstybėse narėse, taigi ši ataskaita žymi pusiaukelę siekiant šio tikslo.

Pagrindinių teisių ir teisinės valstybės principų grupės vizitus šalyse sulėtino COVID pandemija. Todėl praėjo metai nuo paskutinio vizito šalyje rengiant pirmąją apibendrinamąją ataskaitą (Italija, 2019 m. gruodžio mėn.) iki pirmojo vizito rengiant dabartinę ataskaitą (Danija, 2020 m. gruodžio mėn.). Susidūrusi su sunkumais dėl su sveikata susijusių ir kelionių ribojimų, Pagrindinių teisių ir teisinės valstybės principų grupė ir toliau aktyviai veikė, kai kuriuos vizitus (Danijoje, Vokietijoje, Airijoje, Lietuvoje) surengė virtualiai, bet fiziniai susitikimai išliko įprastas bendravimo būdas, kai tik leisdavo aplinkybės.

Nepaisant šių suvaržymų, Pagrindinių teisių ir teisinės valstybės principų grupės vizitų šalyse rengimo metodika nepasikeitė. Vizitai šalyse trunka dvi dienas, per kurias šešių EESRK narių delegacija susitinka su keliasdešimt suinteresuotųjų subjektų (socialinių partnerių, pilietinės visuomenės organizacijų (PVO) atstovų ir žiniasklaidos bei teisės specialistų), kad aptartų penkias pagrindines grupei aktualias temas per tiek pat susitikimų. Diskusijos vyksta laikantis *Chatham House* taisyklės,

¹ Dėl COVID padėties vizitai Danijoje, Vokietijoje, Airijoje ir Lietuvoje buvo virtualūs. Čekijoje, Ispanijoje ir Kipre apsilankyta fiziškai.

² EESRK, *Fundamental rights and the rule of law - National developments from a civil society perspective, 2018-2019, 2020 m.* birželio mėn., <https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/files/ge-02-20-156-en-n.pdf>. Ataskaitą aplankyti šalių kalbomis galima rasti <https://www.eesc.europa.eu/en/sections-other-bodies/other/ad-hoc-group-fundamental-rights-and-rule-law>.

³ Daugiau informacijos apie Pagrindinių teisių ir teisinės valstybės principų grupės veiklą žr. svetainės skiltyje <https://www.eesc.europa.eu/en/sections-other-bodies/other/ad-hoc-group-fundamental-rights-and-rule-law>.

t. y. Pagrindinių teisių ir teisinės valstybės principų grupė naudojasi gauta informacija, tačiau vizitų šalyse ataskaitoje, parengtoje remiantis diskusijomis, neatskleidžiama nei dalyvių tapatybė, nei jų priklausomybė. Vizito metu Pagrindinių teisių ir teisinės valstybės principų grupė taip pat sistemingai susitinka su valdžios institucijomis. Po vizito aplankytos šalies vyriausybei suteikiama teisė atsakyti (pateikti pastabas), šios pastabos pridedamos prie rengiamos ataskaitos.

Kaip nurodyta pirmojoje Pagrindinių teisių ir teisinės valstybės principų grupės apibendrinamojoje ataskaitoje, visos nuomonės, sudarančios šalių ataskaitų ir šios apibendrinamosios ataskaitos turinį, yra perteiktos sąžiningai ir *nėra* EESRK nuomonė ar jo pateikiamas padėties vertinimas. Šia ataskaita siekiama ne pateikti teisinę analizę ar mokslinį palyginimą, bet išdėstyti pilietinės visuomenės nuomonę apie pagrindines tendencijas Europoje. Taip pat nereikėtų daryti jokių išvadų dėl septynių šalių, kurioms skiriamas dėmesys šioje ataskaitoje, pasirinkimo. Vienintelė priežastis, dėl kurios jos nagrinėjamos kartu, yra siekis užtikrinti geografinę pusiausvyrą. Vizito tam tikroje šalyje kontekste aprašytos tendencijos pavyzdys nereiškia, kad toks reiškiny egzistuoja tik toje šalyje. Ir atvirkščiai, jeigu nepamirštama, kad reiškiny egzistuoja kitoje šalyje, tai nereiškia, kad ta šalis nesusiduria su tokiu iššūkiu. Vis dėlto, apibendrinus, iš šių pavyzdžių galima susidaryti bendrą vaizdą apie kai kuriuos pagrindinius Europoje kylančius iššūkius, dėl kurių reikia imtis koordinuoto nacionalinio ir Europos atsako.

Nors Pagrindinių teisių ir teisinės valstybės principų grupės vizitų rengimo metodika nepasikeitė, grupė siekė stiprinti savo vaidmenį tolesniais veiksmais, susijusiais su vizitais šalyse. Taigi nuo 2021 m. birželio mėn. suinteresuotieji subjektai, su kuriais surengti susitikimai vizito metu, raginami pateikti tolesnes pastabas EESRK svetainės Pagrindinių teisių ir teisinės valstybės principų grupės skilties [specialiame tinklalapyje](https://www.eesc.europa.eu/en/sections-other-bodies/other/group-fundamental-rights-and-rule-law/ftrl-trends-eu-member-states)⁴. Tokiu būdu ir pakviesdama kai kuriuos nacionalinius suinteresuotuosius subjektus į savo metinę rudens konferenciją Pagrindinių teisių ir teisinės valstybės principų grupė ketina prisidėti plėtojant bendrą pagrindinių teisių ir teisinės valstybės kultūrą – tiek nacionaliniu lygmeniu, atkreipdama dėmesį į tendencijas ir skatindama valdžios institucijų ir pilietinės visuomenės dialogą, tiek Europos lygmeniu, dalyvaudama atvirose diskusijose apie šias tendencijas ir galimus bendrus sprendimus.

⁴ EESRK, *Fundamental Rights and the Rule of Law: trends in EU Member States*, <https://www.eesc.europa.eu/en/sections-other-bodies/other/group-fundamental-rights-and-rule-law/ftrl-trends-eu-member-states>.

1. Pagrindinės socialinių partnerių teisės

Pirmajame Pagrindinių teisių ir teisinės valstybės principų grupės delegacijos vizitų šalyse metu surengtame susitikime dalyvauja darbdavių organizacijos ir profesinės sąjungos. Šiame susitikime dalyviai paprastai kelia klausimus, glaudžiai susijusius su socialinių partnerių pagrindinių teisių, tokių kaip socialinis dialogas ar kolektyvinės derybos, apsauga. Per šį vizitų ciklą taip pat ypač išryškėjo socialinių partnerių vaidmuo sprendžiant tokias krizes kaip COVID ir kovojant su diskriminacija.

Socialinis dialogas ir dalyvavimas

Pagrindinių teisių ir teisinės valstybės principų grupės vizituose šalyse dalyvavę socialiniai partneriai apibūdino, kas, jų nuomone, iš esmės yra **tvirtas ir tinkamai veikiantis socialinis dialogas**, kuriam būdingi skirtumai ir konkretūs iššūkiai kiekvienoje konkrečioje šalyje.

- **Narystės profesinėse sąjungose lygis** gali skirtis šalyje, kurioje yra geografinis suskirstymas, kaip *Kipre*, arba kurioje toks suskirstymas buvo, kaip *Vokietijoje*. Kai kurių kategorijų darbuotojams taip pat gali būti nepakankamai atstovaujama profesinėse sąjungose. Pateikti pavyzdžiai apima užsieniečius darbuotojus *Kipre* arba interneto platformų darbuotojus *Vokietijoje* ar *Čekijoje*. *Lietuvoje* tik labai nedidelis procentas privačiojo sektoriaus darbuotojų yra susivieniję į profesines sąjungas.
- **Kolektyvinių derybų** aprėptis laikoma plačia *Danijoje* ir *Vokietijoje* (nors čia ir mažėja), o *Airijoje* – gana maža. *Čekijoje* dalyviai apgailestavo, kad Darbo kodeksu nepakankamai palengvinamos derybos dėl kolektyvinių sutarčių, o šių bėgant metams mažėja. *Ispanijoje* profesinių sąjungų nariai apgailestavo, kad sunku sudaryti kolektyvines sutartis mažųjų ir vidutinių įmonių (MVI) sistemoje, nes šioje sistemoje silpnai veikia profesinės sąjungos. *Kipre* stebima paradoksali situacija – nors profesinių sąjungų skaičius šalyje buvo didesnis nei vidutinis, darbuotojų, kuriems taikomos kolektyvinės sutartys privačiajame sektoriuje, skaičius buvo nedidelis.
- **Viešų konsultacijų** kokybė įvairiose šalyse buvo vertinama skirtingai. Pavyzdžiui, *Kipre* dalyviai manė, kad su jais reguliariai konsultuojamasi su darbu susijusios politikos ir kitais svarbiais klausimais, tačiau apgailestavo, kad kartais konsultacijų vengiama. *Lietuvoje* dalyviai manė, kad valdžios institucijos nepakankamai juos išklauso, nepaisant tinkamos sistemos ir suteikiamos galimybės per trišalę tarybą dalyvauti formuojant politiką. *Airijoje* buvo pabrėžtas teigiamas aspektas, kad socialinis dialogas apima ne tik socialinius partnerius, bet ir platesnį dialogą su pilietinės visuomenės organizacijomis.

Socialinis dialogas kaip atsparumo veiksnys: COVID

Kai kuriose aplankytose šalyse socialiniai partneriai pripažino tvirto socialinio dialogo svarbą siekiant įveikti COVID krizę.

- *Danijoje* dalyviai teigiamai įvertino tai, kad vyriausybė įtraukė socialinius partnerius į **diskusijas dėl priemonių**, skirtų krizei įveikti, todėl buvo sudaryti trišaliai susitarimai ir nustatytos kompensavimo sistemos. *Vokietijoje* dalyviai išsakė panašias pastabas – jie palankiai įvertino valdžios institucijų ir socialinių partnerių bendradarbiavimą dėl poveikio švelninimo priemonių, kaip antai laikino darbo laiko pritaikymo, tačiau taip pat pabrėžė, kad socialinių partnerių dalyvavimas rengiant priemones įvairiose federalinėse žemėse skyrėsi. *Čekijoje* tvirtas socialinis dialogas pasirodė esąs labai svarbus, nes padėjo pašalinti tam tikrą teisinį netikrumą, susijusį su socialinių partnerių įgyvendintinomis priemonėmis, pavyzdžiui, darbu namuose.
- *Airijoje* dalyviai iš esmės manė, kad **2008 m. finansų krizė ir COVID krizė** turėjo įtakos socialiniam dialogui. *Ispanijoje* dalyviai manė, kad, priešingai nei per finansų krizę, tinkamas socialinis dialogas leido darbdaviams, profesinėms sąjungoms ir vyriausybei sudaryti susitarimus tokiais klausimais kaip minimalusis darbo užmokestis, o tai padėjo išsaugoti darbo vietas. *Kipre* dalyviai apgailestavo, kad per pirmąją pandemijos dalį tradicinio socialinio dialogo buvo atsisakyta. Tačiau jie taip pat manė, kad su jais buvo tinkamai konsultuojamasi dėl kai kurių aspektų, pavyzdžiui, sveikatos priemonių, finansinės pagalbos ir ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plano. *Lietuvoje* dalyviai apgailestavo, kad konsultacijos dėl ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plano vyko remiantis netikslia informacija, jose dalyvavo per daug dalyvių, o pastaboms pateikti buvo skirta per mažai laiko.

Socialinių partnerių vaidmuo kovojant su diskriminacija

Kai kuriose aplankytose šalyse socialiniai partneriai ypač pabrėžė **tvirto socialinio dialogo siekiant susidoroti su įvairiais visuomenės pokyčiais, kaip antai migrantų integracija ar „Brexit’u“**, svarbą.

- *Vokietijoje* buvo manoma, kad aktyvi socialinių partnerių pozicija ir socialinio dialogo kokybė atliko svarbų vaidmenį, susijusį su dideliu prieglobsčio prašytojų, atvykusių į šalį 2015–2016 m., skaičiumi. Dėl to buvo imtasi tam tikrų priemonių, kuriomis palengvinama **prieglobsčio prašytojų integracija** per darbą. *Danijoje* dalyviai pabrėžė socialinio dempingo ir nedeklaruojamo darbo problemas, o kartu apgailestavo, kad užsieniečiai darbuotojai atsidūrę ypač sudėtingoje padėtyje, nes jie dažniausiai dirba sektoriuose, kuriuose sudaryta mažiau kolektyvinių sutarčių, veikia mažiau įmonių ir trūksta žinių apie Danijos modelį. *Čekijoje* dalyviai apgailestavo, kad profesinės sąjungos nepakankamai integruoja migrantus į savo gretas ir pernelyg dažnai sieja juos su socialiniu dempingu, be to, jie manė, kad mažesnių įmonių darbdaviai į migrantus žiūri veikiau kaip į pigios darbo jėgos galimybę, neatsižvelgdami į teigiamą įvairovės aspektą. *Ispanijoje* dalyviai palankiai įvertino teigiamas pastangas suteikti migrantams ar neteisėtai įsikūrusiems asmenims galimybę naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis, kuri užtikrinama 2018 m. dekretu dėl visuotinio sveikatos priežiūros prieinamumo. *Kipre* su socialiniais partneriais buvo konsultuojamasi dėl pirmojo nacionalinio migrantų integracijos plano, kuris, jų nuomone, labai reikalingas atsižvelgiant į didelę riziką, kad migrantai gali būti išnaudojami ir dirbti tik žemos kvalifikacijos darbą, taip pat į tai, kad jie susiduria su neapykantos kalba ir diskriminacija.

- **Įvairovės chartija** buvo palankiai įvertinta kaip svarbi iniciatyva *Airijoje* ir *Čekijoje*, tačiau pastarojoje šalyje dalyviai apgailestavo, kad ji iš esmės taikoma didelėms įmonėms, tokioms kaip tarptautinės įmonės. *Airijoje* socialiniai partneriai teigiamai įvertino savo aktyvų dalyvavimą įgyvendinant LGBTIQ+ asmenų įtraukties, klajoklių ir romų įtraukties strategijas, taip pat konsultacijose rengiant nacionalinį kovos su rasizmu veiksmų planą. Kalbant apie neįgaliųjų įtrauktį, kiek tai susiję su darbu, daugiausia dėmesio buvo skiriama galimybėms patekti į darbo rinką, paskatoms, subsidijoms ir lanksčioms darbo sąlygoms. *Ispanijoje* dalyviai pabrėžė sunkumus, su kuriais susiduria kai kurie darbuotojai, ypač jauni darbuotojai, kurie negauna tokio darbo užmokesčio, kuris leistų patenkinti jų poreikius.
- *Airijoje* profesinių sąjungų nariai pabrėžė, kad dėl „**Brexit'o**“ panaikintas laisvas judėjimas tarp Airijos Respublikos ir Šiaurės Airijos sukėlė didelių problemų darbuotojams, visų pirma pasienio darbuotojams. Airijos darbuotojams buvo būtini pasienio leidimai, kad galėtų teisėtai dirbti Šiaurės Airijoje, tačiau labai trūko žinių apie teisinius reikalavimus. Susirūpinimą taip pat kėlė rizika, kad dėl „Brexit'o“ gali skirtis Airijos Respublikos ir Šiaurės Airijos darbuotojų teisės. Be to, jie nurodė bendresnę priešišką Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos požiūrį į ES migrantus „Brexit'o“ kontekste.

2. Susirinkimų ir asociacijų laisvė

Pagrindinių teisių ir teisinės valstybės principų grupės vizitų šalyse dalyviai atkreipė dėmesį į apskritai tinkamą pilietinės visuomenės organizacijų (PVO) veiklos, įskaitant susirinkimų ir asociacijų laisvę, apsaugos teisinę sistemą. Vis dėlto šioje iš esmės patikimoje teisinėje sistemoje iškilo konkrečių problemų.

Dalyvavimas visuomeniniame gyvenime

Nors konsultavimosi su PVO procedūros ir konsultacijų lygis įvairiose šalyse skyrėsi, apskritai dalyviai ragino **stiprinti PVO dalyvavimo mechanizmus**, tikėdamiesi didesnės įtakos priimant sprendimus. Be to, jų nuomone, buvo suabejota PVO vaidmeniu viešose diskusijose.

- *Airijoje* dalyviai manė, kad valdžios institucijos su jais tinkamai konsultavosi, tačiau tikėjosi, kad bus galima atnaujinti platesnį socialinį dialogą kaip anksčiau. *Vokietijoje* dalyviai apgailestavo, kad nėra už pilietinę visuomenę atsakingos valdžios institucijos, o jie turi nedaug galimybių **dalyvauti priimant politinius sprendimus**. *Čekijoje* dalyviai manė, kad būtų galima užtikrinti geresnes galimybes dalyvauti priimant sprendimus, visų pirma geriau įgyvendinant vyriausybės strategiją dėl bendradarbiavimo su pilietine visuomene, kuri, jų nuomone, yra gera. *Lietuvoje*, dalyvių nuomone, socialiniai partneriai ir PVO dažnai būdavo informuojami, o ne su jais konsultuojamasi, ir jie neturėdavo pakankamai laiko savo pastaboms parengti. *Kipre* dalyviai pabrėžė, kad trūksta aktyvaus konsultavimosi, ir apgailestavo, kad valdžios institucijos dėl Kipro ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plano konsultavosi tik su socialiniais partneriais, o kitas organizacijas paliko nuošalyje.
- Kai kurie dalyviai, pavyzdžiui, *Čekijoje*, atkreipė dėmesį į **didėjančią plačiosios visuomenės nepasitikėjimą PVO**. Konfrontacinį požiūrį pakurstė kai kurie politikai, kurie žmogaus teisių ir kovos su diskriminacija skatinimo srityje veikiančias PVO apibūdino kaip „politines PVO“. *Danijoje* dalyviai nuogaštavo, kad, nepaisant iš esmės didelio visuomenės pasitikėjimo demokratija, tokiomis aplinkybėmis, kai politinės diskusijos tampa vis aštresnės ir labiau poliarizuotos, jaunimas ir mažumos ja pasitiki mažiau. *Kipre* dalyviai minėjo, kad kai kurie valstybės pareigūnai dažnai šmeiždavo tam tikras organizacijas vien dėl to, kad tos organizacijos dirbo su migrantais arba turėjo sąsajų su vietinėmis organizacijomis, kurias praktiškai kontroliuoja turkų kilmės kipriečių bendruomenė. Tai prisidėjo prie to, kad tam tikros pilietinės visuomenės organizacijos buvo laikomos valdžios institucijų priešininkėmis.

Susirinkimų laisvė

Kai kuriose aplankytose šalyse dalyviai pateikė priemonių, kuriomis gali būti **ribojama susirinkimų laisvė**, pavyzdžių.

- *Čekijoje* dalyviai sutiko, kad susirinkimų laisvė yra gerai ginama įstatymo. Tačiau jie taip pat teigė, kad per pastaruosius kelerius metus teismą pasiekė kelios bylos dėl **policijos perteklinės jėgos naudojimo**. *Vokietijoje* dalyviai išreiškė susirūpinimą dėl viešosios tvarkos

užtikrinimo per demonstracijas. Jie taip pat nuogąstavo, kad įtampa, susijusi su protestais prieš kovos su COVID priemonės, gali būti panaudota kaip priežastis ateityje apriboti susirinkimų laisvę.

- *Ispanijoje* dalyviai buvo ypač susirūpinę dėl 2015 m. **Piliečių saugumo įstatymo**, pagal kurį, kaip jie nuogąstavo, gali būti taikomos labai didelės sankcijos už įvairius veiksmus, susijusius su protestais ir streikais. Dalyviai konstatavo, kad kai kurios nuostatos yra problemiškos, pavyzdžiui, nuostata dėl šiurkštaus nepaklusimo valdžios pareigūnams ir nuostata dėl pagarbos saugumo darbuotojams, ypač dėl to, kad šių nuostatų dviprasmiškumas suteikia policijos pajėgoms pernelyg daug laisvės aiškinti, kaip jas taikyti. Dalyviai taip pat kritikavo policijos perteklinės jėgos naudojimą per demonstracijas ir kritiškai vertino tai, kad nuteisiama tik nedidelė dalis policijos pareigūnų, paduotų į teismą dėl perteklinės jėgos naudojimo.
- *Lietuvoje* dalyviai paaikšino, kad įvairios savivaldybės **atmetė** LGBTIQ+ bendruomenės ir tos pačios lyties asmenų santuokų priešininkų **prašymus** surengti viešus susirinkimus 2021 m. rugsėjo mėn. Vis dėlto po apeliacinio skundo teisme LGBTIQ+ bendruomenei leidimas buvo suteiktas.

COVID poveikis pilietinei erdvei

Dalyviai aplankytose šalyse manė, kad **COVID padėtis** ir susiję apribojimai apsunkino jiems tenkanti sergėtojų vaidmenį ar jų veiklą, susijusią su ryšių su piliečiais palaikymu ir lėšų rinkimu.

- *Danijoje* dalyviai laikėsi nuomonės, kad su **COVID susiję susirinkimų ir asociacijų laisvės apribojimai** nepažeidė Konstitucijos ir buvo proporcingi. Jie teigiamai įvertino tai, kad apribojimų išimtys buvo numatytos, pavyzdžiui, politiniams ar kitiems svarbiems susitikimams. Tačiau buvo išsakyta tam tikrų nuogąstavimų dėl galimo PVO skiriamo finansavimo sumažinimo po COVID krizės, nors šioje šalyje PVO gaudavo didelį viešąjį finansavimą. *Airijoje* dalyviai teigiamai įvertino tai, kad pagal Konstituciją suteikiama stipri taikių protestų apsauga. Tačiau jie apgailestavo dėl, jų nuomone, atsitiktinio priemonių, kuriomis dėl COVID pandemijos ribojamas judėjimas ir dalyvavimas renginiuose, taikymo. *Kipre* dalyviai minėjo, kad su COVID susiję apribojimai dėl viešų demonstracijų buvo panaikinti daug vėliau negu dėl kitų visuomeninių renginių. Tai reiškė, kad už dalyvavimą protestuose žmonėms buvo skiriamos baudos, nors jie teisėtai galėjo dalyvauti kituose susibūrimuose, pavyzdžiui, vestuvėse.
- *Lietuvoje*, dalyvių nuomone, COVID tapo iššūkiu organizuotos pilietinės visuomenės veiklai, nes susitikimai nuotoliniu būdu tapo vienintele galimybe. Dalyviai taip pat apgailestavo, kad pilietinės visuomenės organizacijoms tenka palyginti nedidelė finansavimo, susijusio su **nacionaliniais ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planais**, dalis. Vizitų kitose šalyse, pavyzdžiui, *Čekijoje* ir *Danijoje*, dalyviai apgailestavo, kad jie nebuvo tinkamai įtraukti į šių planų rengimą.

Galimybės gauti finansavimą

Susirūpinimas dėl **galimybių gauti finansavimą** buvo išsakytas visų vizitų šalyse metu.

- *Čekijoje* dalyviai paaiškino, kad PVO vis sunkiau gauti finansavimą, nes didžiąją dalį pilietinės visuomenės veiklai skiriamo biudžeto vengiama skirti veiklai nediskriminavimo, žmogaus teisių ir jų gynimo srityse, ypač tokiais aktualiais klausimais kaip lyčių lygybė ar romų integracija. *Vokietijoje*, dalyvių nuomone, problemiška tai, kad PVO, laikomų labdaros organizacijomis, atleidimas nuo mokesčių pagal federalinę mokesčių teisę gali būti netaikomas, jeigu atitinkamos PVO veikla **laikoma pernelyg politinio pobūdžio**.
- *Airijoje* dalyviai nurodė nenumatytą Rinkimų akto poveikį PVO. Nors šiuo aktu reglamentuojamos aukos politinėms partijoms, taisyklė, kuria **ribojamos privačių asmenų ir iš užsienio aukojamos lėšos**, taikoma ir PVO, o tai sudarė kliūčių gauti finansavimą. Organizacijos, kurių tikslas yra bendro pobūdžio, pavyzdžiui, žmogaus teisių apsauga, nebuvo laikomos labdaros organizacijomis, ir tai turėjo neigiamą poveikį jų galimybėms gauti aukų, o aukojamoms lėšoms nebuvo taikomas atleidimas nuo mokesčių.
- *Kipre* dalyviai manė, kad organizacijoms, kurios kritiškiau vertina vyriausybę, paprastai sunkiau gauti viešąjį finansavimą. Jie taip pat paaiškino, kad panaikinus nacionalinį PVO registrą ir jį pakeitus regioniniais registrais pailgėjo **registravimo** laikotarpiai ir taikomos nenuoseklios taisyklės, susijusios su įvairių rūšių PVO steigimu ir veikimu. Be to, 2020 m. Kipro valdžios institucijos paskelbė daugiau kaip 2 500 PVO, kurioms taikoma išregistravimo procedūra dėl tam tikrų administracinių pareigų nevykdymo, sąrašą, tačiau teigiama, kad kai kurios organizacijos buvo išregistruotos, nors per dviejų mėnesių terminą jos savo pareigas įvykdė.
- *Kipre* dalyviai taip pat skundėsi dėl žemos ribos, kurią pasiekus PVO taikomi **audito reikalavimai**, todėl mažos organizacijos, turinčios ribotus pajėgumus ar išteklius tokiam auditui atlikti, atsidūrė nepalankioje padėtyje. *Lietuvoje* buvo manoma, kad PVO taikomi griežti skaidrumo reikalavimai gali pakenkti daugeliui Lietuvoje įsikūrusių Baltarusijos organizacijų, kurioms dažnai reikia apsaugos ir anonimiškumo, kad būtų užtikrintas jų narių saugumas.

3. Žodžio laisvė ir žiniasklaidos laisvė

Susitikime žodžio laisvės ir žiniasklaidos laisvės tema Pagrindinių teisių ir teisinės valstybės principų grupė turėjo galimybę išklausti PVO atstovų ir žiniasklaidos specialistų nuomonę apie pagrindinius pokyčius. Dalyviai septyniose aplankytose šalyse iš esmės pripažino, kad žodžio laisvė ir žiniasklaidos laisvė teisiniu požiūriu yra tinkamai apsaugotos. Tačiau tam tikrose srityse, pavyzdžiui, susijusiose su žiniasklaidos pliuralizmu, teise į informaciją ir individualia žurnalistų padėtimi, buvo rimtų problemų.

Reglamentavimo sistema

Vizitų kai kuriose šalyse dalyviai buvo ypač susirūpinę dėl teisinių pokyčių, dėl kurių, jų nuomone, gali būti apribota žiniasklaidos laisvė ir žodžio laisvė.

- Taip, pavyzdžiui, buvo su **saugumu** susijusių teisinių pokyčių atveju. *Ispanijoje* dalyviai manė, kad nors žodžio laisvė yra konstitucinė teisė, ją stipriai paveikė Piliiečių saugumo įstatymas. Jie kritikavo dideles baudas, kurios skiriamos žurnalistams už policijos vaizdo įrašus, taip pat dėl tam tikrų saviraiškos formų, kurios laikomos įžeidžiančiomis religiją, karališkąją šeimą ar Ispanijos vėliavą. *Danijoje* dalyviai nuogastavo, kad dėl kovos su terorizmu teisės aktų svetainės gali būti pernelyg greitai blokuojamos ir gali būti pažeidžiamos žurnalistų teisės apsaugoti savo informacijos šaltinius.
- *Airijoje* dalyviams ypač aktualus buvo labai ribojantis įstatymas dėl **garbės ir orumo įžeidimo** ir didelės išlaidos dėl šmeižto, nes tai, jų nuomone, riboja žiniasklaidos, kaip sergėtojos, vaidmenį. *Kipre* dalyviai apgailestavo dėl griežtų komercinių šmeižtą reglamentuojančių teisės aktų, nes pagal juos teismai gali uždrausti žiniasklaidos priemonėms publikacijose minėti konkrečią įmonę, asmenį ar organizaciją. Kita vertus, *Čekijoje* dalyviai palankiai įvertino tai, kad Konstitucinis Teismas nusprendė, jog viešieji asmenys negali reikalauti tokios pat apsaugos nuo šmeižto kaip privatūs asmenys, taip sumažindamas piktnaudžiaujamojo pobūdžio ieškinių prieš žurnalistus šiuo pagrindu riziką.
- Keliose šalyse, kaip antai *Lietuvoje* ar *Čekijoje*, išryškėjo bendras susirūpinimas dėl strateginių ieškinių dėl visuomenės dalyvavimo (SLAPP). *Lietuvoje*, dalyvių nuomone, kartais valdžios institucijos naudoja Bendrojo duomenų apsaugos reglamento (BDAR) įgyvendinimu kaip pretekstu **neteikti informacijos** žurnalistams, pavyzdžiui, žurnalistinių tyrimų metu. *Danijoje*, dalyvių nuomone, Informacijos laisvės akto 24 straipsnis yra problemiškas, nes juo apribotos galimybės susipažinti su dokumentais vyriausybės darbo srityje. *Ispanijoje*, dalyvių nuomone, skaidrumo įstatymas nebuvo tinkamai įgyvendintas, ypač COVID pandemijos metu, ir labai dažnai piliečiams ir organizacijoms teko kreiptis į teismą, kad gautų viešą informaciją.

Žurnalistikos ekonominis modelis ir žiniasklaidos pliuralizmas

Vizitų kai kuriose šalyse dalyviai laikėsi atsargaus požiūrio, jie pabrėžė, kad žiniasklaidos aplinka yra sveika, tačiau ragino atsargiai vertinti **žiniasklaidos koncentracijos tendenciją** ir kintančius ekonominius modelius.

- Nors padėtis įvairiose aplankytose šalyse skyrėsi, dalyviai atsargiai vertino bendrą **žiniasklaidos koncentracijos** tendenciją. *Čekijoje*, dalyvių nuomone, dėl COVID krizės ši tendencija paspartėjo, kaip matyti iš kai kurių žiniasklaidos priemonių uždarymo ar restruktūrizavimo ir padidėjusio žurnalistų ekonominio nesaugumo. *Kipre* dalyviai palankiai įvertino tai, kad teisės aktuose numatytos kovos su žiniasklaidos nuosavybės koncentracija priemonės, pavyzdžiui, įpareigojimas nurodyti visus akcininkus, kuriems priklauso daugiau nei nedidelė žiniasklaidos įmonės dalis, ir draudimas turėti nuosavybės teisę daugiau nei ketvirtadalį akcijų. Tačiau kai kurie dalyviai manė, kad akcininkai, veikiantys per trečiąsias šalis, tokių priemonių išvengia.
- Diskusijose apie žiniasklaidos laisvę reguliariai buvo minimas klausimas dėl kintančio **ekonominio modelio**. *Airijoje*, *Lietuvoje* ir *Čekijoje* dalyviai apgailestavo, kad didžioji dalis pajamų, gaunamų iš reklamos rinkos sektoriaus, atitenka socialinės žiniasklaidos platformoms, o tradicinių žiniasklaidos priemonių gaunamos pajamos mažėja, ir dėl COVID krizės ši tendencija paspartėjo. *Lietuvoje* dalyviai apgailestavo, kad valstybės pagalba nacionaliniam visuomeniniam transliuotojui yra didesnė negu visų komercinių televizijos paslaugų teikėjų gaunama bendra suma, ir tai sutrikdė viešosios ir privačios žiniasklaidos priemonių pusiausvyrą žiniasklaidos rinkoje. Kita vertus, *Danijoje* dalyviai teigiamai įvertino galimybę gauti viešąjį finansavimą, kuris, jų nuomone, yra būtinas kokybiškai žurnalistikai ir žiniasklaidos pliuralizmui remti.
- Ekonominio modelio raida buvo neatsiejamai susijusi su apskritai sunkesnėmis žurnalistų darbo sąlygomis. Pavyzdžiui, *Čekijoje* dalyviai paaiškino, kad daugelis žurnalistų dirba pagal **mažų garantijų darbo sutartis**, o narystė žurnalistų profesinėse sąjungose sumažėjo. Tiriamosios žurnalistikos atstovų, galinčių vykdyti ilgus tyrimus, skaičius yra labai mažas, ir nedaug jaunuolių renkasi šią karjerą.
- Dalyviai atkreipė dėmesį į tai, kad siekiant kovoti su tokia tendencija būtina labiau remti **kokybišką žurnalistiką**. *Airijoje* dalyviai, be geresnės asociacijų laisvės ir žurnalistų kolektyvinių derybų teisių apsaugos, ragino jaunuoliams, kurie domisi karjera žurnalistikos srityje, rengti daugiau mokymų ir teikti didesnę paramą. *Lietuvoje* dalyviai pabrėžė kokybiškos žiniasklaidos atgimimą – tai rodo šiuo metu žiniasklaidoje veikiančios tyrimų grupės.

Dezinformacija, įtaka ir savicenzūra

Viena svarbiausių susirūpinimą keliančių temų diskusijose su suinteresuotaisiais subjektais aplankytose šalyse buvo dezinformacijos plitimas ir apskritai teisės į informaciją apsaugos nuo **įtakos** ir savicenzūros rizikos svarba.

- Dalyviai iš esmės pritarė viešiesiems kovos su dezinformacijos plitimu veiksams, tačiau atsargiai, kad nebūtų pažeista žodžio laisvė. *Danijoje* dalyviai atkreipė dėmesį į riziką, kad viešieji kovos su **dezinformacija** veiksmai gali turėti neigiamą poveikį žodžio laisvei. Kaip pavyzdys buvo nurodytas teisės aktų dėl *snipinėjimo* taikymo srities išplėtimas, įtraukiant pagalbą užsienio valstybėms, turinčioms įtakos operacijoms. *Ispanijoje* dalyviai apgailestavo, kad šalyje nėra konkrečių teisės aktų dėl melagingų naujienų, tačiau palankiai įvertino tai, kad nacionalinio saugumo departamente buvo sudaryta darbo grupė dezinformacijos klausimais. *Kipre*, dalyvių nuomone, melagingos naujienos labiau paplitusios internete negu klasikinėse žiniasklaidos priemonėse, kurios vis dėlto labiau linkusios būti šališkos, ypač tokiomis opiomis temomis kaip Kipro ginčas ar migracija.
- *Čekijoje*, dalyvių nuomone, ypač problemiška buvo **politikų** (taip pat ir aukščiausio lygio) **įtaka** žiniasklaidai. Buvo teigiama, kad keli pagrindiniai šalies žiniasklaidos priemonių savininkai verslo pelną derina su politine įtaka, be kita ko, skleisdami melagingas naujienas. Dalyviai taip pat apgailestavo dėl parlamento išrinktų žiniasklaidos priežiūros organų narių bandymų politiškai kištis į redakcinį turinį. *Ispanijoje* ir *Čekijoje* dalyviai nurodė, kad kai kuriems žurnalistams buvo neleidžiama dalyvauti konferencijose su vyriausybės atstovais, kartais dėl COVID pandemijos, tačiau ir tokiais atvejais, kai reikėjo nušviesti aukšto lygio diplomatinis susitikimus.
- Keletas dalyvių įvairiose aplankytose šalyse kalbėjo apie didėjančią **savicenzūros** tendenciją, pavyzdžiui, *Vokietijoje*, kur kai kurie žurnalistai patvirtino, kad yra temų ar įvykių, kurių jie sąmoningai vengia, arba *Čekijoje*, kur dalyviai manė, kad savicenzūra kelia didesnę riziką negu reti nesėkmingi akivaizdžios cenzūros bandymai. *Kipre* tokia savicenzūros tendencija buvo susijusi su tam tikromis temomis, kurios gali turėti finansinių padarinių naujienų kanalui arba kurios apima tam tikrus opius klausimus, pavyzdžiui, salos padalijimą ar migraciją. *Danijoje* savicenzūra pasireiškė didėjant įtampai viešose diskusijose.
- **Neapykantos kalbos** plitimas buvo aptartas per kelis vizitus įvairiose šalyse, vykstant diskusijoms susitikimuose žodžio laisvės ir žiniasklaidos laisvės tema, taip pat susitikimuose teisės į nediskriminavimą tema. *Ispanijoje* dalyviai pasidžiaugė teigiamais pokyčiais 2021 m. priėmus protokolą dėl kovos su neapykantos kalba internete, grindžiamos pilietinės visuomenės, teisėtų veiklos vykdytojų ir interneto bendrovių dalyvavimu. *Kipre* dalyviai paaiškino, kad žiniasklaidos skundų nagrinėjimo komisija gavo daugybę skundų dėl rasizmo ir ksenofobijos. *Lietuvoje* buvo pažymėta, kad radijo ir televizijos komisija gali uždrausti užsienio programų, kuriose vartojama neapykantos kalba, retransliavimą, tačiau ji neturi kompetencijos interneto atžvilgiu.
- Nors daugelyje aplankytų šalių dalyviai manė, kad žurnalistai gali dirbti saugioje aplinkoje, jie taip pat teigė, kad **aplinka** tampa vis **nepalankesnė žiniasklaidos specialistams**. Pavyzdžiui, *Vokietijoje* ir *Ispanijoje* dalyviai minėjo išpuolius prieš žurnalistus, kurie

dažniausiai nutikdavo protestų metu. *Airijoje* dalyviai pažymėjo, kad grasinimai žurnalistams, ypač socialiniuose tinkluose, dažnai būna nukreipti prieš moteris žurnalistes. Be to, daugėja grasinimų žurnalistams, nušviečiantiems Šiaurės Airiją. *Kipre* dalyviai paaiškino, kad keli žmonės buvo areštuoti ir sulaikyti vyriausybės nekontroliuojamose teritorijose už tai, ką jie parašė socialiniuose tinkluose, arba už pasisakymus per televiziją.

4. Teisė į nediskriminavimą

Diskusijos su susitikimų teisės į nediskriminavimą tema dalyviais suteikia galimybę geriau suprasti tiek bendrąsias tendencijas, susijusias su šiuo pagrindiniu atvirai visuomenei rūpimu klausimu, tiek konkretesnius pokyčius, susijusius su tam tikromis grupėmis, pavyzdžiui, migrantais, etninėms ar religinėms mažumoms priklausančiais asmenimis, moterimis, LGBTIQ asmenimis ir neįgaliaisiais, taip pat ir asmenimis, patiriančiais diskriminaciją dėl socialinės padėties ar amžiaus.

Bendroji nediskriminavimo sistema

Visose apšviestoje šalyse veikė labiau ar mažiau išplėtos kovos su diskriminacija sistemos. Tačiau dalyviai apskritai ragino dėti daugiau pastangų tokiose srityse kaip **teisės aktų įgyvendinimas**, stebėsena ir duomenų rinkimas, finansavimas ir diskriminacijos aukų galimybė naudotis teisių gynimo priemonėmis.

- *Airijoje* dalyviai minėjo, kad kovos su diskriminacija **teisės aktai** turi būti atnaujinami ir įgyvendinami laiku, remiantis tinkamais ištekliais. *Ispanijoje* dalyviai laikėsi nuomonės, kad šalyje trūksta išsamaus nacionalinio lygybės įstatymo, kuriuo būtų sprendžiamos visų rūšių diskriminacijos visose srityse problemos. Dalyviai paaiškino, kad yra kelios institucijos, kurios sprendžia diskriminacijos klausimus, tačiau jų darbo procedūras reikia tobulinti. *Čekijoje* pažymėta, kad prieš kelerius metus nebeliko žmogaus teisių ir lygių galimybių ministro pareigybės, o viešasis teisių gynėjas nenoriai užsiima mažumų, migrantų ir lyčių lygybės klausimais. *Kipre*, dalyvių nuomone, darbo teisės aktų įgyvendinimas tebėra silpnoji vieta, visų pirma todėl, kad darbo inspekcija neturi pakankamai darbuotojų. *Lietuvoje* dalyviai pažymėjo, kad šalyje nėra atskiros lygybės ministerijos, o Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, atsakinga už nediskriminavimą, neturi galimybių išsamiai nagrinėti diskriminacijos atvejų.
- Daugelis dalyvių taip pat ragino teikti daugiau **teisinės pagalbos ir kompensacijų diskriminacijos aukoms**, pavyzdžiui, *Airijoje* ir *Čekijoje*, taip pat rengti mokymus teisės specialistams, ypač teisminėse institucijose. *Vokietijoje* dalyviai papasakojo, kad kreiptis teisinės pagalbos asmenims, patyrusiems diskriminaciją darbo vietoje, gali būti sudėtinga ne tik dėl to, kad ją sunku įrodyti, bet ir dėl menko informuotumo apie teisinę apsaugą ir teises į kompensaciją. Taip pat buvo pažymėta, kad labai sunku bylinėtis su valstybės institucijomis. *Lietuvoje*, dalyvių nuomone, nedidelės pasekmės, kurias patirtų atsakovas, jei būtų pripažintas kaltu, dažnai neskatina nukentėjusiųjų kreiptis dėl teisių gynimo.
- Vizitų kai kuriose šalyse, pavyzdžiui, *Vokietijoje*, *Airijoje* ir *Čekijoje*, dalyviai ragino dėti daugiau pastangų desegreguotų duomenų, apimančių visas diskriminacijos sritis, rinkimo srityje. Dalyviai taip pat iš esmės sutiko, kad reikia daugiau **ištekliai** viešojo ir privačiojo sektorių subjektams nediskriminavimo srityje remti. *Čekijoje* buvo pateiktas pavyzdys, kad migrantai turi kreiptis į privačius advokatus, nes PVO, teikiančios panašią nemokamą pagalbą, negauna pakankamo finansavimo. Iš tiesų PVO, kovojančioms su diskriminacija, pavyzdžiui, migracijos ir lyčių srityse, daugiausia lėšų skyrė ES, o ne valstybė.

Migrantai, įskaitant prieglobsčio prašytojus

Dalyviai iš esmės manė, kad migracijos reglamentavimo sistemą reikia **pritaikyti**, kad būtų visapusiškai užtikrinta pagarba migrantų teisėms.

- *Danijoje* dalyviai apibūdino, kaip jie vadina, pastarųjų metų nacionalinės politikos migrantų atžvilgiu „**paradigmos slinkti**“ – nuo į integraciją orientuoto požiūrio prie į grąžinimą orientuoto požiūrio. Dalyviai ypač kritiškai vertino įstatymo dėl visų danų saugumo projektą – šis įstatymas leistų valdžios institucijoms uždrausti žmonėms lankytis tam tikrose vietose remiantis neaiškiai apibrėžta sąvoka „elgesys ir išvaizda, keliantys nesaugumo jausmą viešosiose erdvėse“, o tai, jų nuomone, turėtų neproporcingai didelį poveikį migrantams ir etninių mažumų atstovams. *Kipre* dalyviai minėjo, kad migrantų, įskaitant prieglobsčio prašytojus, padėtis yra gana sudėtinga, nes kai kurie viešieji asmenys pabėgėlių klausimą pateikia kaip grėsmę šalies nacionaliniam identitetui. *Ispanijoje*, dalyvių nuomone, imigracijos taisyklės yra pasenusios ir neatitinka migrantų, susidūrusių su nesaugumu, žmogaus teisių pažeidimais ir ribotomis galimybėmis naudotis viešosiomis paslaugomis, poreikių. *Airijoje* dalyviai apgailestavo, kad 2004 m. referendumu buvo panaikinta Airijoje gimusių vaikų, kurių tėvai yra užsienio valstybės piliečiai, teisė įgyti Airijos pilietybę gimstant.
- Vizitų kai kuriose šalyse dalyviai atkreipė dėmesį į **migrantų**, įskaitant prieglobsčio prašytojus, **priėmimo ir apgyvendinimo** klausimą. *Danijoje* dalyviai padėtį pabėgėlių apgyvendinimo iki išsiuntimo stovyklose apibūdino kaip labai sunkią, įskaitant nepagrįstų ir neproporcingų apribojimų taikymą. Jie kritikavo bendrą požiūrį į prieglobsčio prašytojų, kurių prašymai buvo atmesti, sulaikymą. *Ispanijoje*, dalyvių nuomone, vis dar esama migrantų sulaikymo stovyklų, kuriose žmonės kelias savaites laikomi be galimybės kreiptis į advokatą. *Kipre* dalyviai paaiškino, kad dekretu buvo uždrausta migrantams nuomotis būstą tam tikrame rajone remiantis argumentu, kad priemonė būtina siekiant išvengti demografinių pokyčių. *Airijoje* dalyviai palankiai įvertino paskelbtą baltąją knygą dėl prieglobsčio prašytojų apgyvendinimo, nes joje numatyta galimybė centruose taikyti nepriklausomą tikrinimo tvarką. Jie taip pat palankiai įvertino vyriausybės pranešimą, kad bus įteisinta dokumentų neturinčių vaikų migrantų padėtis. *Lietuvoje* dalyviai išreiškė nuomonę, kad valstybės institucijos nebuvo pasirengusios suvaldyti Baltarusijos ir Lietuvos pasienyje įstrigusių migrantų, kurių dauguma buvo vaikai ir moterys, antplūdžio. Pasienio regionuose paskelbus ekstremaliąją padėtį, PVO buvo laikinai apribota galimybė patekti į šią zoną.

Etninės arba religinės mažumos

Vizitų šalyse dalyviai pasakojo apie didėjančią **netoleranciją** mažumoms apskritai, o ypač etninėms ir religinėms mažumoms.

- Vizitų kai kuriose šalyse metu buvo paminėta stiprėjanti prieš etninių ir religinių mažumų atstovus nukreipta **neapykantos kalba**. Pavyzdžiui, *Vokietijoje* didėjančią priešišumą romams ir antisemitizmą pripažino ir pačios valdžios institucijos, ir tai, jų nuomone, turėtų būti įspėjamasis signalas šaliai. Dalyviai taip pat nurodė, kad kalbinių mažumų atstovai susiduria su diskriminacija darbo vietoje.
- *Danijoje* dalyviai atkreipė dėmesį į paplitusią **struktūrinę diskriminaciją** ir pateikė vadinamojo getų įstatymo pavyzdį. Jie paaiškino, kad šiame įstatyme numatyti iš pažiūros objektyvūs kriterijai, kuriais remdamosi valdžios institucijos tam tikrą teritoriją gali paskelbti „getu“, o praktiškai tai buvo susiję tik su teritorijomis, kuriose gyvena daugiausia „ne vakariečiai“. Kaip ir kitose aplankytose šalyse, dalyviai taip pat minėjo, kad pokalbiuose, taip pat ir internete, mažumos buvo užsipuolamos dėl to, kad jos tariamai nebuvo pakankamai atsakingos COVID pandemijos metu. *Ispanijoje* buvo paaiškinta, kad policija dažniau sulaiko migrantus ar etninių mažumų atstovus negu kitus gyventojus.
- Daugumos vizitų šalyse metu buvo paminėta **romų** padėtis, kadangi jie patiria *de facto* diskriminaciją būsto, sveikatos priežiūros, švietimo ir darbo rinkos prieinamumo požiūriu. *Ispanijoje*, dalyvių nuomone, romai vis dar yra labiausiai diskriminuojama mažumų grupė, pavyzdžiui, jie susiduria su policijos taikomu profiliavimu etniniu pagrindu. Tačiau jie palankiai įvertino tai, kad Deputatų Rūmuose buvo įsteigtas kovos su priešišku romams komitetas, kuriame dalyvauja ir pilietinė visuomenė. *Vokietijoje* dalyviai apgailestavo, kad nors sintai ir romai šalyje gyvena jau 600 metų, jie vis dar neturi tokių pačių piliečių teisių kaip etniniai vokiečiai. *Čekijoje* dalyviai pripažino, kad yra įtraukties per darbą programų, tačiau taip pat apgailestavo, kad romų padėtį valdžios institucijos paprastai vertina kaip socialinę, o ne diskriminacijos problemą. Neseniai buvo priimtas įstatymas dėl žalos atlyginimo romų tautybės moterims, nukentėjusioms nuo prievartinės sterilizacijos, tačiau buvo neaišku, ar įstatymas vykdomas tinkamai, nes sunku pateikti įrodymus žalos atlyginimo komitetui arba kreiptis dėl teisių gynimo nesant veiksmingos teisinės pagalbos sistemos. *Airijoje* dalyviai atskleidė sunkumus, kuriuos patiria romai ir Airijos klajokliai norėdami naudotis paslaugomis ir gauti tinkamą būstą. Dalyviai palankiai įvertino tai, kad prieš kelerius metus valdžios institucijos Airijos klajoklius teisiškai pripažino etnine grupe, tačiau taip pat paaiškino, kad pandemija turėjo neproporcingai didelį poveikį jiems ir romams ir kad reikia dėti daugiau pastangų, visų pirma integracijos į švietimo sistemą srityje.

Moterys

Vizitų šalyse dalyviai iš esmės apgailestavo, kad moterų politinės, socialinės ir ekonominės įtraukties srityje dar yra **svarbių neišspręstų uždavinių**, ir COVID padėtis nepadėjo pasistūmėti į priekį.

- Keliose šalyse, pavyzdžiui, *Vokietijoje* ir *Čekijoje* ar *Kipre*, dalyviai paaiškino, kad moterims vis dar **nepakankamai atstovaujama** politikos srityje, o vyrų ir moterų darbo užmokesčio ir pensijų skirtumai vis dar labai dideli. *Lietuvoje* buvo palankiai įvertinta tai, kad 50 % neseniai suformuotos vyriausybės sudaro moterys, t. y. daugiau nei bet kada anksčiau. Tačiau, dalyvių nuomone, pastaraisiais metais vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumas nesumažėjo.

- Keliose šalyse, kaip antai *Ispanijoje*, dalyviai paaiškino, kad moterims vis dar tenka našta ir atsakomybė, susijusi su **šeimos priežiūra**, jos gerokai dažniau dirba mažų garantijų ar laikinus darbus, susiduria su didesniu nedarbu ir gauna mažesnę darbo užmokestį. Vizitų kai kuriose šalyse dalyviai paaiškino, kad dėl COVID atsiradusios papildomos užduotys paprastai tekdavo moterims, pavyzdžiui, derinti darbą namuose ir vaikų mokymąsi namuose.
- Vizitų kai kuriose šalyse metu taip pat buvo paminėtas dėl taikomų izoliavimo priemonių padidėjęs **smurtas dėl lyties**. *Ispanijoje* dalyviai pabrėžė, kad tokiomis aplinkybėmis labai padaugėjo moterų nužudymų. *Kipre* dalyviai teigė, kad dar turima mažai statistinių duomenų apie smurto šeimoje dažnumą. *Čekijoje* dalyviai apgailestavo dėl nepakankamo organizacijų, dirbančių lyčių lygybės ir smurto dėl lyties srityje, viešojo finansavimo. *Lietuvoje* dalyviai atkreipė dėmesį į tai, kad smurto šeimoje atveju ypač pažeidžiamos yra kelis aspektus apimančios grupės, pavyzdžiui, neįgalios moterys. *Airijoje* dalyviai manė, kad, atsižvelgiant į užregistruotų atvejų skaičių, smurto šeimoje ir seksualinio smurto aukoms teikiamos paslaugos yra ribotos. Jie taip pat manė, kad, siekiant išvengti antrinės viktimizacijos, būtinos teismų sistemos reformos. *Vokietijoje* dalyviai minėjo ankstyvos priverstinės santuokos, moterų lyties organų žalojimo ir prekybos moterimis atvejus.
- *Lietuvoje* ir *Čekijoje* – dviejose aplankytose **Stambulo konvencijos dėl smurto prieš moteris ir smurto šeimoje prevencijos ir kovos su juo** neratifikavusiose šalyse – dalyviai tikėjosi greito ratifikavimo. Tačiau jie paaiškino, kad dėl šios galimybės vyksta įtemptos viešos diskusijos. Pavyzdžiui, *Čekijoje* politikai vykdė dezinformacijos kampaniją, pagal kurią bet kokia veikla toje srityje buvo siejama su vadinamąja lyčių lygybės ideologija, kurią veikia užsienio įtaka, ir šis argumentas buvo naudojamas siekiant apriboti finansinę ir politinę paramą veiklai toje srityje. *Lietuvoje*, dalyvių nuomone, Katalikų bažnyčia užėmė radikalią poziciją – ji nepritaria ne tik Stambulo konvencijai, bet ir galimybei saugiai nutraukti nėštumą ir tos pačios lyties asmenų partnerystei, o tai turėjo didelį poveikį politikos formuotojams.
- *Kipre* dalyviai nurodė, kad dirbtinis **nėštumo nutraukimas** yra teisėtas nuo 2018 m. *Lietuvoje* dalyviai paaiškino, kad galimybė saugiai nutraukti nėštumą yra ribota, o politiniai veikėjai, taip pat ir aukščiausio lygio, pasisako už abortų uždraudimą, be kita ko, dėl didelės Bažnyčios įtakos.

LGBTIQ asmenys

LGBTIQ asmenų teisės buvo viena iš nedaugelio sričių, apie kurią kalbėdami dalyviai aplankytose šalyse atkreipė dėmesį į **bendrą teigiamą tendenciją** pastaraisiais metais, tačiau tai nereiškė, kad nebeliko reikšmingų iššūkių, visų pirma susijusių su neapykantos kalba, ar jų nepadaugėjo.

- Dalyviai pateikė įvairių pavyzdžių apie pastaraisiais metais padarytą didelę pažangą, visų pirma **tos pačios lyties asmenų santuokos** srityje, pavyzdžiui, *Vokietijoje*, *Danijoje*, *Airijoje* ir *Ispanijoje*. *Čekijoje* dalyviai paaiškino, kad gėjai ir lesbietės gali sudaryti registruotą partnerystę nuo 2006 m. Tačiau jie apgailestavo, kad vienodos santuokos įstatymo projektas

parlamente įstrigęs nuo 2018 m., nors nemaža dauguma Čekijos gyventojų palaiko vienodą santuoką visiems. *Kipre* tos pačios lyties asmenų civilinės sąjungos įteisintos nuo 2015 m., o *Lietuvoje* pasiūlymas dėl tokios partnerystės 2021 m. parlamente buvo atmestas.

- Visose aplankytose šalyse dalyviai pabrėžė, kad gausėja **neapykantos kalbos** atvejų, ypač internete, o juos labai dažnai skatina kraštutinių dešiniųjų judėjimai. Šiuo klausimu *Airijoje* ir *Ispanijoje* dalyviai manė, kad teisės aktai dėl neapykantos nusikaltimų nėra pakankamai atnaujinti, kad būtų galima spręsti neapykantos kalbos ir neapykantos nusikaltimų prieš LGBTIQ asmenis problemą. *Airijoje*, dalyvių nuomone, reikėtų daugiau švietimo santykių ir seksualumo klausimais, atsižvelgiant į tai, kad didžioji dauguma LGBTIQ moksleivių mokykloje jaučiasi nesaugūs. *Ispanijoje* ir *Čekijoje* dalyviai paaiškino, kad LGBTIQ asmenys dažniausiai nepraneša policijai apie neapykantos kalbos atvejus ir neapykantos nusikaltimus. *Kipre* buvo manoma, kad prieš LGBTIQ asmenis nukreiptos neapykantos kalbos atvejų yra daug, tačiau valdžios institucijos juos tiria.
- Kitais klausimais dalyviai skirtingai apibūdino padėtį. *Danijoje* LGBTIQ asmenų teisės apima įvaikinimą ir teisinį lyties pakeitimo pripažinimą. *Čekijoje* įstatymo dėl nesusituokusių porų galimybės tapti vaiko globėjais projektas parlamente buvo užblokuotas pradinuose etapuose. *Vokietijoje* dalyviai paaiškino, kad lesbiečių porose moteris negali turėti lygių tėvystės teisių su savo partnerė dėl tos partnerės pagimdyto vaiko. Apklausos taip pat parodė, kad **transseksualūs asmenys** susiduria su dar didesne diskriminacija darbo vietoje negu homoseksualūs asmenys. *Airijoje* buvo manoma, kad reikia aiškiai uždrausti atvertimo terapiją, taip pat daryti pažangą jaunesnių nei 18 metų asmenų ir nebinarinio lytiškumo asmenų lyties pripažinimo srityje. *Čekijoje* dalyviai nurodė, kad šalis dar turi pakoreguoti savo teisės aktus, kad būtų įgyvendintas Europos socialinių teisių komiteto sprendimas dėl translyčių asmenų. Sprendime konstatuota, kad Čekijos įstatymu pažeidžiama translyčių asmenų teisė į sveikatą, nes juo nustatoma privaloma sterilizacija prieš jiems pakeičiant tapatybę asmens dokumentuose.

Neįgalieji

Vizitų šalyse metu susidaryta bendra nuomonė, kad apskritai neįgalieji vis dar susiduria su **įvairių formų diskriminacija**, visų pirma sveikatos, užimtumo, būsto ir švietimo srityse.

- Pavyzdžiui, *Airijoje* [dalyviai] atkreipė dėmesį į tai, kad dėl šių **įvairių formų diskriminacijos** neįgalieji dažniau patiria skurdą ir atskirtį. Kita vertus, teigiamai buvo įvertintas parlamentinio neįgaliųjų reikalų komiteto įsteigimas 2020 m.
- *Danijoje* ir *Lietuvoje* buvo paaiškinta, kad per lėtai vyksta teisinis principo „**tinkamų sąlygų sudarymas**“ neįgaliesiems pripažinimas. *Danijoje* neseniai įvyko teigiamas pokytis – mokyklos ir institucijos nebegali diskriminuoti neįgaliųjų prieinamumo požiūriu, o, pavyzdžiui, restoranai ir viešbučiai vis dar gali tai daryti. *Lietuvoje* buvo manoma, kad valdžios institucijos pernelyg ilgai delsė pradėti įgyvendinti Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių

konvenciją (NTK). Pavyzdžiui, iki 2019 m. šalies teisės aktuose, kalbant apie neįgalųjį, buvo vartojama sąvoka „nedarbingas“.

- Be kai kurių kitokių sunkumų, su kuriais susiduria neįgalieji, *Airijoje* dalyviai apgailestavo, kad, nepaisant raginimų deinstitutionalizuoti, tokie asmenys vis dar apgyvendinami **globos įstaigose**. *Ispanijoje* dalyviai buvo ypač susirūpinę dėl priverstinio nepageidaujamo psichikos sutrikimų turinčių asmenų gydymo ir dėl to, kad jiems neįmanoma gauti informacijos apie jų gydymą.
- Kalbant apie **teisę kreiptis į teismą**, dalyviai pažymėjo, kad *Ispanijoje* tam tikra pažanga padaryta įgyvendinus civilinio kodekso reformą siekiant padėti neįgaliesiems teisinėje erdvėje. *Kipre* dalyviai paaiškino, kad šalyje nėra pritaikyto neįgaliųjų pateiktų skundų nagrinėjimo mechanizmo. *Danijoje* dalyviai taip pat paminėjo, kad, palyginti su kitais gyventojais, neįgaliesiems yra sunkiau pasinaudoti teise kreiptis į teismą.

Diskriminacija dėl socialinės padėties ir amžiaus

Tikriausiai dėl to, kad dėl COVID pandemijos išryškėjo kartų problemos, per šį vizitų ciklą **socialinė diskriminacija**, ypač jaunimo ir pagyvenusių žmonių atžvilgiu, buvo minima dažniau negu per ankstesnįjį.

- *Airijoje* buvo paminėta, kad **vaikų** skurdas neproporcingai paveikė vienišus tėvus, romus ir klajoklius ar namų ūkius, kuriuose yra neįgaliųjų. Apskritai dėl COVID pandemijos esamų formų skurdas, ypač maisto nepriteklis, dar labiau padidėjo. Tokiomis aplinkybėmis dalyviai palankiai įvertino vyriausybės paskelbtą pranešimą apie lygiavertės statuso politikos peržiūrą siekiant socialinę ir ekonominę padėtį pripažinti galimu diskriminacijos pagrindu. Buvo teigiama, kad dėl benamystės patiriama didesnė diskriminacija ir marginalizacija. Dauguma benamių dar prieš susidurdami su benamyste jau buvo atsidūrę marginalizuotoje padėtyje.
- *Ispanijoje* dalyviai pabrėžė sudėtingą **pagyvenusių žmonių** padėtį per COVID pandemiją, nes jie patyrė tam tikrų teisių pažeidimų senelių namuose ir centruose. *Vokietijoje* taip pat buvo atkreiptas dėmesys į tai, kad dėl COVID pandemijos sparčiau vyksta prieigos prie paslaugų skaitmeninė transformacija, taip pat dalyviai paminėjo ir bendresnio pobūdžio diskriminaciją dėl amžiaus, su kuria susiduriama įdarbinimo procese. *Airijoje* dalyviai papasakojo apie stereotipus, susijusius su senėjimu, ir ragino pateikti daugiau duomenų apie vyresnio amžiaus asmenis ir parengti skaitmeninės įtraukties strategiją.

5. Teisinė valstybė

Pagrindinių teisių ir teisinės valstybės principų grupės vizitų šalyse metu surengtuose susitikimuose teisinės valstybės tema delegacija turi galimybę išklausti pilietinės visuomenės subjektų ir teisės specialistų nuomonę daugeliu klausimų, susijusių ne tik su teismų reforma. Septynių šioje ataskaitoje aptariamų vizitų metu dalyviai ypač daug dėmesio skyrė problemoms, susijusioms su valdžių atskyrimu, ir tam, kaip COVID padėtis paveikė demokratinį sprendimų priėmimą.

Valdžių atskyrimas

Keliose aplankytose šalyse iškilo pagrindinis **valdžių atskyrimo** ir teismų nepriklausomumo klausimas.

- *Čekijoje*, dalyvių vertinimu, bendra teisinės valstybės padėtis yra gera, bet nestabili. Jų nuomone, **teismų nepriklausomumas** buvo užtikrintas, o bendra teisingumo padėtis buvo geresnė negu kai kuriose kaimyninėse šalyse. Tačiau jie taip pat manė, kad itin didelį susirūpinimą kelia vykdomosios valdžios daromas spaudimas vyriausiajam prokurorui, ir ši padėtis ypač problemiška, kai atliekami tyrimai dėl interesų konfliktų aukščiausiose valstybės sluoksniuose.
- *Lietuvoje* dalyviai išreiškė susirūpinimą dėl **teisėjų atrankos** tvarkos, pagal kurią Respublikos Prezidentui suteikta teisė priimti galutinį sprendimą remiantis specialiosios pretendentų į teisėjus atrankos komisijos atlikta atranka. Jie taip pat atkreipė dėmesį į neaiškias taisykles dėl laikino teisėjų perkėlimo be jų sutikimo. Be to, dalyviams susirūpinimą kėlė tai, kad dėl politinių jėgų konfliktų Aukščiausiasis Teismas ir Konstitucinis Teismas veikia ne visu pajėgumu. Jų nuomone, dėl šios padėties pailgėja teisminiai procesai, pablogėja sprendimų kokybė ir nukenčia teismų reputacija.
- *Ispanijoje* dalyviai taip pat skundėsi dėl **politinių ginčų poveikio teismų veikimui**, nes tai, jų nuomone, kelia grėsmę teismų nepriklausomumui. Nesant parlamente veikiančių politinių partijų susitarimo, pastaruosius trejus metus nebuvo atnaujinta teismų valdymo organo (Teisminės valdžios bendroji taryba) sudėtis. Dalyviai ragino pakeisti šio organo narių skyrimo tvarką, nes, jų nuomone, narius turėtų tiesiogiai rinkti teisėjai.
- *Kipre* dalyviai kritikavo tai, kad generalinis prokuroras dalyvauja Ministrų Taryboje kaip vykdomosios valdžios patarėjas teisės klausimais, o kartu yra atsakingas už baudžiamąjį persekiojimą. Jie manė, kad toks **vykdomosios ir teisminės valdžios prerogatyvų artumas** yra galimas interesų konfliktas, ypač dėl to, kad generalinis prokuroras vizito metu anksčiau taip pat ėjo teisingumo ministro pareigas.

Konkrečios problemos

Kelios apšankytos šalys susidūrė su **ypatingomis problemomis** teisinės valstybės srityje, susijusiomis su jų konkrečia istorija ar globalesniais iššūkiais nacionaliniu lygmeniu.

- *Kipre* dalyviai paaiškino, kad po 1963 m. įvykių Kipro valdžios institucijos sukūrė „būtiniojo reikalingumo doktriną“, ši turėjo būti laikina, tačiau taikoma iki šių dienų, o tai, dalyvių nuomone, lėmė **valdžios koncentraciją**. Dalyviai pateikė daugybę diskrecijos, suteikiamos pagal tą doktriną, pavyzdžių. Pagrindinė teisės taikymo problema buvo susijusi su šalies padalijimu, nes vyriausybės nekontroliuojamos teritorijos gyventojai neturėjo tokių pačių galimybių naudotis ES piliečių teisėmis kaip salos pietuose. Dalyviai taip pat paaiškino, kad vaikai iš mišrių santuokų su vadinamaisiais žemyninės dalies turkais yra diskriminuojami.
- Be to, *Kipre* dalyviai apgailestavo, kad, nepaisant pastarąjį dešimtmetį vykstančių diskusijų dėl **teismų reformos**, teisminiai procesai vis dar vyksta nepaprastai lėtai. Jie taip pat kritikavo tai, kad, jų nuomone, nėra veiksmingų priemonių, įskaitant veiksmingas sankcijas, kuriomis būtų užtikrintas prieš valdžios institucijas priimtų teismo sprendimų vykdymas. Dalyviai taip pat manė, kad nepakankamai užtikrinama nekaltumo prezumpcija, nes pasitaikė atvejų, kai civilinių bylų teismai konstatavo, kad atliekamas nusikalstamos veikos tyrimas yra pažeidimo įrodymas, dar prieš priimant teismo sprendimą atitinkamoje byloje.
- *Lietuvoje* dalyviai nerimavo dėl teisėsaugos institucijų, pavyzdžiui, kovos su korupcija agentūros, vykdomo **neatskaitingo slapto privačių asmenų sekimo** plitimo ir dėl to, kad teisėjai *de facto* sistemingai patvirtina tokius prašymus. *Danijoje* buvo manoma, kad kovos su terorizmu teisės aktuose nenumatyta pakankamų tinkamo proceso garantijų dėl plataus užmojo nuostatų, kurias policija gali aiškinti labai įvairiai.
- *Airijoje*, nesant didelių teisinės valstybės problemų, dalyviai manė, kad būtini patobulinimai, susiję su **teise kreiptis į teismą**, nes tai susiję su didelėmis teismo išlaidomis. Galimybė gauti teisinę pagalbą yra ribota dėl taikomos pernelyg mažos ribos, o teisinės pagalbos teikimo išimtyt yra pernelyg plačios. *Danijoje* dalyviai irgi teisinės pagalbos ir apskritai teisingumo prieinamumą, ypač marginalizuotų grupių nariams, įvardijo kaip pagrindinę problemą.
- *Čekijoje* dalyviai atkreipė dėmesį į tai, kad šalyje **nėra suvienodintos teismų praktikos** sistemos, o teismų priimamų sprendimų griežtumas yra nenuoseklus, priklausomai nuo bylų geografinės vietos ar teisės srities.

Sprendimų priėmimo procesai, be kita ko, atsižvelgiant į COVID pandemiją

Kaip ir likusioje ES dalyje, apšankytose šalyse dėl COVID krizės priimti skubūs ir neeiliniai sprendimai sukėlė klausimų dėl tinkamų apsaugos priemonių.

- *Čekijoje* dalyviai paaiškino, kad kai kurie piliečiai pareiškė ieškinius valstybei dėl neproporcingų, neaiškių ar nepagrįstų teisinių sprendimų, priimtų dėl COVID pandemijos, todėl Aukščiausiasis Teismas kai kuriuos sprendimus šiuo pagrindu panaikino. Dalyvių nuomone, nebuvo pakankamai bendrų **diskusijų dėl sprendimų priėmimo** reaguojant į krizę, taip pat nebuvo atsižvelgta į tam tikrą pagrįstą pilietinės visuomenės išsakytą kritiką.
- *Danijoje* dalyviai paaiškino, kad nors pirminiuose teisės aktuose, priimtuose reaguojant į COVID epidemiją, buvo numatytas **pernelyg didelių įgaliojimų perdavimas** Sveikatos apsaugos ministerijai, vėlesniame etape buvo atsižvelgta į PVO ir nacionalinės žmogaus teisių institucijos nuomonę, todėl antroji įstatymo redakcija buvo daug labiau subalansuota. Tačiau jie atkreipė dėmesį į neteisėtų valdžios institucijų nurodymų atvejus COVID aplinkybėmis, kai be teisinio pagrindo buvo masiškai naikinamos audinės, ir kitomis aplinkybėmis, kai buvo nurodyta prieglobsčio centruose atskirti susituokusias ir gyvenančias kartu nesusituokus poras, kai viena iš šalių buvo nepilnametis.
- *Lietuvoje* dalyviai paaiškino, kad vyriausybė tik pavėluotai kreipėsi dėl su COVID susijusių apribojimų **konstitucinės peržiūros**. Kalbant apie teisėkūros procesą, dalyviai nurodė, kad dar prieš COVID pandemiją parlamentas dažnai priimdavo teisės aktus „skubos tvarka“. Buvo manoma, kad per pandemiją teisėkūros procesas pablogėjo, o jėgų pusiausvyra iš įstatymų leidžiamosios valdžios perėjo į vykdomąją valdžią.
- *Airijoje* dalyviai apgailestavo, kad parlamente nėra žmogaus teisių ir lygybės komiteto, kuris, jų nuomone, būtų galėjęs pateikti griežtą su COVID susijusių teisės aktų **poveikio žmogaus teisėms analizę**, kurios, jų nuomone, taip pat trūko.

Korupcija

Korupcija buvo vienas iš dalykų, kurį dalyviai iš daugumos aplankytų šalių suvokė skirtingai.

- *Vokietijoje* ir *Danijoje* dalyviai manė, kad korupcija yra **nedidelė**, tačiau tai nereiškia, kad į ją nereikėtų kreipti dėmesio.
- *Airijoje* dalyviai priminė, kad Mahono tribunolas, įsteigtas 1997 m. įtarimams dėl **kyšių mokėjimo** politikams tirti, 2012 m. paskelbė rekomendacijas, jos buvo įgyvendintos iš dalies. Buvo įsteigtas komitetas interesų deklaracijoms, gautoms dovanoms ir aukoms politinėms partijoms bei politikams prižiūrėti. Tačiau kai kurias rekomendacijas, pavyzdžiui, dėl įsipareigojimų, dar reikia įgyvendinti.
- *Čekijoje* dalyviai atkreipė dėmesį į valstybės užvaldymo pavojų, jeigu **aukšto lygio pareigūnų interesų konflikto atvejai** nebūtų tinkamai sprendžiami. Tokie atvejai kartu su politikų įtaka žiniasklaidai ir spaudimu teismų sistemos aukščiausio lygio pareigūnams taip pat galėtų paskatinti ilgalaikę visuomenės pasitikėjimo institucijomis mažėjimo tendenciją.

- *Lietuvoje* dalyviai paminėjo, kad buvo padaryta tam tikrų pakeitimų, siekiant sukurti nepalankias sąlygas **korupcijai** teisinėje srityje. Pavyzdžiui, bylų paskyrimo teisėjams procesas buvo kompiuterizuotas, o sistema sujungta su deklaruotų interesų konfliktų duomenų baze. Dalyviai paragino kovos su korupcija agentūrą imtis griežtesnių veiksmų, taip pat paragino sukurti griežtesnę teisinę sistemą ir užtikrinti didesnę teisėjų ekonominį nepriklausomumą.
- *Ispanijoje*, dalyvių nuomone, korupcija vis dar gana didelė, ypač viešųjų pirkimų srityje, nepaisant **teigiamų pokyčių** traukimo baudžiamojon atsakomybėn ir sankcijų taikymo už korupciją srityje. Dalyviai visų pirma pasiūlė sustiprinti Audito Rūmų, kontroliuojančių valdžios sektoriaus išlaidas, stebėsenos įgaliojimus.
- *Kipre*, dalyvių nuomone, korupcijos suvokimo lygis buvo aukštas. Kilus korupcijos skandalui, 2020 m. Kipras nutraukė „**auksinio paso**“ programą, pagal kurią vyriausybė galėjo suteikti pilietybę investuotojams.

Išvada

Šioje ataskaitoje pateikta antrojo 2020–2021 m. Pagrindinių teisių ir teisinės valstybės principų grupės surengtų vizitų šalyse ciklo apžvalga. Po ilgų diskusijų su šimtais pilietinės visuomenės atstovų išryškėjusios pagrindinės tendencijos yra labai informatyvios.

Pavyzdžiui, įdomu pažymėti, kad **socialiniai partneriai**, su kuriais susitikta vizitų šalyse metu, turi bendrą pagrindinių teisių viziją, kuri neapsiriboja tik narystės profesinėse sąjungose ar kolektyvinių derybų klausimais, – jie ypač pabrėžė, kad svarbu visapusiškai dalyvauti visuomenės diskusijose. Šiuo klausimu jie iš esmės konstatavo, kad septyniose aplankytose šalyse socialinio dialogo lygis yra tinkamas, tačiau taip pat ragino reikšmingiau įtraukti į sprendimų priėmimo procesą ne tik darbo srityje. Visose aplankytose šalyse socialiniai partneriai manė, kad socialinis dialogas yra vienas iš pagrindinių atsparumo veiksnių siekiant įveikti tokią krizę kaip COVID. Jie iš esmės prašė būti labiau įtraukti aptariant ir įgyvendinant ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planus. Socialiniai partneriai labai domėjosi klausimais, susijusiais su lygybe ir nediskriminavimu, pabrėžė jų naudą, o kartu ir nemažai problemų, pavyzdžiui, migrantų integracijos srityje.

Pilietinės visuomenės organizacijų atstovai, su kuriais konsultuotasi dėl **susirinkimų ir asociacijų laisvės**, taip pat atkreipė Pagrindinių teisių ir teisinės valstybės principų grupės dėmesį į pagrindinį jų dalyvavimo visuomeniniame gyvenime klausimą. Tokiomis aplinkybėmis, kai PVO, ypač užsiimančios opiais klausimais, vis labiau stigmatizuojamos ar diskredituojamos kaip politiniai oponentai, jie siekė įtvirtinti savo, kaip svarbių tarpininkų tarp valstybės ir visuomenės, vaidmenį. Todėl jie ragino stiprinti mechanizmus, kurie leistų jiems dalyvauti priimant sprendimus. Tai buvo dar svarbiau, kadangi COVID labai paveikė pilietinę erdvę, ypač jiems tenkanti sergėtojų vaidmenį ir jų visuomenės informavimo veiklą. Visose aplankytose šalyse, net ir tose, kuriose viešasis finansavimas buvo didelis, PVO atstovams labai svarbus buvo klausimas dėl galimybių gauti finansavimą.

PVO atstovai ir žiniasklaidos specialistai iš esmės sutiko, kad aplankytose šalyse **žodžio laisvė ir žiniasklaidos laisvė** teisiniu požiūriu yra tinkamai apsaugotos, tačiau jie taip pat pabrėžė, kad daugelyje sričių esama tam tikrų problemų. Žurnalistikos ekonominis modelis keičiasi, vykstant žiniasklaidos skaitmeninei transformacijai ir koncentracijai, o tai daro spaudimą ne tik žiniasklaidos pliuralizmui, bet ir žurnalistų ekonominei ir socialinei padėčiai. Šie žurnalistai susiduria su vis nesaugesne darbo aplinka ir nepasitikėjimo atmosfera, kuri kartais tolygi priešiškumui ir neapykantos asmeniui kurstymui. Toks žiniasklaidos pasaulio struktūros ir subjektų pažeidžiamumas sudaro palankias sąlygas dezinformacijai ir įtakai. Nors aiški cenzūra iš esmės yra praeities praktika, vis dažniau taikoma savicenzūra. Tačiau tokios sudėtingos aplinkybės nereiškia, kad viskas yra blogai. Susitikimų žodžio laisvės ir žiniasklaidos laisvės tema dalyviai taip pat nurodė sprendimus, kurie gali būti apibendrinti kaip parama kokybiškai žurnalistikai skiriant finansavimą, tinkama žurnalistų darbo ir kitų žmogaus teisių apsauga ir apsaugos sistema, įskaitant, pavyzdžiui, geresnę žiniasklaidos koncentracijos stebėseną ir veiksmus prieš strateginius ieškinius dėl visuomenės dalyvavimo (SLAPP).

Susitikimuose **teisės į nediskriminavimą** tema Pagrindinių teisių ir teisinės valstybės principų grupė turėjo galimybę išklausti pačias įvairiausias PVO – iš esmės buvo diskutuojama apie bendras tendencijas, susijusias su diskriminacija, ir buvo aptariami konkretūs aspektai, susiję su tokiais grupėmis kaip migrantai, etninėms ar religinėms mažumoms priklausantys asmenys, moterys,

LGBTIQ asmenys ar neįgalieji. Naujas šio vizitų ciklo elementas yra diskriminacijos dėl socialinės padėties (ir ypač dėl amžiaus) atsiradimas, kai dėl COVID krizės labiau nukentėjo grupės, kurios mažiau integruotos į socialinį ir ekonominį pasaulį. Šių diskusijų rezultatas yra įsitikinimas, kad kova su diskriminacija – tai ne viena iš temų, bet pagrindinis veiksnys, lemiantis mūsų visuomenės ateitį. Nors visose aplankytose šalyse buvo teisinės sistemos ir institucijos, veikiančios diskriminacijos srityje, dalyviai iš esmės ragino dėti daugiau pastangų įgyvendinant teisės aktus, visų pirma tokiose srityse kaip stebėseną, duomenų rinkimas ir diskriminacijos aukų galimybė naudotis teisių gynimo priemonėmis. Kaip ir kiti PVO atstovai, išklausti susitikimuose susirinkimų ir asociacijų laisvės tema, dalyviai apskritai ragino skirti didesnę finansavimą pilietinei visuomenei, kai tuo tarpu valdžios institucijos kartais yra linkusios apriboti viešąjį finansavimą tam tikroms mažumoms remti. Ši tendencija atspindi bendrai stiprėjančią nepasitikėjimą mažumomis ir prieš juos nukreiptą neapykantos kalbą – būtent ši tendencija buvo daugiausia aptariama visuose susitikimuose. Tai rodo, kad būtina dėti dideles bendras pastangas, kad praktiškai būtų užtikrinta visų asmenų, visų visuomenės narių, lygybė, kad ir kokia būtų jų kilmė.

Diskusijose su PVO ir praktikuojančiais teisininkais **teisinės valstybės** klausimais buvo aptartos labai įvairios situacijos, kurių pagrindu būtų nenatūralu daryti bendras išvadas. Kai kuriose aplankytose šalyse buvo labai patikimos ir tinkamai įgyvendintos stabdžių ir atsvarų sistemos, tačiau įvairių lygmenų problemų buvo visose šalyse. Ypač daug dėmesio buvo skiriama valdžių atskyrimo klausimui, ir tai rodo, kad svarbu toliau stengtis išlaikyti teismų nepriklausomumą. Tačiau taip pat kilo klausimų dėl teisingumo veiksmingumo, ypač dėl teisingumo vykdymo spartos ir galimybės visiems naudotis teisių gynimo priemonėmis. Kadangi šis vizitų ciklas buvo pirmasis nuo COVID krizės pradžios, jis taip pat suteikė galimybę išgirsti PVO ir praktikuojančių teisininkų nuomonę apie krizės metu priimtų skubių ir neeilinių sprendimų poveikį. Nors aplankytų šalių demokratinės sistemos iš esmės buvo pakankamai atsparios, kaip niekada anksčiau išryškėjo apsaugos priemonių ir veiksmingos stabdžių ir atsvarų sistemos, įskaitant pilietinės visuomenės atliekamą sergėtojos vaidmenį, poreikis.

Šis bendras vaizdas, gautas remiantis tuo, ką Pagrindinių teisių ir teisinės valstybės principų grupė išgirdo iš pilietinės visuomenės atstovų vizitų šalyse metu, leidžia susidaryti įspūdį apie tendencijas Europos Sąjungoje. Galima pagrįstai klausti, kaip yra susijusios Danija, Vokietija, Airija, Čekija, Ispanija, Kipras ir Lietuva ir kodėl jos aptariamoms kartu vienoje ataskaitoje. Atsakymas paprastas: jos visos yra mūsų Europos Sąjungos narės, įsipareigojusios saugoti ir įgyvendinti Sutarties 2 straipsnyje apibrėžtas pagrindines ES vertybes. Jau vien tai yra svari priežastis jas kartu aptarti ataskaitoje apie pagrindinių teisių ir teisinės valstybės tendencijas iš pilietinės visuomenės perspektyvos.

Pastarojo meto krizės ir reikšmingas ES atsakas neabejotinai sustiprino jausmą, kad Europos žemyno gyventojų likimai yra tarpusavyje susiję. Kadangi Europos subjektai daugiau dėmesio skiria pokyčiams pagrindinių teisių ir teisinės valstybės srityse, taip pat tampa vis aiškiau, kad Šiaurės, Pietų, Vakarų, Rytų ar Vidurio Europos valstybės narės gyventojų ar ekonominės veiklos vykdytojų teisėms poveikį gali daryti pokyčiai kitoje valstybėje narėje, net kitoje žemyno pusėje. Pilietinės visuomenės atstovai nacionaliniu lygmeniu tai supranta ir apskritai ragina ES imtis ryžtingo atsako, kad būtų sukurtos kokybiškos pilietinės erdvės, finansavimo, žodžio laisvės ir žiniasklaidos laisvės (įskaitant SLAPP ir būtinybę kovoti su neapykantos kalba), kovos su diskriminacija ir kitos sistemos. Nacionalinių pilietinių visuomenių nuomone, būtinas ryžtingas ES atsakas į su pagrindinėmis teisėmis

ir teisine valstybe susijusius iššūkius, kad būtų remiamas jų atliekamas sergėtojų vaidmuo, o valdžios institucijos būtų skatinamos veikti siekiant aukštesnių standartų.

Įsitikinusi šiuo poreikiu ir tuo, kad tolesnis visų valstybių narių pilietinės visuomenės nuomonės išklausymas ir jos perteikimas duoda pridėtinę vertę, Pagrindinių teisių ir teisinės valstybės principų grupė apsilankys likusiose trylikoje šalių ir toliau jas aptars parengdama vizitų šalyse ataskaitas ir dar dvi apibendrinamąsias ataskaitas.

EESRK Pagrindinių teisių ir teisinės valstybės principų grupė

Cristian Pîrvulescu, pirmininkas

Helena De Felipe-Lehtonen, pirmininko pavaduotoja

Ozlem Yildirim, pirmininko pavaduotoja

Virtualaus vizito Danijoje ataskaita 2020 m. gruodžio 21–22 d.

Virtualiame vizite Danijoje dalyvavo šeši nariai. Delegacija susitiko su keliais pilietinės visuomenės atstovais, visų pirma pilietinės visuomenės organizacijomis (PVO), socialiniais partneriais ir žiniasklaidos darbuotojais bei Danijos valdžios institucijomis. Šios ataskaitos tikslas – tiksliai atspindėti ir perteikti pilietinės visuomenės nuomonę.

1. Su socialiniais partneriais susijusios pagrindinės teisės

Dalyviai sutiko, kad **Danijos socialinis modelis** yra tvirtas ir gerai veikia. Pagal šį modelį socialiniai partneriai priima sprendimus dėl kolektyvinių sutarčių, kuriomis daug kartų buvo grindžiami trišaliai susitarimai, vėliau tapę teisės aktais. Kolektyvinių derybų aprėptis yra plati, kaip ir atstovavimo profesinėms sąjungoms gilumas, nors atstovavimas skirtinguose sektoriuose nėra vienodas. Apskritai socialinis dialogas laikomas veiksmingu siekiant apsaugoti socialinius pasiekimus, pavyzdžiui, darbo užmokesčio dydį.

Dalyviai paminėjo, kad valdžios institucijos paprastai nesikiša į socialinį dialogą ir kad ministerijos yra lengvai pasiekiamos tiek oficialiai, tiek neoficialiai. Manoma, kad vyriausybės dalyvavimas įtraukiant socialinius partnerius **COVID-19 krizės** aplinkybėmis buvo labai veiksmingas, todėl buvo sudaryti trišaliai susitarimai padėčiai ištaisyti. Darbdaviai pripažino, kad įmonės nukentėjo dėl krizės ir kad buvo įdiegtos kompensavimo sistemos, taip pat pridūrė, kad po krizės įmonės neketina likti priklausomos nuo viešojo finansavimo.

Ypač didelį susirūpinimą kelia vienodas darbo užmokestis, visų pirma **ne danų kilmės darbuotojams**, atvykstantiems iš kitų ES šalių, ir vienodas požiūris į juos. Vienas dalyvis atkreipė dėmesį į socialinį dempingą ir nedeklaruojamą darbą statybų, žemės ūkio ir viešbučių sektoriuose. Profesinės sąjungos atstovo nuomone, darbuotojų iš užsienio padėtis būna ypač sudėtinga tais atvejais, kai kolektyvinių sutarčių ir įmonių tankis yra mažas, o žinios apie Danijos modelį – menkos. Darbas skaitmeninėse platformose laikomas dar viena problemine sritimi. Dalyvių nuomone, siekiant spręsti šiuos uždavinius būtina derinti reglamentavimą, dialogą ir socialinių partnerių atsakomybę. Vienas dalyvis taip pat paminėjo vyriausybės vykdomąjį potvarkį išskirsti audines reaguojant į COVID-19. Dėl to ūkininkams kilo klausimų, tačiau jie buvo tikri, kad bus imtasi tinkamų taisomųjų veiksmų ir išmokėtos kompensacijos.

2. Susirinkimų ir asociacijų laisvė

PVO atstovai sutiko, kad bendra **aplinka** Danijoje pilietinės visuomenės organizacijoms yra palanki. Daugelis žmonių Danijoje dalyvauja pilietinės visuomenės veikloje, nors ši veikla vis dažniau vykdoma už tradicinių PVO ribų. Vienas dalyvis paminėjo, kad tai gali sukelti problemų, nes neoficialios grupės linkusios palyginti mažiau dėmesio skirti demokratinėms vertybėms.

Tiek PVO atstovai, tiek Danijos valdžios institucijos minėjo, kad su **COVID-19** susiję susirinkimų ir asociacijų laisvės apribojimai nepažeidė Konstitucijos ir buvo proporcingi. Pavyzdžiui, politiniams ar kitiems reikšmingiems susitikimams buvo numatytos apribojimų išimtys. Nepaisant apskritai geros susirinkimų laisvės apsaugos, vienas dalyvis paminėjo atvejį, kai prieš kelerius metus Kinijos atstovų oficialaus vizito metu Tibetą palaikantiems demonstrantams buvo pritaikyti nekonstituciniai suvaržymai ir tai, kad šis atvejis iki šiol tiriamas.

Dalyviai buvo vienos nuomonės, kad užregistruoti PVO ir gauti jai **finansavimą** paprastai būna nesunku. Viešojo finansavimo lygis yra aukštas, o nacionalinės loterijos fondas užtikrina didesnes sumas nei trumpalaikiai politiniai sprendimai. Buvo išreikštas tam tikras susirūpinimas dėl galimo PVO skiriamo finansavimo sumažinimo po COVID-19 krizės. Vienas atstovas paminėjo, kad PVO galėjo būti labiau įtrauktos į derybas dėl ES daugiametės finansinės programos ir ekonomikos gaivinimo po COVID-19 plano, o kitas atstovas pabrėžė, kad reikia geriau finansuoti demokratijos skatinimo veiklą. Danijos valdžios institucijos paaiškino, kad viešasis finansavimas visada buvo teikiamas remiantis skaidriais ir konkurencingais viešaisiais pirkimais ir kad PVO yra pagrindinės partnerės tokiose politikos srityse kaip lyčių lygybė.

Dalyvavę PVO atstovai analizavo labiau prieštaringai vertinamas sritis, pavyzdžiui, įstatymo dėl „**visų danų saugumo**“ projektą (dan. *Tryghed for alle danskere*), kuris galėtų būti priimtas iki 2021 m. vidurio. Įstatymas leistų valdžios institucijoms drausti žmonėms patekti į tam tikras teritorijas remiantis neaiškiai apibrėžta „elgesio ir išvaizdos, dėl kurių viešosiose erdvėse tampa nesaugu“ sąvoka. Susitikimo dėl „teisės į nediskriminavimą“ dalyviai taip pat nurodė, kad šis įstatymo projektas gali neproporcingai paveikti etninių mažumų atstovus. Danijos valdžios institucijos pakomentavo, kad įstatymo projektu siekiama spręsti nesaugumo jausmo problemą kai kuriose jaunimo grupių kontroliuojamose teritorijose, o bendras draudimas taikomas visiems konkrečioje teritorijoje esantiems asmenims. Todėl tai nėra diskriminacija.

Vienas dalyvis paminėjo pavojų privatumo teisėms ir susirinkimų laisvei, kurį kelia Danijos **kovos su terorizmu teisės aktai**, nes juose neužtikrinamos pakankamos tinkamo proceso garantijos, susijusios su plataus užmojo nuostatomis, kurias policija gali aiškinti labai įvairiai. Rekomenduota peržiūrėti visus Danijos kovos su terorizmu teisės aktus ir jų įgyvendinimą bei užtikrinti, kad būtų galima atlikti visų jų aspektų teisminę peržiūrą. Ši tema taip pat buvo iškelta kituose susitikimuose.

Keletas šiame ir kituose susitikimuose dalyvavusių atstovų išreiškė susirūpinimą dėl blogėjančio **demokratinio tono** Danijoje. Teigta, kad diskusijos tapo aštresnės ir labiau poliarizuotos, vis mažiau stengiamasi suprasti kito požiūrį. Manoma, kad reikia daugiau nuveikti mokymo diskutuoti srityje. Vienas dalyvis paaiškino, kad, nepaisant bendro didelio visuomenės pasitikėjimo demokratija, pasitikėjimo lygis tarp jaunimo ir mažumų yra mažesnis.

Vienas dalyvis nurodė, kad problemų kelia tai, jog Danijos Konstitucijoje įtvirtinta, kad **bažnyčia nėra atskiriama nuo valstybės**. Dalyvio nuomone, kritika dėl šios situacijos pernelyg dažnai laikoma

agresyvia, užuot tapusi pagrindu plačioms diskusijoms apie tai, kaip Danijos visuomenę padaryti atviresnę įvairioms gyvenimo nuostatoms.

3. Žodžio laisvė ir žiniasklaidos laisvė

Dalyviai sutiko, kad **bendra padėtis**, susijusi su saviraiškos laisve Danijoje, yra gera, bet taip pat paminėjo ir keletą pavyzdžių, susijusių su rimtais sunkumais. Kaip ir ankstesniuose susitikimuose, jie laikėsi nuomonės, kad vieši debatai, ypač internetu, tapo labiau įtempti nei anksčiau. Asmenys baiminasi represijų už tai, kad gvildena tam tikras temas įvairiose srityse. Pavyzdžiui, kai kurių studentų, laikančių įžeidžiančiais kai kuriuos mokymus, reakcija turėjo įtakos akademinėi laisvei.

Nors **šventvagystės** įstatymas 2017 m. buvo panaikintas, „bylos dėl karikatūrų“ poveikis vis dar buvo akivaizdus ir lėmė tiek vidinę cenzūrą, tiek internetinių diskursų poliarizaciją. Kita vertus, vienas dalyvis paminėjo, kad pagal Danijos teisės aktus viešosios kalbos vertinamos skirtingai, atsižvelgiant į tai, ar jos yra religinio pobūdžio. Kitas dalyvis apibendrino, kad pagrindinis iššūkis – kartu apsaugoti ir saviraiškos laisvę, ir mažumų teises.

Šiame susitikime taip pat buvo aptarti Danijos **kovos su terorizmu** teisės aktai. Nustatyta, kad jie gali palengvinti skubų interneto svetainių blokavimą ir pažeisti žurnalistų teises apsaugoti savo šaltinius, o tai sukelia keblumų. Apskritai kalbant, vienas dalyvis paaiškino, kad dėl plačiai suformuluotų nuostatų įgyvendinimas gali būti nesubalansuotas ir kad šią teisės sritį reikėtų iš naujo įvertinti, atsižvelgiant į pagrindines teises, kad būtų užtikrinta didesnė apribojimų proporcingumo, veiksmingumo ir būtinumo aspektų pusiausvyra.

Kitas dalyvis nurodė, kad viešieji kovos su **dezinformacija** veiksmai gali turėti neigiamą poveikį saviraiškos laisvei. Buvo paminėti neseniai išplėsti teisės aktai dėl šnipinėjimo, įtraukiant pagalbą užsienio valstybių vykdomoms įtakos operacijoms. Manoma, kad pernelyg miglotas tokių veiksmų apibrėžimas kelia pavojų saviraiškos laisvei. Danijos valdžios institucijos paaiškino, kad jos labai rimtai vertina tyčinio dezinformavimo problemą, tačiau atskiria ją nuo netyčinio dezinformavimo. Tarpvyriausybė daro grupę sekė melagingą naratyvą, siekdama nustatyti, kaip valstybės veikėjai skleidžia dezinformaciją apie Daniją, ir galbūt kovoti su šiuo melagingu naratyvu. Nuo COVID-19 krizės pradžios tarpvyriausybė daro grupę ypač daug dėmesio skyrė tikrinimui, ar užsienio valstybės pasinaudojo krize kaip galimybe pradėti prieš Daniją nukreiptas dezinformavimo kampanijas. Danijos valdžios institucijos nematė aiškių įrodymų, kad būtų vykdomos tokios valstybės vadovaujamos kampanijos, nukreiptos prieš Daniją.

Vieno dalyvio nuomone, viešajame ir verslo sektoriuose **pranešėjai** galėtų būti apsaugoti geriau. Buvo paminėtas bendresnis klausimas dėl valstybės tarnautojų teisės naudotis saviraiškos laisve kritikuojant savo darbdavį ir paminėtas neseniai įvykęs atvejis, kai viešojo geležinkelių sektoriaus darbuotojai buvo įspėti dėl to, kad viešai kritikavo savo darbo sąlygas. Danijos valdžios institucijos nurodė, kad šiuo metu įgyvendina ES pranešėjų apsaugos direktyvą, o teisės aktą buvo numatoma aptarti parlamente 2021 m. pavasarį. Visoms ministerijoms jau buvo nurodyta savo struktūrose sukurti informavimo apie pažeidimus kanalus.

Dalyviai laikėsi nuomonės, kad Danija turi tvirtą **žiniasklaidos** laisvės apsaugos sistemą, o valstybė kišasi minimaliai. Kiekvienoje žiniasklaidos priemonėje buvo bent vienas už turinį atsakingas asmuo (redaktorius arba žurnalistas), o tai palengvino skundų nagrinėjimą teismuose ir spaudos taryboje. Nors padėtis nebuvo laikoma problemine, tačiau paminėta, kad verta stebėti žiniasklaidos nuosavybės koncentracijos tendenciją, ypač vietos lygmeniu. Nors manyta, kad valdžios institucijos nesiekė pasinaudoti COVID-19 padėtimi, kad apribotų žiniasklaidą ar darytų jai įtaką, pažymėta, kad žurnalistų ir vyriausybės atstovų pasikeitimo nuomonėmis forma šiomis aplinkybėmis galėjo būti atviresnė.

Dalyviai nurodė, kad viešasis žiniasklaidos finansavimas yra svarbi parama **kokybiškai žurnalistikai** ir žiniasklaidos pliuralizmui, visų pirma vietos ir mažesnės žiniasklaidos priemonės, kurios jo dėka egzistuoja. Danijos valdžios institucijos patvirtino, kad žiniasklaidos pliuralizmas ir nepriklausomumas yra vienas iš prioritetų ir kad jos stengiasi remti stiprią visuomeninę žiniasklaidą bei privačius rašytinės ir skaitmeninės spaudos sektorius, taip pat kad jos ketina dar daugiau dėmesio skirti regioninei žiniasklaidai.

Daugelio dalyvių nuomone, **Informacijos laisvės akto** 24 straipsnis yra problemiškas, nes juo nebuvo sudaryta galimybė susipažinti su vyriausybės darbo srities dokumentais. Šiuo konkrečiu klausimu Danijos valdžios institucijos išreiškė nuomonę, kad šia nuostata iš tikrųjų siekiama pusiausvyros tarp viešojo intereso poreikio užtikrinti skaidrumą ir būtinybės, kad vyriausybė galėtų apsaugoti savo nuomonę svarbiais klausimais. Atkreipdamos dėmesį į tai, kad šiam aktui pritarė plataus politinio spektro atstovai, jos taip pat paminėjo neseniai vykusias diskusijas dėl pakeitimų, kuriose vis dėlto nebuvo pasiektas kompromisas.

4. Teisė į nediskriminavimą

Dalyviai nurodė, kad pastaraisiais metais iš esmės **pasikeitė** Danijos politikos **paradigma** migrantų atžvilgiu. Jie paaiškino, kad jei anksčiau taikytu požiūriu buvo orientuojamasi į prieglobsčio prašytojų integravimą, tai dabar – į galutinį jų grąžinimą į kilmės šalį. Norėdami iliustruoti šį dabartinį požiūrį, dalyviai paminėjo, kad pabėgėliams vis sunkiau naudotis susijusiomis teisėmis, pavyzdžiui, šeimos susijungimo teise, arba išsaugoti leidimą gyventi šalyje. Jie paminėjo vadinamojo juvelyrinių dirbinių įstatymo pavyzdį, pagal kurį prieglobsčio prašytojų turtas, jiems atvykus į šalį, yra konfiskuojamas.

Padėtis pabėgėlių **stovyklose** prieš išsiuntimą taip pat buvo apibūdinta kaip labai sunki, taip pat ir dėl nepagrįstų bei neproporcingų apribojimų taikymo. Kai kurių dalyvių teigimu, Danijos valdžios institucijos rimtai neatsižvelgė į kritinę Europos Tarybos ataskaitą dėl šių stovyklų. Šie dalyviai pripažino, kad valdžios institucijos įsakė stovyklas renovuoti minimaliai, tačiau apgailestavo, kad jos nesuabejojo savo bendru požiūriu – sulaukyti prieglobsčio prašytojus, kurių prašymai buvo atmesti. Prieglobsčio ir migracijos klausimais Danijos valdžios institucijos tvirtino, kad visi šalies teisės aktai buvo rengiami remiantis išsamiu pagrindinių teisių vertinimu ir todėl neviršija Danijos Konstitucijos ir

Europos bei tarptautinės teisės. Jie pridūrė, kad šis teisės aktų rinkinys sulaukė plačios politinių parlamentinių jėgų paramos ir juo buvo atsižvelgta į visuomenės poreikius.

PVO atstovai atkreipė dėmesį į susijusią didžiausią susirūpinimą keliančią sritį, t. y. etninių ir religinių mažumų atstovų patiriamą diskriminaciją. Jų nuomone, ryškiausias padėtis, kurią kai kurie apibūdino kaip „struktūrinę“, pavyzdys buvo „**getų įstatymas**“. Jie paaiškino, kad šiame įstatyme numatyti objektyvūs kriterijai, kuriais remdamosi valdžios institucijos tam tikrą teritoriją gali paskelbti „getu“. Nors šie kriterijai, kaip antai pajamos, nedarbo lygis, išsilavinimo lygis ir teistumas, iš pažiūros yra objektyvūs, tačiau *de facto* jie galioja tik toms teritorijoms, kuriose daugiausia gyvena asmenys ne iš Vakarų šalių. Dalyviai paaiškino, kad kai kuriose viešosiose tarnybose, pvz., darbo biržose, asmenys skirstomi į „vakariečius“ ir „nevakariečius“. Jie taip pat paaiškino, kaip klijuojant „geto“ etiketę buvo nustatomi diskriminaciniai suvaržymai tų teritorijų gyventojams, o tai sudarė sąlygas priimti griežtesnius apkaltinamuosius nuosprendžius nusikaltimų atvejais. Jų nuomone, gyvenimas „gete“ toli gražu neteikia galimybių pagerinti socialinę padėtį, o veikiau stigmatizuoja gyventojus, kurie, be to, gali būti priverstinai iškeldinami. Danijos valdžios institucijos sukonkretino „getų įstatymą“ kaip oficialų atsaką į didėjančios segregacijos ir „paralelinių visuomenių“, besiformuojančių nuo XX a. 10-ojo dešimtmečio, problemą. Jos tvirtino, kad tai nėra etninė ar religinė diskriminacija ir kad tai yra proporcinga ir būtina.

Vienas dalyvis paminėjo, kad COVID-19 aplinkybėmis prieš mažumas buvo nusitaikyta viešosiose ir internetinėse diskusijose. Nors neproporcingai daug mažumų atstovų dirbo priešakinių gretų darbo vietose, kai kurie iš jų buvo kaltinami tuo, kad epidemijos metu elgėsi nepakankamai atsakingai. Kitas dalyvis nurodė, kad kelios valstybės paskutiniojo visuotinio periodinio vertinimo metu rekomendavo Danijai parengti **kovos su rasizmu ir antisemitizmu veiksmų planą**. Šio dalyvio nuomone, svarbu, kad valdžios institucijos priimtų išsamų dokumentą, apimantį visas sritis.

Vienas PVO atstovas pristatė **neįgaliųjų**, sudarančių iki penktadalio gyventojų, padėtį Danijoje. Šis dalyvis paaiškino, kad šalis atsilieka „tinkamų sąlygų“ neįgaliesiems sudarymo teisinio pripažinimo klausimu. Neseniai įvyko teigiamas pokytis – mokyklose ir institucijose nebegali būti diskriminuojamo patekimo į jas, kai neįgaliesiems jos tampa neprieinamos. Tačiau, pavyzdžiui, restoranuose ir viešbučiuose taip dar gali būti. Tarp kitų paminėtų sunkumų viena faktinė problema yra ta, kad neįgaliesiems yra kebliau kreiptis į teismą nei likusiems gyventojams, taip pat nesudarytos tinkamos sąlygos visapusiškai naudotis viešuoju transportu. Galiausiai, dalyvis buvo susirūpinęs dėl to, kad tarp neįgaliųjų ir plačiosios visuomenės yra didelis atotrūkis užimtumo srityje, be to, didėja atotrūkis išsilavinimo srityje.

PVO atstovas pripažino, kad per pastaruosius dvidešimt metų Danijoje padaryta didelė pažanga **LGBTIQ** asmenų teisių srityje, visų pirma teisių į santuoką ir įvaikinimą bei teisinio lyčių pripažinimo srityse. Tačiau dalyvis taip pat atkreipė dėmesį į konkrečias problemas, susijusias su transseksualių sveikatos priežiūra, interseksualių asmenų teisėmis (ir priverstiniu vaikų gydymu), taip pat su prieglobsčio prašančių LGBTIQ asmenų padėtimi. Dalyvis apgailestavo, kad Danijos lygių galimybių tarybai buvo keblu imtis taisomųjų veiksmų dėl LGBTIQ asmenų diskriminavimo ne darbo rinkoje (pavyzdžiui, būsto srityje).

5. Teisinės valstybės principas

Šio susitikimo dalyviai laikėsi nuomonės, kad teisinės valstybės **padėtis apskritai** Danijoje yra gera ir visų pirma priminė, kad šalis užima pirmą vietą pagal pasaulinį teisinės valstybės principo indeksą. Dalyviai sutiko, kad korupcija ir interesų konfliktai yra labai retas reiškinys, bet tai nereiškia, kad jam nereikėtų skirti dėmesio. Manoma, kad teismų nepriklausomumas ir kokybė yra patikimi ir nekelia ypatingo susirūpinimo. Sunkumų kelia minėtas poreikis marginalizuotų grupių nariams užtikrinti daugiau teisinės pagalbos ir apskritai teisingumo.

Tačiau vienas dalyvis taip pat išreiškė susirūpinimą dėl to, kas buvo įvardyta kaip lėtas, bet nuolatinis teisinės valstybės **padėties blogėjimas** pastaraisiais metais. Nors manyta, kad parlamentinė sistema yra tvirta, dalyvis atkreipė dėmesį į tai, kad atsiranda vis daugiau politinių pasiūlymų, susijusių su prieš žmogaus teises nukreiptomis idėjomis, kuriuos daugiausia pateikia kraštutinių pažiūrų atstovai ir kad jie turi įtakos pagrindinei politikai. Pavyzdžiui, paminėta, kad pastaruoju metu gerokai padaugėjo neapykantą kurstančių kalbų ir išpuolių prieš musulmonus ir žydus.

Dalyviai aptarė su **saugumu** susijusius teisinės valstybės aspektus. Šiame susitikime taip pat buvo paminėtas jau aptartas įstatymo dėl „visų danų saugumo“ projektas, kuris buvo susietas su diskriminacinio įgyvendinimo rizika, nes jame neaiškiai apibrėžta „nesaugumo viešosiose erdvėse kūrimo“ samprata. Dalyviai taip pat paminėjo tendenciją plėtoti priežiūrą viešojoje erdvėje ir tvarkyti bei saugoti duomenis pažeidžiant Europos standartus. Vienas dalyvis taip pat paminėjo nepakankamą žvalgybos tarnybų, kurios galėjo būti susijusios su Danijos piliečių duomenų perdavimu užsienio tarnyboms, priežiūrą.

Dalyviai paaiškino, kad nors pirminiuose teisės aktuose, priimtuose siekiant kovoti su **COVID-19** epidemija, Sveikatos apsaugos ministerijai buvo perduota pernelyg daug įgaliojimų, vėlesniame etape buvo atsižvelgta į PVO ir nacionalinės žmogaus teisių institucijos nuomonę, todėl antroji įstatymo redakcija buvo daug labiau subalansuota. Tačiau jie nurodė atvejus, kai valdžios institucijos davė neteisėtus nurodymus. Vienas iš jų buvo susijęs su COVID-19 padėtimi ir paskatino masinį audinių skerdimą šalyje be teisinio pagrindo. Kitas pavyzdys susijęs su tuo, kad buvęs imigracijos ir integracijos ministras išleido neteisėtą įsakymą atskirti susituokusius ir kartu gyvenančias poras prieglobsčio centruose, jei vienas iš poros narių yra nepilnametis – šis klausimas dar nėra galutinai išaiškintas. Vizito metu buvo diskutuojama apie šių veiksmų pasekmes. Dalyvių manymu, tokie pavyzdžiai rodo, jog Danija yra susirūpinusi, todėl reikia būti budriems.

Virtualaus vizito Vokietijoje ataskaitos

2021 m. balandžio 21–22 d.

Virtualiame vizite Vokietijoje dalyvavo šeši EESRK nariai. Delegacija susitiko su pilietinės visuomenės atstovais, t. y. pilietinės visuomenės organizacijomis (PVO), socialiniais partneriais ir žiniasklaida, taip pat su Vokietijos federalinės valdžios institucijomis bei Saksonijos ir Bavarijos federalinių žemių valdžios institucijomis. Šios ataskaitos tikslas – tiksliai atspindėti ir perteikti pilietinės visuomenės nuomonę. Valdžios institucijų nuomonė bus pateikta jų atsakyme į ataskaitą.

1. Su socialiniais partneriais susijusios pagrindinės teisės

Dalyviai nurodė, kad **socialinis dialogas** vykdomas aktyviai; valdžios institucijos pridūrė, kad kolektyvines derybas galima vesti visiškai nepriklausomai, o profesinės sąjungos siūlė aktyviau populiarinti kolektyvinių derybų teikiamą naudą. Remiantis 2016 m. statistikos duomenimis matyti, kad daugiau kaip 50 proc. įmonių (kuriuose dirba apie 3/4 darbuotojų) vyksta kolektyvinės derybos⁵. Per pastaruosius keletą metų šie skaičiai mažėjo, o viešajame sektoriuje jie buvo didesni nei privačiame. Socialiniai partneriai gali siekti teisinės apsaugos, visose federalinėse žemėse taikomi vienodi teisiniai reikalavimai. Tačiau jie atkreipė dėmesį į tai, kad nors teisinė sistema yra tinkama, praktikoje susidurta su tokiais problemineis klausimais:

- išlieka skirtumų tarp buvusios Rytų Vokietijos ir buvusios Vakarų Vokietijos teritorijų;
- didžiosios įmonės įsikūrusios daugiausia vakaruose;
- mažosiose įmonėse nėra stiprių profesinių sąjungų;
- nedarbo lygis rytuose aukštesnis, o darbuotojai nenoriai stoja į profesines sąjungas, nes baiminasi, kad dėl to gali kilti pavojus jų darbo vietoms;
- praėjus 30 metų po susivienijimo, darbuotojai rytuose vis dar uždirba mažiau nei darbuotojai vakaruose, o tai gali būti viena iš didėjančio socialinio ir politinio nepasitenkinimo rytuose priežasčių, iš dalies lemiančių kraštutinių dešiniųjų judėjimų stiprėjimą;
- remiantis darbo užmokesčio duomenimis, lyčių lygybė geriau užtikrinama buvusioje Rytų Vokietijoje.

Apskritai po susivienijimo profesinių sąjungų narių skaičius sumažėjo.

Dalyviai aptarė su **COVID-19 pandemija** susijusias problemas. Jie pritarė minčiai, kad socialinių partnerių bendradarbiavimas išlieka geras. Socialiniai partneriai paragino įgyvendinti priemones, skirtas neigiamam krizės poveikiui sušvelninti, t. y. sutrumpinti darbo valandas. Priėmus šį sprendimą pandemija darbo rinkai turėjo ne tokių sunkių padarinių, kokie galėjo būti. Viešojo sektoriaus darbuotojai, kurie dėl COVID-19 priemonių turėjo rūpintis savo vaikais ar vyresnio amžiaus šeimos nariais, galėjo laikinai neiti savo pareigų. Tačiau socialiniai partneriai nedalyvavo vos pradėjus šias

⁵ <https://ilostat.ilo.org/topics/collective-bargaining/>.

priemonės kurti, todėl skirtingose federalinėse žemėse padėtis nevienoda. Vienas dalyvis iš Saksonijos pažymėjo, kad sienos su Čekija ir Lenkija buvo uždarytos per naktį, prieš tai nepasitarus su socialiniais partneriais, ir darbuotojai negalėjo atvykti į darbą.

Per **2015–2016 m. migracijos krizę** socialiniai partneriai labai aktyviai reiškė savo nuomonę, o dalyviai pagyrė jų bendradarbiavimą valdant šią krizę. Jie atkreipė dėmesį į keletą pagal jų iniciatyvas įgyvendintų priemonių, pavyzdžiui, kalbų kursus ir profesinį mokymą pabėgėliams, taip pat projektus, kuriais palengvinama pabėgėlių integracija į darbo rinką. Pusė pabėgėlių įsidarbino, o tai įrodo, kad socialinių partnerių dalyvavimas nuo pat krizės pradžios davė rezultatų.

Socialiniai partneriai atvirai priešinosi bet kokioms **ekstremizmo** apraiškoms. Profesinės sąjungos vykdė projektus, kurių tikslas – padėti žmonėms atpažinti ekstremizmo elementus, kad būtų galima su jais kovoti. Migracijos krizės metu profesinės sąjungos propagavo atvirą visuomenę ir aiškiai pasisakė prieš bet kokią **diskriminaciją**. Šiuo klausimu dalyviai paminėjo *Įvairovės chartiją*, kurios tikslas – apsaugoti kiekvieno asmens tapatybę. Chartiją pasirašo vis daugiau įmonių. Vienas dalyvis nurodė, kad buvo įsteigtas specialus parlamentinis komitetas, kurio tikslas – spręsti tokius klausimus kaip seksualinių ir religinių mažumų diskriminacija darbo vietoje. Socialiniai partneriai dalyvavo rengiant priemones, o joms pritarė atitinkamas parlamentinis komitetas.

2. Susirinkimų ir asociacijų laisvė

Asociacijų ir susirinkimų laisvė užtikrinama pagal Vokietijos konstituciją. Vis dėlto valdžios institucijos pabrėžė, kad abi laisvės gali būti ribojamos įstatymais.

Dalyviai pabrėžė, kad pagal federalinį mokesčių įstatymą **nevyriausybiniams organizacijoms** (NVO) taikomos lengvatos. Šiuo atžvilgiu kyla klausimas, koku mastu NVO gali būti politinė organizacija, bet ir toliau išlaikyti **labdaros organizacijos⁶ statusą**. Prieš kraštutinių dešiniųjų pažiūrų tendencijas pasisakančios NVO susidurdavo su kaltinimais, kad jos yra pernelyg politiškos, o vėliau būdavo atliekami tyrimai. Nors tokie kaltinimai dažnai neturėdavo teisinio pagrindo, jie atgrasė NVO nuo aktyvios veiklos ir sukūrė nerimą keliančią atmosferą. Jei PVO nori dalyvauti vyriausybės programose, ji turi būti įregistruota kaip labdaros organizacija⁷. 2020 m. rudenį buvo atlikti teisiniai **labdaros įstatymo** pakeitimai, o tikslų, į kuriuos atsižvelgiant organizacijai gali būti suteiktas labdaros organizacijos statusas, sąrašas buvo pakeistas ir išplėstas. Buvo pabrėžta, kad labdaros organizacijos statusas yra gyvybiškai svarbus daugeliui organizacijų. Šis statusas gali būti automatiškai panaikintas, jei organizacija įtraukiama į tam tikrą Vokietijos žvalgybos tarnybos sąrašą, o tokiu atveju labai sunku šį statusą atgauti. Vienas dalyvis šį įstatymą įvertino kaip ribojantį. Buvo pažymėta, kad pilietinė visuomenė negauna paramos lėšų iš valstybės COVID-19 poveikiui sušvelninti, ir kad dėl to ir ribojančio įstatymo gali būti daromas neigiamas poveikis kai kurioms organizacijoms. Ypač pažeidžiamos organizacijos, kurios atlieka sergėtojo vaidmenį, ypač jei į jų veiklos sritį įeina kovos su COVID-19 priemonių stebėseną. Todėl kai kurios organizacijos pripažino, kad jos linkusios save cenzūruoti, kad neprarastų labdaros organizacijos statuso.

Be to, vienas dalyvis nurodė, kad nėra padaryta didelės pažangos **PVO skaidrumo ir atskaitomybės visuomenei srityje**; kai kurios PVO ir toliau neatskleidžia savo finansavimo šaltinių, todėl raginama, kad tai taptų teisine PVO prievole. Taip pat buvo pabrėžta, kad nėra vieno bendro PVO registro; vietoj jo yra keli skirtingi registrai, kuriuose taikomos skirtingos registravimo sąlygos, todėl bendras pilietinės visuomenės organizacijų vaizdas yra painus.

Dalyviai atkreipė dėmesį į tai, kad nėra jokios už pilietinę visuomenę atsakingos vyriausybės institucijos. Jų nuomone, vyriausybės lygmeniu nepakankamai suvokiama, koks yra pilietinės visuomenės *raison d'être* ir jos vaidmuo. Kai kurie iš jų apgailestavo, kad nenumatyta galimybė įtraukti PVO į diskusijas žmogaus teisių klausimais ir kad joms apskritai sudaryta nedaug galimybių dalyvauti priimant politinius sprendimus. Tai, kaip svarbu įtraukti pilietinę visuomenę, ir kokią tai teikia naudą, išryškėjo per 2015–2016 m. pabėgėlių krizę, kai PVO atliko labai svarbų vaidmenį valdant padėtį, ypač Vokietijoje.

Iš esmės pritarta minčiai, kad **policija** turi pakankamai įgaliojimų šiuo metu susiklosčiusiai padėčiai spręsti ir kad jų nereikia plėsti. Valdžios institucijų nuomone, policija nesusiduria su jokiais struktūrinėmis problemomis ir paaiškino, kad už policijos veiklą Vokietijoje atsakingos atskiros federalinės žemės. Saksonijos valdžios institucijos pranešė, kad būsimiems policijos pareigūnams bus

⁶ Vokietijoje labdara, kaip teisinė sąlyga, yra svarbi tik mokesčių teisėje.

⁷ Labdaros organizacijos statusas suteikiamas organizacijoms, kurios siekia visuomenei naudingų, geranoriškų ar su religija susijusių tikslų.

organizuojama informuotumo apie mažumų teises didinimo veikla. Pilietinės visuomenės organizacijų dalyviai atkreipė dėmesį į tai, kad 2018 m. Bavarijoje buvo priimtas nerimą keliantis įstatymas dėl policijos veiklos, prieš tai nepasikonsultavus su pilietine visuomene jį rengiant. Vokietijos federaliniame įstatyme nustatyta, kad jei per protestą nustatomas smurtautojas, jis turi būti pašalintas iš susibūrimo, tačiau protesto negalima išsklaidyti. Tačiau vienas dalyvis pabrėžė susirūpinimą, kilusį dėl 2017 m. Hamburge vykusio G20 aukščiausiojo lygio susitikimo metu vykusių protestų. Buvo sulaikyti asmenys, dalyvavę protestuose, kuriuose buvo įvykdyti smurto veiksmai, tačiau tiesiogiai jų nevykdė. (Vokietijos valdžios institucijos užginčijo dalyvio išsakytą nuomonę). Buvo pažymėta, kad policija linkusi selektyviai saugoti skirtingo pobūdžio protestus: atrodo, kad kairiųjų pažiūrų protestų dalyviai labiau stebimi nei dešiniųjų protestų dalyviai. Vienas dalyvis išreiškė susirūpinimą dėl to, kad dabartiniai prieš COVID-19 priemonės nukreipti protestai gali būti pasitelkiami kaip priežastis apriboti susirinkimų laisvę ateityje. Valdžios institucijos delegacijai nurodė, kad stengiasi užtikrinti tinkamą pusiausvyrą tarp susirinkimų laisvės ir visuomenės sveikatos apsaugos, neperžengdamos teisinių apribojimų.

3. Žodžio laisvė ir žiniasklaidos laisvė

Bendroje įžangoje dalyviai nurodė 2021 m. balandžio mėn. organizacijos „Žurnalistai be sienų“ paskelbtą 2020 m. pasaulio spaudos laisvės indeksą⁸. Vokietijos reitingas sumažėjo dviem balais, o bendras įvertinimas iš „gero“ pakeistas į „patenkinamą“. Šį sumažėjimą daugiausia lėmė tai, kad padaugėjo išpuolių prieš žurnalistus, kurie dažniausiai buvo vykdomi per protestus, o ne padidėjusi valstybės įtaka. Tačiau valdžios institucijos pažymėjo, kad teisinės nuostatos žurnalistams apsaugoti yra geros ir kad buvo imtasi papildomų kovos su ekstremizmu priemonių. Dalyviai buvo vienos nuomonės, kad Vokietijoje priimti geri teisės aktai, kuriais reglamentuojamas **žiniasklaidos pliuralizmas**.

Nuo 2015 m., kai kilo migracijos krizė, **sustiprėjo neigiamas dešiniųjų judėjimų požiūris į žiniasklaidą**. Kai kuriais atvejais policija nesuteikė žurnalistams reikiamos apsaugos, todėl žiniasklaidos atstovai pasiūlė iniciatyvą, kuria siekiama didinti informuotumą apie padažnėjusius išpuolius prieš žurnalistus. Vis dėlto valdžios institucijos pabrėžė, kad Vokietijoje taikomi aukšti žurnalistų apsaugos standartai ir kad nėra būtina imtis skubių veiksmų. Atlikus tyrimą apie tai, kiek žurnalistų susidūrė su neapykantos retorika, paaiškėjo, kad 16 proc. respondentų buvo fiziškai užpulti, o dar 16 proc. sulaukė grasinimų, kad bus pasikėsinta į jų gyvybę. Paaiškėjo, kad 90 proc. šių atvejų buvo politiškai motyvuoti, o 80 proc. jų įvykdė kraštutiniai dešinieji⁹. Todėl **vis dažniau linkstama taikyti savicenzūrą**, siekiant išvengti galimų susidūrimų. Kai kurie žurnalistai patvirtino, kad yra temų ar renginių, kurių jie sąmoningai vengia, kaip antai eitynės prieš COVID-19 priemonės ir dešiniųjų protestai. **Nebaltaodžiai ir migrantų kilmės žurnalistai** vengia tokių temų kaip rasizmas, kad išvengtų neapykantos retorikos. Kita dalyvių iškelta problema buvo **nepakankama užsienio žiniasklaidos atstovų**, dirbančių Vokietijos teritorijoje, **apsauga**.

⁸ <https://rsf.org/en/ranking>.

⁹ 2020 m. gegužės mėn. paskelbtas tyrimas, kurį atliko Bylefeldo Konfliktų ir smurto tarpdisciplininių tyrimų institutas, https://pub.uni-bielefeld.de/download/2943243/2943245/Studie_Hass_und_Angriffe_auf_Medienschaffende.pdf.

4. Teisė į nediskriminavimą

Vokietijoje buvo priimtas **kovos su diskriminacija įstatymas**. Tačiau kreiptis teisinės pagalbos tiems, kurie **darbo vietoje patyrė diskriminaciją** dėl savo tapatybės, gali būti sudėtinga ne tik dėl to, kad ją nelengva įrodyti, bet ir dėl to, kad mažai žinoma apie teisinę apsaugą šioje srityje, taip pat apie su tuo susijusias teises į kompensaciją. Todėl sunku gauti statistinių duomenų apie tai, kiek žmonių nukentėjo nuo diskriminacijos ir kokia dalis iš jų kreipėsi teisinės pagalbos. Taip pat buvo pažymėta, kad labai sunku bylinėtis su valstybiniais subjektais. Dalyviai teigė, kad 2019–2020 m. padaugėjo **diskriminacijos dėl rasės ar kilmės** atvejų. Daugeliu atvejų nuo šių išpuolių nukentėjo azijiečių kilmės asmenys.

LGBTIQ+ bendruomenė per pastaruosius kelis dešimtmečius patyrė daug teigiamų pokyčių, taip pat ir teisėkūros lygmeniu, nors vis dar reikia dėti daugiau pastangų jos narių integracijai padidinti. 2017 m. buvo įteisintos tos pačios lyties asmenų santuokos. Kalbant apie **lesbiečių poras**, jei viena iš moterų pagimdo vaiką, kita moteris neturi lygių tėvystės teisių. Pastaruoju metu ši bendruomenė buvo tapusi dešiniųjų ir populistinių judėjimų taikiniu. Apklausos parodė, kad **transseksualūs asmenys** susiduria su dar didesne diskriminacija darbo vietoje negu homoseksualūs asmenys.

2017 m. Saksonija pasiūlė plataus užmojo planą, susijusį su LGBTIQ+ teisėmis, tačiau jis nebuvo iki galo įgyvendintas; pavyzdžiui, plane nebuvo numatyta suteikti sveikatos priežiūros paslaugų transseksualiems asmenims. Saksonijoje buvo pranešta apie daug diskriminacijos atvejų, tačiau policija reagavo nepakankamai. 2020 m. spalio mėn. Drezdene peiliu buvo subadyta gėjų pora; vienas iš vyrų mirė, kitas buvo sunkiai sužeistas. Prireikė daug laiko, kol policija nustatė, kad tai buvo neapykantos nusikaltimas. Bavarija yra vienintelė federalinė žemė, neturinti jokio kovos su homofobija ar transfobija veiksmų plano. Tačiau Bavarijos valdžios institucijos paaiškino, kad 2021 m. sausio mėn. buvo įsteigta LGBTIQ+ asmenų apsaugos tarnyba, kurios paskirtis – apsaugoti nuo nusikaltimų prieš bendruomenę nukentėjusius asmenims ir liudytojus. Dalyviai paragino įgyvendinti 2020–2025 m. Europos LGBTIQ lygybės strategiją¹⁰ ir nurodė esą įsitikinę, kad ją įgyvendinus padėtis Vokietijoje labai pagerės.

Kalbant apie **vyresnio amžiaus žmones**, kai kurių suinteresuotųjų subjektų nuomone, reikalavimai dėl amžiaus ribos tam tikroms paslaugoms teikti dažnai nėra pagrįsti ir kad reikėtų kiekvieną atvejį vertinti atskirai, pavyzdžiui, kalbant apie sveikatos draudimą ar automobilių nuomą. Institucijos paaiškino, kad šiais atvejais nustatant draudimo įmokas naudojami statistiniai duomenys, kuriais remiantis vertinama galima rizika. Vyresnio amžiaus žmonės patiria diskriminaciją įdarbinimo procese, o jų vėlesni skundai paprastai atmetami kaip susiję su amžiumi. Vyresni nei 65 metų asmenys turi papildomai susimokėti už visapusišką automobilių draudimą. Paskolos negali būti teikiamos tam tikro amžiaus sulaukusiems asmenims. Buvo pabrėžta, kad vyresnio amžiaus žmonės susiduria su sunkumais, kylančiais dėl skaitmenizacijos, todėl reikėtų išsaugoti neskaitmenines

¹⁰ https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination/lesbian-gay-bi-trans-and-intersex-equality/lgbtiq-equality-strategy-2020-2025_en

alternatyvas, siekiant užtikrinti, kad jie galėtų naudotis tokiomis pačiomis paslaugomis, ypač sveikatos priežiūros srityje.

Nors **sintai ir romai** Vokietijoje gyvena jau 600 metų, jie vis dar neturi tokių pačių piliečių teisių kaip etniniai vokiečiai. Jų vaikai ir toliau patiria diskriminaciją mokyklose. Buvo teigiama, kad per diskusijas Bendrojoje taryboje, sušauktoje likus savaitei iki EESRK vizito, Vokietijos ES reikalų valstybės sekretorius pripažino, kad Vokietijoje didėjantis priešiškus romams ir antisemitizmas šalyje turėtų būti vertinamas kaip naujas pavojaus signalas.

Kalbinių mažumų atstovai pranešė, kad susiduria su dešiniųjų judėjimų išpuoliais ir patiria diskriminaciją darbo vietoje. Saksonijoje, kur gyvena sorbai, ženklai su nuorodomis gali būti rašomi jų kalba, drauge su vokiškomis nuorodomis.

Vokietijos Bundestage ir toliau nepakankamai atstovaujama **moterims**: mažiau nei trečdalis parlamento narių yra moterys¹¹. Apskaičiuota, kad federaliniu lygmeniu darbo užmokesčio skirtumas vidutiniškai siekia 19 proc. (2019 m.)¹². Pensijų skirtumas buvo dar didesnis: 65 metų ir vyresnių moterų pensijos sudaro 59,6 proc. atitinkamų vyrų pensijų dydžio¹³. Moterų teises ginančios organizacijos pranešė apie ankstyvos priverstinės santuokos, moters lyties organų žalojimo ir prekybos moterimis atvejus. Vis dar trūksta vaikų priežiūros įstaigų, todėl mažų vaikų turinčioms motinoms sunkiau integruotis į darbo rinką. Valdžios institucijos sutiko, kad dėl COVID-19 atsirado papildomų užduočių, kurios paprastai tekdavo moterims. Jos turėjo vienu metu dirbti nuotoliniu būdu ir mokyti vaikus namuose, o šiuos darbus dažnai buvo sunku suderinti. Vienas PVO dalyvis nerimavo, kad gali išnykti teigiami pokyčiai, prieš pandemiją pasiekti lyčių lygybės srityje.

¹¹ Vokietijos Bundestagas (nariai) <https://www.bundestag.de/en/members>.

¹² Eurostatas – https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Gender_pay_gap_statistics.

¹³ Federalinė šeimos reikalų, vyresnio amžiaus piliečių, moterų ir jaunimo reikalų ministerija. Vyrų ir moterų pensijų skirtumas <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=8113&langId=en#:~:text=In%20Germany%20the%20Gender%20Pension,less%20individual%20pension%20than%20men>.

5. Teisinė valstybė

Valdžios institucijos pabrėžė, kad įstatymai priimami skaidriai, atskaitingai ir demokratiškai, daug dėmesio skiriama poveikio vertinimui. Kiek tai susiję su **teisminių institucijų nepriklausomumu**, reikia atskirai kalbėti apie teismus bei teisėjus ir prokurorus. **Teismų ir teisėjų** nepriklausomumas užtikrintas, tačiau jų struktūrą reguliuoja atitinkama ministerija. Kai kuriose federalinėse žemėse teisėjų atranką, skyrimą ir paaukštinimą vykdo tik atitinkamos ministerijos. Saksonijoje ir Bavarijoje laisvai išrinktų teisėjų dalyvavimas labai ribotas. Priešingai, **prokurorai** yra Teisingumo ministerijos valstybės tarnautojai. Buvo išreikšta tam tikrų abejonių dėl Vokietijos teismų sistemos atsparumo; atlyginimas nėra pakankamas, o per ateinantį dešimtmetį nemažai teisėjų išeis į pensiją. Be to, teisėjai vis dažniau sulaukia grasinimų.

Galiausiai dalyviai sutiko, kad **korupcija** Vokietijoje nėra didelė problema.

Virtualaus vizito Airijoje ataskaitos 2021 m. birželio 28–29 d.

Virtualiame vizite Airijoje dalyvavo šeši nariai. Delegacija susitiko su keliais pilietinės visuomenės atstovais, visų pirma pilietinės visuomenės organizacijomis (PVO), socialiniais partneriais ir žiniasklaidos darbuotojais bei Airijos valdžios institucijomis. Pagrindinis šios ataskaitos tikslas – tiksliai atspindėti ir perteikti pilietinės visuomenės nuomonę.

6. Su socialiniais partneriais susijusios pagrindinės teisės

Dalyviai paaiškino, kad 2009 m. **socialinis dialogas** nutrūko dėl finansų krizės. Konsultacijos preliminarai atnaujintos tik 2014 m., kai Airija vėl prisijungė prie Europos semestro, o 2016 m. buvo sukurtas „Darbuotojų ir darbdavių ekonomikos forumas“ (angl. LEEF). Per kelis mėnesius nuo pandemijos pradžios LEEF buvo deramasi dėl susitarimo dėl grįžimo į darbą protokolo. Socialiniai partneriai norėjo remtis šio atnaujinto ir išplėsto socialinio dialogo sėkme, o teigiami rezultatai, regis, sustiprino vyriausybės įsipareigojimą vykdyti šį procesą. Vis dar būtų galima pagerinti vyriausybės dalyvavimą sprendžiant klausimus, nesusijusius su LEEF: pavyzdžiui, įsigaliojus Protokolui dėl Airijos ir Šiaurės Airijos, dalyvių nuomone, vyriausybė nustojo bendradarbiauti „Brexit’o“ poveikio darbuotojams srityje. Kalbant apie konsultacijas, kurios yra Europos semestro dalis, profesinės sąjungos kritikavo tai, kad terminai trumpi, ir manė, kad šis procesas turėtų būti sukurtas taip, kad būtų galima pateikti alternatyvius naratyvus ir pasiūlymus, o ne tiesiog reaguoti į vyriausybės pasiūlymus.

Buvo pažymėta, kad **kolektyvinių derybų** aprėptis buvo gana maža ir kad ją nagrinėja LEEF. Skaitmeninių platformų darbuotojai nebuvo įtraukti į susitarimų taikymo sritį ir apskritai jie nebuvo profesinių sąjungų nariai. O jų užimtumo statusas tapo ginčytinas. LEEF turėjo keletą pogrupių, nagrinėjančių tokius klausimus kaip pensijos, būstas, vaikų priežiūra ir diskriminacija, tačiau daugelis pogrupių dar nepradėjo aktyvios veiklos. Airijoje socialinis dialogas apėmė ne tik socialinius partnerius, bet ir platesnį dialogą su pilietinės visuomenės organizacijomis, o suinteresuotųjų subjektų santykiai buvo geri.

Daug dėmesio skirta lyčių **lygybei** ir ataskaitų apie vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumus teikimui. Vizito metu Parlamente buvo pateiktas pranešimo apie vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumą įstatymo projektas. Kalbant apie neįgaliosius, LEEF pogrupis daugiausia dėmesio skyrė svarstymams dėl tokių žmonių galimybių patekti į darbo rinką, gauti paskatas ir subsidijas bei užtikrinti jiems lanksčias darbo sąlygas. Socialiniai partneriai aktyviai dalyvavo svarstant LGBTI+ asmenų įtraukties, klajoklių ir romų įtraukties strategijas, taip pat konsultacijose rengiant Nacionalinį kovos su rasizmu veiksmų planą.

Airijos profesinių sąjungų kongresas apėmė visą salą ir abi jurisdikcijas. Kai kurie dalyviai paragino toliau diskutuoti apie „**Brexit’o**“ poveikį žmogaus teisėms Airijos saloje gyvenančių ir dirbančių žmonių atveju. Konkrečiai kalbant apie darbuotojų teises, laisvo judėjimo panaikinimas sukėlė didelių problemų darbuotojams, visų pirma „pasienio darbuotojams“, t. y. asmenims, gyvenantiems Airijos Respublikoje, bet dirbantiems Šiaurės Airijoje: jiems reikėjo pasienio leidimų, kad galėtų teisėtai

dirbti Šiaurės Airijoje, tačiau labai trūko žinių apie teisinius reikalavimus. Nepaisant Protokolo dėl Airijos ir Šiaurės Airijos, dalyviai išreiškė susirūpinimą, kad dėl „Brexit’o“ gali skirtis Airijos Respublikos ir Šiaurės Airijos darbuotojų teisės.

Dalyviai išreiškė susirūpinimą dėl priešiško Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos požiūrio į ES migrantus „Brexit’o“ kontekste. ES migrantams, kuriems sudėtinga patvirtinti savo statusą, pavyzdžiui, klajokliams ir benamiams, kyla pavojus prarasti savo teises. Nepaisant Protokolo dėl Airijos ir Šiaurės Airijos, kuriuo užtikrinama, kad Airijos saloje nebūtų realios sienos, dalyviai išreiškė susirūpinimą, kad viena iš galimų „Brexit’o“ pasekmių yra ta, kad anksčiau nematoma siena gali „savaržyti“ tam tikrų grupių asmenų judėjimo laisvę, ir dėl to kai kurie asmenys, kirsdami sieną, gali netyčia atsidurti keblioje padėtyje. Dalyviai taip pat paminėjo susirūpinimą dėl ES piliečių rasinio profiliavimo atliekant imigracijos patikras Šiaurės Airijoje ir sulaikymo pavojų, jei jie negali įrodyti savo statuso. Jie taip pat išreiškė viltį, kad ES toliau bendradarbiaus su Šiaurės Airijos žmonėmis.

7. Susirinkimų ir asociacijų laisvė

Apskritai dalyviai laikėsi nuomonės, kad žmogaus teisių apsauga Airijoje yra stipri, nors ir esama tam tikrų iššūkių. Pavyzdžiui, per pastaruosius metus COVID-19 pandemija lėmė labai sunkius kompromisus tarp žmogaus teisių ir ribojamųjų priemonių, kad būtų išvengta viruso plitimo.

Kalbant apie **asociacijų laisvę**, dalyviams didžiausią susirūpinimą kėlė nenumatytas Rinkimų akto poveikis pilietinės visuomenės organizacijoms: įstatymu reglamentuojamas aukojimas politinėms partijoms, tačiau taisyklė, pagal kurią ribojamos privačios aukos ir užsienio aukos, taip pat taikoma ir PVO. Vyriausybė pareiškė ketinanti spręsti šiuos klausimus ir vyksta diskusijos dėl šios nuostatos pakeitimo įstatyme. Būta atvejų, kai kilo problemų, susijusių su finansavimo paskirtimi: pavyzdžiui, viešasis finansavimas buvo skirtas paslaugoms teikti, o ne palaikymo kampanijoms rengti, todėl išteklių palaikymui buvo riboti. Organizacijos, kurių tikslas yra bendro pobūdžio, pavyzdžiui, žmogaus teisių apsauga, nebuvo laikomos labdaros organizacijomis, ir tai turėjo neigiamą poveikį jų galimybėms gauti aukų, o aukojamoms lėšoms nebuvo taikomas atleidimas nuo mokesčių. Atleidimas nuo mokesčių reikštų, kad kai kurios ne pelno organizacijos taip pat galėtų sumažinti palaikymo veiklą. Dėl pandemijos ir ribotų galimybių surinkti lėšas kai kurių organizacijų pajamos labai sumažėjo. Kad gautų skubų finansavimą iš valstybės, organizacijos pajamos turėjo sumažėti 25 proc.

Pilietinės visuomenės organizacijos jautėsi turinčios gerą prieigą prie valdžios institucijų ir su jomis tinkamai **konsultavosi**, tačiau teigė, kad norėtų platesnio socialinio dialogo, kaip ir anksčiau. Pandemijos metu konsultacijos persikėlė į internetą, o tai, kaip perspėjo vienas dalyvis, gali lemti žmonių, neturinčių prieigos prie skaitmeninės infrastruktūros, atskirtį.

Dalyviai paaiškino, kad „**Brexit’o**“ poveikio dauguma PVO dar nepajuto. Kai kurios organizacijos, pavyzdžiui, sporto, apima visą Airiją, o kitos – ne. Tačiau jie tikėjosi, kad kils sunkumų, susijusių su tarpvalstybinei veiklai vykdyti skirtomis ES lėšomis.

Pagal Konstituciją, **taikaus protesto** dalyviams užtikrinama tvirta apsauga. Pandemijos metu buvo nustatytos priemonės, kuriomis ribojamas judėjimas ir dalyvavimas renginiuose, ir nebuvo padaryta jokių išimčių, kad būtų galima dalyvauti protestuose laikantis saugaus atstumo. Dėl to taisyklės buvo taikomos atsitiktine tvarka: kai kuriais atvejais protestuotojams buvo grasinama patraukti baudžiamojon atsakomybėn arba jiems buvo skirta bauda už dalyvavimą protestuose ar jų organizavimą, o kitiems buvo leista veikti laisvai.

8. Žodžio laisvė ir žiniasklaidos laisvė

Dalyviai pabrėžė, kad šalies **žiniasklaidos aplinka** tiek realiame gyvenime, tiek internete yra **labai sveika** ir kad visuomenės tikėjimas Airijos žurnalistikos nepriklausomumu yra didelis.

Didžiausią rūpestį kėlė **įstatymas dėl garbės ir orumo įžeidimo** ir didelės ieškinių dėl šmeižto kainos. Tiek Europos Žmogaus Teisių Teismas, tiek Europos Komisija savo teisinės valstybės principo taikymo ataskaitoje kritikavo šį teisės aktą dėl labai ribojamojo pobūdžio. Didelės šmeižto ieškinių nagrinėjimo kainos riboja žiniasklaidos galimybes atskleisti visuomenei svarbius dalykus. Žiniasklaidos laisvę reglamentuojantys teisės aktai šiuo metu peržiūrimi.

Nepaisant pagerėjimo, **nuosavybės koncentracija** Airijoje vis dar kelia susirūpinimą, nes vyriausybė nenaudojo visų turimų priemonių didesnei žiniasklaidos įvairovei užtikrinti. Be to, žiniasklaidos rinkoje buvo daug tarptautinio turinio anglų kalba, o tai turėjo įtakos šalyje įsikūrusios žiniasklaidos tvarumui ir veikimui. „Brexit’as“ parodė, kaip svarbu turėti nepriklausomą žiniasklaidą šalyje, kad Airijai būtų suteikta galimybė spręsti kylančius klausimus. Be to, reklamos rinka kelia susirūpinimą, nes didžioji šio sektoriaus pajamų dalis buvo skirta aukštųjų technologijų įmonėms.

Dalyviai paminėjo, kad ES reikia reguliuoti socialinės žiniasklaidos platformas, kuriomis nebūtų pažeidžiama saviraiškos laisvė, bet būtų sprendžiami neapykantą kurstančios kalbos, priekabiavimo internete, dezinformacijos ir melagingų naujienų klausimai. Airija būtų vienas iš aštuonių nacionalinių Europos skaitmeninės žiniasklaidos observatorijos centrų, kurie padėtų rinkti ir analizuoti duomenis, padedančius kovoti su dezinformacija.

Kalbant apie priekabiavimą kibernetinėje erdvėje, dalyviai paminėjo **grasinius žurnalistams, ypač socialiniuose tinkluose**, ir pažymėjo, kad tokie išpuoliai dažnai buvo nukreipti prieš moteris žurnalistes. Be to, daugėja grasinimų žurnalistams, nušviečiantiems Šiaurės Airijos temas.

Vienas dalyvis paragino geriau apsaugoti žurnalistų asociacijų laisvę ir kolektyvinių derybų teises, kad būtų užtikrintos geresnės darbo sąlygos. Buvo iškelta idėja daugiau investuoti į žurnalistus ir jų mokymus, įskaitant viešąsias lėšas **kokybiškai žurnalistikai**. Taip pat išreikštas susirūpinimas dėl to, kad spausdintinės ir transliuojamosios žiniasklaidos sektoriai neatspindėjo Airijos visuomenės įvairovės ir kad už transliacijas airių kalba buvo mokama mažiau.

9. Teisė į nediskriminavimą

Dalyviai paminėjo, kad reikia atnaujinti kovos su diskriminacija **teisės aktus**, ir pabrėžė, kad, nors vyriausybės šiuo atžvilgiu siunčiami ženklai yra daug žadantys, juos reikia įgyvendinti laiku ir skirti tinkamus išteklius. Kompleksiniai klausimai apima ankstyvosios intervencijos poreikį, kad būtų išvengta pažeidžiamų grupių atskirties, ir įtrauktį švietimo, būsto, galimybių naudotis socialinėmis paslaugomis ir užimtumo srityse. Socialiniams partneriams ir pilietinės visuomenės organizacijoms teko svarbus vaidmuo skatinant nediskriminavimą darbe ir apskritai visuomenėje. Daugelis dalyvių paragino rinkti daugiau ir išskaidytų duomenų, kad būtų galima geriau pagrįsti politiką. Dalyviai apgailestavo, kad Airijos 2021 m. nacionaliniame ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plane nebuvo paminėtos pažeidžiamos grupės, nes COVID-19 pandemijos metu jos ypač nukentėjo.

Pandemija neproporcingai paveikė **romus ir klajoklius** ir atskleidė sunkumus, su kuriais susiduria šių bendruomenių atstovai, siekdami gauti sveikatos priežiūros paslaugas ir tinkamą būstą. Dalyviai palankiai įvertino tai, kad airių klajokliai pripažįstami etnine grupe, teisės aktų pokyčius, susijusius su neapykantos nusikaltimais ir neapykantą kurstančia kalba, ir pasiūlytą Nacionalinį kovos su rasizmu veiksmų planą. Tačiau diskriminacija šalyje išliko palyginti didelė, o dalyviai pabrėžė, kad politiką reikia paversti apčiuopiamais veiksmais. Jie pabrėžė, kad reikia parengti nacionalinę klajoklių švietimo strategiją, į kurią būtų įtraukti kovos su mokyklos nebaigimu ir pamokų trumpinimu tikslai ir terminai.

Dalyviai pažymėjo, kad pastaruoju metu padaryta didelė pažanga **LGBTIQ asmenų teisių** srityje, visų pirma įteisinus santuokų lygybę. Tačiau reikia atnaujinti teisės aktus dėl neapykantos nusikaltimų ir švietimą apie santykius ir lytiškumą. Neapykanta internete tebėra paplitusi, o 70 proc. LGBTIQ jaunuolių mokykloje jaučiasi nesaugūs. Reikėjo aiškiai ir nedelsiant uždrausti atvertimo terapiją, taip pat daryti pažangą jaunesnių nei 18 metų asmenų ir nebinarinio lytiškumo asmenų lyties pripažinimo srityje. Sunkumai gauti psichikos sveikatos priežiūros paslaugas nesulaukus 18 metų be tėvų sutikimo tebėra problema. Be to, vienas iš dalyvių išreiškė susirūpinimą dėl LGBTIQ asmenų teisių padėties visoje ES ir paragino ES jas apsaugoti.

Palankiai įvertintas Baltosios knygos dėl tiesioginio aprūpinimo (**prieglobsčio** prašytojų apgyvendinimo sistemos) paskelbimas. Baltojoje knygoje išreikštas ketinimas priėmimo centruose nustatyti nepriklausomą tikrinimo tvarką. Kitas teigiamas aspektas buvo vyriausybės pranešimas, kad bus įteisinta dokumentų neturinčių vaikų migrantų padėtis. 2004 m. referendumu buvo panaikinta Airijoje gimusių vaikų, kurių tėvai yra užsienio valstybės piliečiai, teisė įgyti Airijos pilietybę gimstant. Tai reiškia, kad šie vaikai nebuvo registruoti ir nebeturi teisės į išmokas. Taip pat esama problemos, kuri susijusi su dokumentų neturinčių darbuotojų negalėjimu kreiptis į darbo teismus.

Vaikų skurdas neproporcingai paveikė nepilnas šeimas, romus ir klajoklius, namų ūkius, kuriuose gyvena neįgalieji, ir pan. COVID-19 pablogino esamas skurdo formas, visų pirma padidino maisto nepriteklių. Dalyviai palankiai įvertino vyriausybės paskelbtą pranešimą apie lygiavertį statuso

politikos peržiūrą siekiant socialinę ir ekonominę padėtį pripažinti galimu diskriminacijos pagrindu. Sutrumpintų tvarkaraščių taikymas mokyklose taip pat buvo įvardytas kaip susirūpinimą keliantis aspektas, nes paprastai tai neproporcingai paveikė tam tikras vaikų grupes ir darė poveikį jų gerovei ir psichinei sveikatai.

Airija ratifikavo Europos Tarybos Stambulo konvenciją dėl smurto prieš moteris panaikinimo. Tačiau paslaugos, teikiamos **smurto šeimoje ir seksualinio smurto**, įskaitant smurtą ir neleistiną elgesį internete, aukoms, buvo ribotos, visų pirma atsižvelgiant į praneštų atvejų skaičių. Siekiant išvengti antrinės viktimizacijos, būtinos teismų sistemos reformos.

Neįgalieji vis dar dažnai patiria skurdą ir atskirtį švietimo, transporto, užimtumo ir būsto srityse. Socialinė sanglauda ir JT neįgaliųjų teisių konvencijos įgyvendinimas – labai svarbūs siekiant išvengti atskirties. Palankiai įvertinta tai, kad 2020 m. buvo įsteigtas Parlamentinis neįgaliųjų reikalų komitetas. Dalyvių nuomone, reikėtų skatinti ankstyvą intervenciją, nes ji yra labai svarbi siekiant užkirsti kelią tolesniam būklės blogėjimui. Deja, Airijoje žmonės vis dar apgyvendinami įstaigose, nepaisant deinstitutionalizavimo raginimų.

Vyresnio amžiaus žmonės patyrė daug tų pačių pirmiau minėtų problemų ir bendrų sunkumų. Su senėjimu susiję stereotipai apibūdinti kaip didelis iššūkis lygybei, taip pat duomenų apie vyresnio amžiaus žmonių padėties įvairovę trūkumas. Reikia skaitmeninės įtraukties strategijos, visų pirma pandemijos aplinkybėmis, kai dėl įgūdžių trūkumo nėra galimybės dalyvauti viešose diskusijose.

Buvo teigiama, kad dėl **benamystės** patiriama didesnė diskriminacija ir marginalizacija. Dauguma benamių dar prieš susidurdami su benamyste jau buvo atsidūrę marginalizuojami. Sukurta gera apsaugos sistema, tačiau ji pernelyg sudėtinga, biurokatiška ir pagal ją reikalaujama svarbių dokumentų, o tai gali kelti sunkumų benamiams, kurie negali pateikti dokumentų. Taip pat kyla problemų, susijusių su galimybėmis gauti išsilavinimą ir naudotis paslaugomis.

Dalyviai paragino geriau remti žmones, kad jie galėtų ginti savo teises kovos su diskriminacija srityje, be kita ko, užtikrinant veiksmingą **žalos atlyginimą**. Jie taip pat paragino nustatyti aiškesnę įstatymais nustatytą viešųjų įstaigų pareigą vykdant savo darbą atsižvelgti į nediskriminavimą. Dalyvių nuomone, ES, padedama EESRK, turėtų stiprinti lygybės įstaigų poveikį.

10. Teisinės valstybės principas

Apskritai dalyviai laikėsi nuomonės, kad teisinės valstybės principas Airijoje veikia gerai. Kalbant apie **teisę kreiptis į teismą**, kai kurie dalyviai paminėjo dideles teisines išlaidas ir problemas, susijusias su galimybe gauti teisinę pagalbą. Buvo nustatytas toks materialinės padėties vertinimo lygis, kuris neatspindi realių pajamų lygio Airijoje, todėl dauguma iš jų negali gauti teisinės pagalbos. Be to, draudimo išimtis yra pernelyg plačios, nes neįtrauktos teisinės išlaidos, susijusios, pvz., su teismais, pusiau teisminėmis institucijomis ir darbo teismais. Neseniai atliktoje peržiūroje rekomenduota

sudaryti sąlygas daugiašaliams veiksams, tačiau konkrečios pažangos nepadaryta. Taip pat reikia pagerinti teismų organizavimą, nors dėl COVID-19 paskatinto racionalizavimo padaryta pažanga.

Korupcija Airijoje paveikė labiau nei šalis, kuriose korupcijos suvokimo indeksas yra geriausias, nors buvo taikomos tinkamos apsaugos nuo piktnaudžiavimo valdžia priemonės. 2012 m. Mahono tribunolo (įsteigto 1997 m. siekiant išnagrinėti įtarimus dėl kyšių politikams) pateiktos rekomendacijos iš dalies įgyvendintos, įskaitant interesų konfliktų apsaugos priemones ir už interesų deklaravimą, gautas aukas ir aukas politinėms partijoms bei politikams atsakingo komiteto įsteigimą, tačiau dar reikia įgyvendinti kai kurias rekomendacijas, pavyzdžiui, dėl atsakomybės. Pasak dalyvių, negalima užmigti ant laurų. Vienas dalyvis išreiškė susirūpinimą dėl lobistinės veiklos įstatymo ir informatorių apsaugos akto įgyvendinimo, taip pat dėl viešojo ir privačiojo sektorių „sukamųjų durų“ reiškinio.

Buvo paminėta, kad nėra tinkamos ir griežtos su COVID-19 susijusių teisės aktų analizės dėl žmogaus teisių. Tai taip pat galėtų būti susiję su tuo, kad Parlamente nėra žmogaus teisių ir lygybės komiteto. Pastaraisiais metais kalinių skundų sistema veikė netinkamai, o tai sukėlė ypatingų sunkumų, susijusių su pranešimais apie kalinių poreikius arba jų teisių pažeidimais pandemijos metu. Padėtį dar labiau pablogino tai, kad pandemijos metu išorės stebėtojams, pvz., pilietinės visuomenės organizacijoms, nebuvo leista patekti į kalėjimus.

Vizito į Čekiją ataskaita 2021 m. rugsėjo 30 d.–spalio 1 d.

Vizito į Čekiją metu dalyvavo penki nariai. Delegacija susitiko su keliais pilietinės visuomenės atstovais, visų pirma pilietinės visuomenės organizacijomis (PVO), socialiniais partneriais, žiniasklaida ir teisininkais, taip pat Čekijos valdžios institucijomis. Šios ataskaitos tikslas – tiksliai atspindėti ir perteikti pilietinės visuomenės nuomonę.

1. Su socialiniais partneriais susijusios pagrindinės teisės

Socialiniai partneriai teigiamai įvertino socialinį dialogą Čekijoje. Jų nuomone, darbdavių ir profesinių sąjungų bendravimas, taip pat **trišalis socialinis dialogas su vyriausybe**, kuris apėmė tiek ministrų lygmenį, tiek įvairias darbo grupes, veikia gerai. Jie paaiškino, kad šiuose trišaliuose dialoguose pilietinės visuomenės organizacijoms nebuvo tiesiogiai atstovaujama, tačiau pagrindiniai joms rūpimi klausimai, pavyzdžiui, neįgalųjų įtrauktis į darbą, buvo sprendžiami pačių socialinių partnerių.

Socialiniai partneriai laikėsi nuomonės, kad tvirtas socialinis dialogas buvo **labai svarbus sprendžiant COVID-19 sukeltus sunkumus** dėl tam tikro teisinio netikrumo, dėl kurio reikėjo aiškumo, pavyzdžiui, darbo namuose klausimu. Jie iliustravo tokį teisinį netikrumą, kuris krizės metu apsunkino darbdavių ir darbuotojų gyvenimą. Pavyzdžiui, tai, kad nėra teisinių nuostatų dėl sutrumpinto darbo laiko, pasirodė esanti problema ekonominio izoliavimo laikotarpiu. Ekonominį gyvenimą apsunkino ir tai, kad trūko aiškumo dėl taisyklių, susijusių su sienų kirtimu ir laisvu prekių bei darbo jėgos judėjimu. Neaiškumų kilo ir dėl to, ar darbdaviai turėjo neleisti neskiepytiems darbuotojams patekti į darbo vietą.

Pagrindiniai socialinių partnerių nustatyti sunkumai buvo susiję su kai kuriais **teisinais Darbo kodekso aspektais**. Visų pirma profesinių sąjungų atstovai apgailestavo, kad Darbo kodekso 24 straipsnyje nustatyta, jog norint sudaryti kolektyvinę sutartį su darbdaviu būtina, kad visos profesinės sąjungos duotų abipusį sutikimą, o tai *de facto* apsunkino jų įgyvendinimą. Buvo paaiškinta, kad pastaraisiais metais kolektyvinių sutarčių skaičius mažėjo. Darbdavių atstovas taip pat nurodė, kad Darbo kodekse nėra aiškiai nustatyta, ar darbdaviai privalo derėtis dėl kolektyvinių sutarčių, ar ne.

2. Susirinkimų ir asociacijų laisvė

Pilietinės visuomenės atstovai sutiko, kad **susirinkimų laisvė** Čekijos teisėje yra gerai apsaugota. Vienas atstovas paminėjo judėjimą „Million Moments for Democracy“ (liet. Milijonas akimirkų už demokratiją), kuriam valdžios institucijos netrukdo nuo jo susikūrimo 2018 m. Per pastaruosius kelerius metus teismui buvo perduotos kelios bylos dėl policijos įgaliojimų viršijimo, o bylos tebenagrinėjamos. COVID-19 pandemijos piko metu masiniai susibūrimai buvo ribojami, tačiau leistina demonstrantų skaičiaus riba buvo pritaikyta atsižvelgiant į situacijos raidą.

Dalyviai nurodė, kad **asociacijų laisvė nebuvo teisiškai ribojama**, tačiau pastaraisiais metais padaugėjo konkrečių kliūčių. Pastebėta tendencija, kad plačioji visuomenė labiau nepasitiki PVO ir kyla Čekijos visuomenės poliarizacijos šia tema rizika. Kai kurie politikai iš tiesų laikėsi konfrontacinio požiūrio, teigdami, kad jie yra vieninteliai teisėti visuomenės balsai, ir paneigdami PVO vaidmenį. Jie pilietinės visuomenės organizacijas, veikiančias ne tik socialinių paslaugų ar sporto srityje, pavadino „politinėmis PVO“ ir teigė, kad joms trūksta skaidrumo. Šiuo klausimu Čekijos valdžios institucijos pažymėjo, kad atskirų politikų pozicija nėra vyriausybės pozicija, o

oficialiu valdžios institucijų darbu buvo siekiama remti visoms pilietinės visuomenės organizacijoms palankią aplinką.

Tokiomis aplinkybėmis pilietinės visuomenės organizacijoms tapo vis sunkiau **gauti finansavimą**. Dalyviai paaiškino, kad didžioji dalis pilietinės visuomenės veiklai skirtas biudžeto buvo skirta sportui, o ne kitoms temoms, ypač susijusioms su nediskriminavimu, žmogaus teisėmis ir palaikymu. Jų nuomone, tokios sritys kaip aplinkosauga ar kova su korupcija buvo nepakankamai finansuojamos, be to, ypač sunku gauti finansavimą aktualioms temoms, pavyzdžiui, lyčių lygybei ar romų integracijai. Dalyviai atkreipė dėmesį į 2020 m. atotrūkį tarp dviejų ES daugiamečių finansinių programų, dėl kurio buvo sutrikdytas PVO darbas ir sukurta papildoma našta joms rasti bendrąjį finansavimą. Vienas dalyvis taip pat atkreipė dėmesį į dideles administracines ir biurokratinės kliūtis PVO registracijos procese. Taip pat buvo paminėti tyrimai, iš kurių matyti, kad dauguma PVO mano, kad jų veiklai COVID-19 krizė padarė didelį poveikį. Čekijos valdžios institucijos paminėjo, kad pilietinės visuomenės organizacijoms buvo skirtas finansavimas, kad jos galėtų vadovauti informuotumo apie kovą su korupcija kampanijoms, ir kad Vyriausybės kovos su korupcija taryba taip pat yra atvira pilietinės visuomenės organizacijoms.

Dalyviai nurodė, kad reikia gerinti **galimybes dalyvauti priimant sprendimus**. Jų nuomone, vyriausybės bendradarbiavimo su pilietine visuomene strategija yra gera, tačiau ją reikia geriau įgyvendinti. PVO oficialiai priklauso patariamiesiems komitetams, tačiau skyrimo procedūros atsakingose administracijose skiriasi. PVO laikosi nuomonės, kad jų sektoriui nepakankamai atstovaujama, ir apgailestauja, kad valdžios institucijos gali laisvai nuspręsti svarstyti arba atmesti pilietinės visuomenės organizacijų indėlį tinkamai to nepaaiškindamos. Per pastaruosius kelerius metus kai kurie PVO atstovai atsistatydino iš patarimojo organo, kurį sudaro PVO ir vyriausybės pareigūnai. Valstybinio teisių kontrolieriaus tarnyba, kaip institucija, pasiūlė labai gerą bendradarbiavimą su PVO. Tačiau PVO kritikavo prieštaringą viešą poziciją, kurios laikosi įgaliojimus turintis asmuo. Jie laikėsi nuomonės, kad Valstybinio teisių kontrolieriaus atsisakymas spręsti kai kuriuos klausimus, pavyzdžiui, mažumų, visų pirma romų, trukdė bendram pasitikėjimui institucija ir jos autoritetu. Veiklos lygmeniu aplinkosaugos srities PVO susidūrė su apribojimais, susijusiais su prieiga prie teritorijų planavimo ar susijusių sprendimų priėmimo procesų.

Dalyviai taip pat nurodė, kad **COVID-19 krizė** dar labiau paveikė PVO konsultacijų procedūrų veiksmingumą. PVO pažymėjo, kad jos tinkamai nedalyvavo rengiant Čekijos nacionalinį ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą ir kad jos turi tiesiogiai kreiptis į Briuselį, kad gautų informacijos.

3. Žodžio laisvė ir žiniasklaidos laisvė

Žiniasklaidos atstovai buvo vienos nuomonės, kad Čekijoje žurnalistai dirba **saugioje aplinkoje** ir kad apskritai padėtis yra geresnė nei kai kuriose kaimyninėse valstybėse. Žodžio laisvė ir žiniasklaidos laisvė tvirtai ginamos Čekijos pagrindinių teisių ir laisvių chartijos.

Tačiau dalyviai taip pat nurodė, kad **bendra tendencija krypsta klaidinga linkme**. Čekijos žurnalistai paprastai nerizikuoja savo gyvybe kaip tam tikrose kitose valstybėse, o keletas mėginimų daryti poveikį kai kuriems žurnalistams buvo nesėkmingi. Pavyzdžiui, prieš kelerius metus buvo pasiūlytas įstatymo projektas, kuriuo galėjo būti apribotas žurnalistų darbas, tačiau jis niekada nebuvo priimtas. Kalbant apie šmeižtą, Konstitucinis Teismas taip pat nusprendė, kad viešieji asmenys negali reikalauti tokios pat apsaugos nuo šmeižto kaip privatūs asmenys, taip sumažindamas piktnaudžiaujamojo pobūdžio ieškinų prieš žurnalistus šiuo pagrindu riziką.

Tačiau **politikų** (įskaitant aukščiausio lygmens politikus) **įtaka** žiniasklaidai buvo laikoma ypač problemine. Buvo teigiama, kad keli pagrindiniai valstybės žiniasklaidos priemonių savininkai verslo

pelną derina su politine įtaka, be kita ko, skleidami melagingas naujienas. Dalyviai išreiškė susirūpinimą dėl beprecedentės situacijos, kai tarptautinės žiniasklaidos atstovams buvo neseniai uždrausta dalyvauti ministro pirmininko spaudos konferencijoje su Vengrijos ministru pirmininku. EESRK delegacijos paklausti apie tokio draudimo motyvą ir galimą ryšį su vykstančiu teisminių procesų dėl ministro pirmininko, valdžios institucijų atstovai nepareiškė savo nuomonės. Dalyvių nuomone, vietos žiniasklaidai ypač gresia pavojus, kad vietos politikai jai darys įtaką. Tačiau kartu visuomenė norėjo gauti kokybišką ir nepriklausomą informaciją, o tai paaiškina kai kurių žiniasklaidos projektų šioje srityje sėkmę. Čekijos valdžios institucijos paaiškino, kad teisės aktai dėl interesų konfliktų sutrukdė valstybės pareigūnams tiesiogiai transliuoti televizijos ir radijo laidas ar leisti žurnalus, tačiau tai netrukdė turėti akcijų žiniasklaidos rinkoje.

Dalyviai pažymėjo, kad dėl **didėjančio žiniasklaidos sektoriaus ekonominio nestabilumo** žiniasklaidos priemonės tapo labiau linkusios daryti įtaką. Socialinės žiniasklaidos platformos panaudojo didžiąją dalį iš reklamos gaunamų pajamų, o klasikinei žiniasklaidai, kuriančiai turinį, liko tik nedidelė jų dalis. Ši tendencija sustiprėjo dėl COVID-19 krizės, nes dėl jos poveikio ekonomikai išseko reklamos šaltiniai. Todėl kai kurios mažiausios ir silpniausios žiniasklaidos priemonės turėjo baigti savo veiklą arba persitvarkyti, o žurnalistų sąlygos dar pablogėjo. Daugelis žurnalistų dirba pagal mažų garantijų darbo sutartis arba yra laisvai samdomi darbuotojai, o žurnalistų profesinių sąjungų narių skaičius sumažėjo, panašiai kaip ir kitose Europos valstybėse.

Nors žiniasklaidos atstovų nuomone, nėra temų, kurios žurnalistai negalėtų nušviesti šalyje, jie taip pat pažymėjo, kad didėja **vidinės cenzūros rizika**. Manoma, kad tyrimų žurnalistų, galinčių atlikti ilgai truncančius tyrimus, skaičius yra labai mažas, o jaunimas nėra linkęs pasirinkti šią profesiją. Dalyvių nuomone, labai svarbu gauti geresnę paramą kokybiškai žurnalistikai, be kita ko, rengiant mokymus, kaip tvarkyti ir analizuoti informaciją.

Dalyviai taip pat nurodė, kad kyla pavojus **viešosios žiniasklaidos nepriklausomumui**. Dar visai neseniai parlamento išrinkti žiniasklaidos priežiūros organų nariai nebandė politiškai kištis į turinį. Tačiau šioje srityje išryškėjo tendencija, ypač kiek tai susiję su visuomeniniu transliuotoju „Czech Television“.

4. Teisė į nediskriminavimą

Dalyviai laikėsi nuomonės, kad įvairovė dar nėra laikoma teigiama vertybe Čekijos visuomenėje. Atsižvelgiant į tai jie nurodė, kad trūksta oficialių duomenų apie diskriminaciją ir kad **veiksmingos apsaugos nuo diskriminacijos užtikrinimas** tebėra iššūkis. Problemų kelia diskriminacijos aukų ir pažeidžiamų grupių teisės kreiptis į teismą. Manoma, kad policija nėra pakankamai apmokyta šioje srityje ir kad bendro policijos pajėgų patikrinimo metu atlikti tyrimai nedavė aiškių matomų rezultatų. Teisinė pagalba yra labai formali, pavyzdžiui, migrantai turi kreiptis į privačius advokatus, nes PVO, teikiančios panašią nemokamą pagalbą, negauna pakankamo finansavimo. Čekijos valdžios institucijos paminėjo, kad iš tikrųjų buvo surinkti duomenys apie neapykantos nusikaltimus, nors jie neapima visų diskriminacijos pagrindų. Jos pateikė informacijos apie mokymo programas, kuriomis siekiama geriau atpažinti ir apsaugoti aukas.

Dalyviai paaiškino, kad yra kelios **institucijos**, kurios sprendžia diskriminacijos klausimus, tačiau reikia tobulinti jų darbo metodus. Pastaruosius kelerius metus Vyriausybės žmogaus teisių taryba posėdžiavo nereguliariai ir kai kurie dalyviai mano, kad Vyriausybės lyčių lygybės taryba neturėjo pakankamai įtakos. Buvo pažymėta, kad prieš kelerius metus nebeliko žmogaus teisių ir lygių galimybių ministro pareigybės ir kad Valstybinis teisių kontrolierius nenorėjo užsiimti klausimais, susijusiais su mažumomis, migrantais ir lyčių lygybe. PVO, kovojančioms su diskriminacija, pavyzdžiui, migracijos ir lyčių srityse, finansavimą daugiausia skyrė ES, o ne valstybė. Čekijos valdžios institucijos pripažino, kad Vyriausybės žmogaus teisių tarybos posėdžiai buvo sustabdyti,

tačiau nuo to laiko jie buvo atnaujinti, be kita ko, virtualiu būdu COVID-19 krizės metu. Buvo svarstoma galimybė išplėsti Valstybinio teisių kontrolieriaus įgaliojimus.

PVO atstovai paaiškino, kad Čekijos įvairovės chartiją priėmė kai kurios didelės įmonės, pavyzdžiui, tarptautinės įmonės, tačiau, jų nuomone, mažesnių įmonių darbdaviai į **migrantus** žiūri labiau kaip į pigios darbo jėgos galimybę, o ne kaip į teigiamą įvairovės aspektą. Vienas dalyvis taip pat nurodė, kad profesinės sąjungos nepakankamai integruoja migrantus į savo gretas ir pernelyg dažnai juos sieja su socialiniu dempingu. Be to, pramoninių zonų vietos savivaldybės nežinojo, kaip spręsti darbuotojų migrantų integracijos klausimus. Dalyviai taip pat paaiškino, kad trečiųjų šalių piliečiai neturi visapusiškos galimybės naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis – jie negali pasinaudoti valstybės draudimu ir turi sudaryti sutartis su privatų draudimą teikiančiomis įmonėmis, siūlančiomis mažesnę apsaugą ir kompensaciją.

Dalyvių nuomone, bendras informuotumas apie **lyčių lygybę** yra menkas ir politinė parama yra labai nedidelė. Moterų atstovavimas politikos srityje yra nepakankamas, išskyrus kelias išimtis aukščiausiu lygmeniu. Tendencija, kad per visuotinius rinkimus kandiduoja daugiau moterų, yra teigiama, bet lėta. Apskritai moterims naudinga turėti gerą išsilavinimą, tačiau tai nereiškia didesnio jų atstovavimo akcinių bendrovių aukščiausio lygmens pareigybėse. Moterys gali pasinaudoti ilgomis motinystės atostogomis, o tai yra teigiamas dalykas, tačiau taip pat sunku grįžti į darbo rinką, ypač kai nėra pritaikytų darbo ne visą darbo laiką vietų.

Buvo paaiškinta, kad COVID-19 krizės metu padaugėjo **smurto dėl lyties** atvejų. Nepaisant šio nerimą keliančio pokyčio, manoma, kad valstybės biudžetas, skirtas PVO, dirbančioms lyčių lygybės ir smurto dėl lyties srityje, yra labai mažas. Dalyviai paaiškino, kaip kai kurie politikai vadovavo dezinformacijos kampanijai, pagal kurią bet kokia veikla šioje srityje buvo susieta su vadinamąja lyčių ideologija, kuriai įtaką daro užsienio valstybės, ir kaip jie tai naudojo siekdami apriboti finansinę ir politinę paramą. Dalyviai išreiškė viltį, kad ateinančiais mėnesiais į Parlamento darbotvarkę bus įtraukta Stambulo konvencija dėl smurto prieš moteris ir smurto šeimoje. Čekijos valdžios institucijos paragino atskirti Stambulo konvencijos ratifikavimo klausimą nuo konkrečių veiksmų, kurių ėmėsi vyriausybė, ir jų manymu, Vyriausybės lyčių lygybės taryba veikia gerai.

PVO atstovai paaiškino, kad nuo 2006 m. galima įregistruoti gėjų ir lesbiečių partnerystę, tačiau nuo tada nepriimtas joks teisės aktas **LGBTIQ asmenų** teisėms apsaugoti. Jie teigiamai įvertino tai, kad dauguma Čekijos gyventojų pasisako už tai, kad visi asmenys turėtų galimybę tuoktis, tačiau apgailestavo, kad politikai nebuvo drąsesni ir nuo 2018 m. leido įstatymo projektui įstrigti parlamente. Panašiai pirminiame parlamentiniame etape buvo užblokuotas ir įstatymo projektas dėl nesusituokusių porų galimybės tapti vaiko globėjais. Jie taip pat apgailestavo, kad Vyriausybei nebuvo perduota Vyriausybės žmogaus teisių tarybos seksualinių mažumų komiteto parengta strategija. Dalyviai taip pat paminėjo, kad LGBTIQ asmenys apie daugumą neapykantą kurstančių kalbų ir neapykantos nusikaltimų policijai nepraneša. Jie taip pat nurodė, kad valstybė dar turi pakoreguoti savo teisės aktus, kad būtų įgyvendintas Europos socialinių teisių komiteto sprendimas dėl translyčių asmenų. Sprendime konstatuota, kad Čekijos įstatymu pažeidžiama translyčių asmenų teisė į sveikatą, nes juo nustatoma privaloma sterilizacija prieš jiems pakeičiant tapatybę asmens dokumentuose. Čekijos valdžios institucijų teigimu, buvo parengtas įstatymo projektas, kuriuo būtų pakeistas įstatymas, ir kad jis parengtas svarstyti kitai vyriausybei.

PVO atstovai paaiškino, kad valdžios institucijos **romų** padėtį paprastai laiko socialiniu, o ne diskriminacijos klausimu. Nepaisant to, kad yra vykdomos įtraukties per darbą programos, romai susiduria su diskriminacija būsto, sveikatos priežiūros, švietimo ir užimtumo srityse. Jų nuomone, specialios romų vaikams skirtos mokyklos iš tiesų yra segreguotos mokyklos. Neseniai buvo priimtas įstatymas dėl žalos atlyginimo romų tautybės moterims, nukentėjusioms nuo priverstinės sterilizacijos, tačiau nebuvo aišku, ar jis bus tinkamai įgyvendinamas, nes sunku pateikti įrodymus

žalos atlyginimo komitetui arba kreiptis dėl teisių gynimo nesant veiksmingos teisinės pagalbos sistemos.

5. Teisinės valstybės principas

Praktikuojantys teisininkai įvertino bendrą teisinės valstybės padėtį Čekijoje kaip gerą, bet nestabilią. Jų nuomone, **teismų nepriklausomumas** buvo užtikrintas, o bendra teisingumo padėtis buvo geresnė negu kai kuriose kaimyninėse valstybėse.

Tačiau, jų nuomone, pagrindinis susirūpinimą keliantis klausimas yra vykdomosios valdžios daromas spaudimas **vyriausiajam prokurorui**, nes jis turi įgaliojimus bet kuriuo metu atleisti mandato turėtoją. Ši padėtis ypač problemiška atliekant aukščiausiųjų valstybės pareigūnų interesų konfliktų tyrimus. Ankstesnis vyriausiasis prokuroras atsistatydino dėl tokio spaudimo, o Čekijos valdžios institucijos dar nepakeitė įstatymo, kad užtikrintų visišką vyriausiojo prokuroro pareigų nepriklausomumą, kaip rekomendavo visų pirma Europos Tarybos Kovos su korupcija valstybių grupė (GRECO). Nors, jų nuomone, padėties negalima apibendrinti, vis dėlto aukščiausiųjų teismų teisėjai yra labiau linkę patirti politikų spaudimą nei eiliniai teisėjai.

Dalyviai atkreipė dėmesį į valstybės užvaldymo pavojų, jeigu **aukšto lygio pareigūnų interesų konflikto atvejai** nebūtų tinkamai sprendžiami. Tokie atvejai kartu su politikų įtaka žiniasklaidai ir spaudimu teismų sistemos aukščiausio lygio pareigūnams taip pat gali paskatinti ilgalaikę visuomenės pasitikėjimo institucijomis mažėjimo tendenciją. Teisininkų manymu, kaip ir kitose valstybėse, plačiosios visuomenės informuotumas apie teisinę valstybę ir pagrindinius principus, pavyzdžiui, valdžių padalijimo principą, yra per mažas ir reikia didesnės paramos. Tačiau, jų nuomone, judėjimas „Million Moments for Democracy“ parodė tikrą teisingumo jausmą ir gyventojų raginimą užtikrinti sąžiningą ir skaidrią politinę sistemą.

COVID-19 krizė aiškiai parodė nepriklausomų teisminių institucijų svarbą. Kai kurie piliečiai padavė valstybę į teismą dėl neproporcingų, neaiškių ar nepagrįstų teisinių sprendimų, todėl Aukščiausiasis Teismas šiuo pagrindu panaikino kai kuriuos sprendimus. Dalyvių nuomone, trūko bendrų diskusijų dėl sprendimų priėmimo reaguojant į krizę, taip pat nebuvo atsižvelgta į tam tikrą pagrįstą pilietinės visuomenės išsakytą kritiką. Dėl to ir fakto, kad teisminės institucijos panaikino kai kurių institucijų sprendimus, kaip minėta pirmiau, gyventojai prarado pasitikėjimą valdžios institucijų gebėjimu tinkamai reaguoti į krizę.

Kitas dalyvių iškeltas klausimas buvo susijęs su **teisėsauga**. Dalyviai atkreipė dėmesį į tai, kad valstybėje nėra suvienodintos teismų praktikos sistemos, o teismų priimamų sprendimų griežtumas yra nenuoseklus, priklausomai nuo bylų geografinės vietos ar teisės srities. Statybų teisės srityje už daug neteisėtų veiksmų niekada nebuvo traukiama baudžiamojon atsakomybėn, o skolų ir nuosavybės teisės atėmimo teisės srityje įstatymas buvo taikomas labai griežtai, o tai ypač paveikė mažas pajamas gaunančius gyventojus. Dėl to daug žmonių pateko į skolų spąstus, nes negalėjo sumokėti baudų ar skolų, o vėliau kaupėsi palūkanos ir jų turtas buvo areštuotas.

2021 m. spalio 14–15 d. vizito į Ispaniją ataskaita

Vizite Ispanijoje dalyvavo šeši EESRK nariai. Delegacija susitiko su pilietinės visuomenės atstovais, visų pirma pilietinės visuomenės organizacijomis (PVO), socialiniais partneriais ir žiniasklaida, ir, antra, su keliomis vyriausybės ir teisminėmis institucijomis. Šios ataskaitos tikslas – tiksliai atspindėti ir perteikti pilietinės visuomenės nuomonę. Valdžios institucijų nuomonė bus atspindėta jų atsakyme į ataskaitą.

11. Su socialiniais partneriais susijusios pagrindinės teisės

Dalyviai nurodė, kad **socialinis dialogas** Ispanijoje veikia gana gerai. Kitaip nei 2008 m. ekonomikos ir finansų krizės metu, darbdavių asociacijos, profesinės sąjungos ir vyriausybė sudarė susitarimus, pagal kuriuos COVID-19 pandemijos metu buvo galima išsaugoti darbo vietas. Vienas iš konkrečių pavyzdžių – susitarimas dėl minimaliojo darbo užmokesčio padidinimo.

Dalyvių nuomone, dar reikia didinti **skaidrumą** ir geriau užtikrinti **teisę į informaciją**. Socialiniai partneriai teigė, kad skaidrumo įstatymas nėra tinkamai įgyvendinamas ir kad tam tikra viešoji informacija (pvz., informacija apie išlaidas sveikatos priežiūros įrangai pandemijos metu įsigyti) nėra viešai atskleidžiama. Asmenims ir organizacijoms, norintiems gauti informacijos, vienintelė išeitis labai dažnai yra kreiptis į teismą. Tačiau teismo procesas dažnai būna ilgas, o prašoma informacija gali būti perduodama praėjus keleriems metams nuo prašymo pateikimo, kai ji jau būna nebeaktuali. Todėl, siekiant įveikti sunkumus, susijusius su prieiga prie informacijos, dalyviai laikėsi nuomonės, kad skaidrumo teisės aktų priėmimą reikia skatinti veiksmingiau ir kad kartu su jais turėtų būti teikiama institucinė parama tikrinimui ir stebėsenai.

Vienas iš pagrindinių patobulinimų, kuriuos reikia atlikti, dalyvių nurodymu, yra susijęs su **kovo 30 d. Organiniu įstatymu Nr. 4/2015 dėl viešojo saugumo užtikrinimo** (dalyviai jį dar vadino „nutildymo įstatymu“). Jų manymu, juo pažeidžiama saviraiškos laisvė, teisė protestuoti ir teisė streikuoti, o tam tikromis aplinkybėmis teisė streikuoti ir protestuoti juo kriminalizuojama, taip pat kriminalizuojami tie, kurie šias teises gina. Įstatymas suteikė galimybę bausti demonstrantus: dalyviai paminėjo atvejus, kai protestuose dalyvavusiems profesinių sąjungų nariams buvo skiriamos baudos, jie buvo patraukiami baudžiamojon atsakomybėn arba nuteisiami. Nors dalyvių nuomone, įstatymo nuostatomis siekiama kriminalizuoti tam tikrų rūšių elgesį, valdžios institucijos teigė, kad Organiniu įstatymu Nr. 4/2015 nėra kriminalizuojamas joks elgesys, nes juo nustatytos tik administracinės nuobaudos. Jos taip pat nurodė, kad parlamentas svarsto pasiūlymą dėl galimų įstatymo pakeitimų.

Be to, dalyviai taip pat paminėjo kitas kliūtis, su kuriomis darbuotojai susiduria kasdieniame gyvenime. Viena vertus, manoma, kad labai sunku **gauti socialinį būstą**. Socialiniai partneriai paragino parengti nacionalinę konsoliduotą socialinio būsto nuomos politiką, kuri būtų grindžiama Baskų krašto ir Katalonijos regioninės politikos gerąja patirtimi.

Kita vertus, dalyviai apgailestavo, kad kai kurių, ypač jaunų, darbuotojų darbo užmokesčio nepakanka jų poreikiams patenkinti. Jie taip pat nurodė didelį **vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumą**: vidutinis metinis moterų darbo užmokestis yra maždaug 16 proc. mažesnis nei vidutinis

vyrų darbo užmokestis, ypač MVJ, kurios menkiau atstovaujamos profesinėse sąjungose, o kolektyvinių derybų sutartys jose sudaromos retai. Be to, jie taip pat pažymėjo, kad, nepaisant pastebimo tėvystės ir motinystės atostogų pratęsimo, moterims vis dar tenka didžiausia rūpinimosi šeima atsakomybė. Viešųjų paslaugų, pavyzdžiui, lopšelių, trūkumas taip pat apsunkina darbo ir vaikų priežiūros derinimą.

Kita susirūpinimą kelianti sritis yra **darbuotojų migrantų galimybės naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis**, ypač apgyvendinimo ir maitinimo paslaugomis – dalyviai manė, kad jos yra menkesnės nei kitų darbuotojų. Tačiau 2018 m. liepos mėn. dekretas, kuriuo galimybė naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis tapo visuotinai prieinama, buvo pristatytas kaip teigiamas poslinkis šioje srityje.

12. Susirinkimų ir asociacijų laisvė

Dalyviai paaiškino, kad asociacijų laisvė ir susirinkimų laisvė yra įtvirtintos Ispanijos konstitucijoje. Tačiau dalyviai išreiškė susirūpinimą dėl faktinio šių laisvių įgyvendinimo.

Pagrindinis dalyviams rūpimas klausimas buvo susijęs su **Viešojo saugumo užtikrinimo įstatymo** įgyvendinimu, dėl kurio, jų nuomone, **sumažėjo pilietinė erdvė**. Dalyviai nurodė, kad įstatymo turinys pažeidžia tarptautinius standartus ir yra pernelyg dviprasmiškas, o tai reiškia, kad jį galima aiškinti taip, kaip reikalaujama, ir pabrėžė, kad pagal įstatymą buvo skirta šimtai tūkstančių baudų.

Jie teigė, kad pagal įstatymą leidžiama taikyti sankcijas už įvairius veiksmus, paprastai susijusius su **teise protestuoti ir teise streikuoti**.

Pavyzdžiui, dalyviai teigė, kad įstatymas suteikia galimybę skirti neproporcingas baudas demonstrantams (baudas iki 600 000 EUR už labai sunkius nusikaltimus pagal įstatymo 39 straipsnį).

Be to, dalyviai šiuo klausimu atkreipė dėmesį į du konkrečius straipsnius: 36 straipsnio 6 dalį dėl didelio nepaklusnumo valdžiai ir 37 straipsnio 4 dalį dėl nepagarbos apsaugos darbuotojams.

Dalyviai teigė, kad policijos pajėgos, aiškindamos šiuos du straipsnius, kad skirtų baudas, turėjo didelę veiksmų laisvę. Dalyvių teigimu, suteikus policijai didelę veiksmų laisvę taikyti įstatymą, kuriuo reglamentuojamas individualus elgesys, buvo pakenkta galios pusiausvyrai teisminių institucijų sąskaita.

Dalyviai taip pat buvo susirūpinę dėl to, **kaip policija išvaiko demonstrantus** – kai kuriais atvejais ji naudoja pernelyg didelę jėgą. Šį reiškinį jie iliustravo nurodydami Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimą byloje „Laguna Guzman prieš Ispaniją“, kuri buvo susijusi su protestuotoju, kuris buvo sužeistas policijos vykdomo smurtinio demonstracijos išvaikymo metu.

Pasak dalyvių, su šiuo klausimu susiję tai, kad keblu **aiškiai nustatyti policijos pareigūnus** pagal kelias jų uniformos detales, jei įtariama, kad naudojama pernelyg didelė jėga. Dalyviai atkreipė dėmesį į Katalonijos gerą patirtį: šiuo metu ant policijos pareigūnų uniformos nugaroje, ant krūtinės ir ant šalmo aiškiai nurodytas jų identifikacinis numeris. Jiems taip pat susirūpinimą kelia tai, kad teisme policijos pareigūnai akivaizdžiai retai nuteisiami už neproporcingą jėgos naudojimą.

Dalyviai taip pat paminėjo **susirinkimų laisvės apribojimus COVID-19 pandemijos metu**. Jie pranešė, kad policija naudoja pernelyg didelę ir neproporcingą jėgą, siekdama užtikrinti, kad būtų laikomasi izoliavimo taisyklių esant „kritinei padėčiai“. Valdžios institucijos visada pabrėžia, kad policijos veiksmai griežtai atitinka įstatymus, ir užginčija teiginius dėl pernelyg didelio ir neproporcingo jėgos naudojimo.

13. Saviraiškos laisvė ir žiniasklaidos laisvė

Dalyviai paaiškino, kad saviraiškos laisvė Ispanijoje yra konstitucinė teisė. Tačiau taip pat jie laikėsi nuomonės, kad ši teisė pastaraisiais metais buvo pažeista dėl 2015 m. įsigaliojusio **Viešojo saugumo užtikrinimo įstatymo**.

Dalyvių nuomone, šis įstatymas pažeidžia tarptautinius **saviraiškos laisvės ir žiniasklaidos laisvės** standartus. Dalyvių teigimu, įsigaliojus šiam įstatymui įsigaliojimo administracinės valdžios institucijos rėmėsi juo skirdamos baudas žurnalistams, visų pirma fotografams ir operatoriams, įrašiusiems policijos vaizdo kadrus.

Dalyviai taip pat kritikavo kai kurių baudžiamojo kodekso straipsnių, susijusių su žiniasklaidos ir žodžio laisve, neapibrėžtumą, dėl kurio policija gali pernelyg plačiai aiškinti nuostatas ir piktnaudžiauti jomis. Dalyviai pranešė apie atvejus, kai žurnalistams buvo skiriamos baudos už „nepagarbą ir trukdymą“ arba „nepaklusnumą valdžiai“ jų darbo metu.

Dalyviai taip pat kritikavo Viešojo saugumo užtikrinimo įstatymą, pagal kurį, jų nuomone, tam tikros saviraiškos formos laikomos įžeidimu religijai, karališkajai šeimai ar Ispanijos vėliavai. Jie papasakojo, kaip vienas komikas buvo teisiamas už tai, kad išsišnypstė nosį į Ispanijos vėliavą TV siužeto metu, o repo stiliaus dainininkai buvo įkalinti už dainų žodžius, tariamai skatinančius terorizmą.

Dalyviai paaiškino, kad Ispanijoje **teisė susipažinti su informacija** yra įtvirtinta Ispanijos konstitucijoje kaip administracinė, o ne kaip pagrindinė teisė, todėl jos apsaugos lygis yra žemesnis. Kalbant apie prieigą prie informacijos, dalyviai apgailestavo, kad nebuvo tinkamai įgyvendintas Skaidrumo įstatymas (kuriuo siekiama leisti žurnalistams ar asmenims prašyti informacijos iš vyriausybės ar viešojo administravimo institucijų). Dalyviai teigė, kad žurnalistams sunku gauti informacijos apie valstybės pareigūnų darbo užmokestį. Be to, dalyvių teigimu, COVID-19 pandemijos metu Skaidrumo įstatymo taikymas buvo sustabdytas, taip užkertant kelią prieigai prie informacijos apie sveikatos priemones.

Dalyviai pranešė, kad padaugėjo **smurto prieš žurnalistus** atvejų, daugiausia dėl policijos pareigūnų, o kartais ir pačių demonstrantų veiksmų. Dalyviai taip pat atkreipė dėmesį į tariamus sunkumus siekiant aiškiai nustatyti policijos pareigūnus išpuolių prieš žurnalistus arba neproporcingo jėgos panaudojimo atvejais. Valdžios institucijų teigimu, nuo 1979 m. nebuvo nustatyta, kad Ispanija būtų pažeidusi Europos žmogaus teisių konvencijos nuostatas, reglamentuojančias valstybės ir žurnalistų sąveiką arba ginančias jų nepriklausomumą nuo vyriausybės grasinimų. Valdžios institucijos taip pat pateikė informacijos apie įvairius Vidaus reikalų ministerijos ir žurnalistų asociacijų susitarimus, kuriais siekiama apsaugoti žurnalistus nuo grasinimų ir pažeidžiamumo.

Dalyviai taip pat išreiškė susirūpinimą dėl **informacijos pliuralizmo**. Jie pabrėžė, kad sunku gauti informacijos apie viešųjų lėšų paskirstymą institucinei reklamai. Jie taip pat apgailestavo, kad Ispanijoje nėra audiovizualinio turinio tarybos, kuri užtikrintų viešosios žiniasklaidos nepriklausomumą.

Dalyviai teigė, kad kai kuriems žurnalistams buvo **užkertamas kelias dalyvauti spaudos konferencijose su vyriausybės atstovais**, taip pat su kai kuriomis politinėmis partijomis. Jie pabrėžė, kad būta atvejų, kai spaudos konferencijoje kurios vietos valdžios institucijos atsisakė atsakinėti į kai kurių žurnalistų klausimus. Dalyviai taip pat teigė, kad pandemijos metu vyriausybė trukdė sveikatos priežiūros specialistams teikti pareiškimus žiniasklaidai.

Dalyviai paaiškino, kad Ispanijoje nėra konkrečių teisės aktų dėl **melagingų naujienų** ir kad faktus tikrina žurnalistai bei žiniasklaidos bendrovės, pasitelkusios profesinį mechanizmą. Kalbant apie **dezinformaciją**, dalyviai teigė, kad daroma pažanga ir kad Ispanijos nacionalinio saugumo departamentas sukūrė darbo grupes baltajai knygai dėl kovos su dezinformacijos kampanijomis parengti.

Dalyviai išreiškė susirūpinimą dėl to, kad Ispanija į nacionalinę teisę neperkėlė ES direktyvos dėl **pranešėjų apsaugos**.

Dalyviai taip pat išreiškė susirūpinimą dėl **interneto reguliavimo**. Dalyviai laikėsi nuomonės, kad spalio 31 d. Karališkuoju dekretu-įstatymu Nr. 14/2019, kuriuo dėl visuomenės saugumo priežasčių buvo priimtos skubios priemonės skaitmeninio administravimo, viešojo sektoriaus sutarčių sudarymo ir telekomunikacijų srityse, vyriausybei buvo leista perimti transliavimo tinklo kontrolę. Dalyvių teigimu, dekretu-įstatyme buvo nustatyta, kad tinklą vis daugiau administruoja valstybė, o teismo sprendimas dėl prieigos ribojimo nėra būtinas.

14. Teisė į nediskriminavimą

Pasak dalyvių, Ispanijos teisinėje sistemoje trūksta bendro įstatymo, pagal kurį būtų galima apsaugoti nuo visų rūšių diskriminacijos ir už ją bausti. Pilietinės visuomenės organizacijos sutarė, kad reikia priimti **išsamų įstatymą dėl lygybės** nacionaliniu lygmeniu, kad būtų galima kovoti su visų rūšių diskriminacija. Taip pat jie teigė, kad Katalonijoje galioja lygybės įstatymas. Šiuo metu Deputatų Kongresas svarsto įstatymą dėl vienodo požiūrio. Valdžios institucijos taip pat teigė steigiančios mokymo grupes, skirtas didinti informuotumą apie lygybę viešojo administravimo srityje, ir pateikė informacijos apie iniciatyvas, kuriomis siekiama užtikrinti veiksmingą moterų ir vyrų lygybę Ispanijoje (2007 m. kovo 22 d. Organinis įstatymas Nr. 3/2007 dėl veiksmingos moterų ir vyrų lygybės, galiojantis nuo 2007 m., siūlomas išsamus įstatymas dėl vienodo požiūrio ir nediskriminavimo, taikinimo politika, teisės akto projektas dėl šeimos įvairovės ir paramos šeimoms arba institucijų atsakas į smurtą dėl lyties).

Dalyviai informavo apie pažangą keliose srityse. Jie pabrėžė, kad 2021 m. gegužės mėn. Ispanija ratifikavo peržiūrėtą Europos socialinę chartiją. Be to, 2021 m. kovo mėn. buvo parengtas Kovos su neapykantos nusikaltimais veiksmų planas siekiant kovoti su neapykantos retorika apskritai ir internete. Šį protokolą pristatė Ispanijos vyriausybė, dalyvaujant pilietinei visuomenei, teisės specialistams ir interneto bendrovėms. Dalyviai taip pat palankiai įvertino didelę policijos pareigūnų

socialinę įvairovę. Valdžios institucijos teigė, kad Vidaus reikalų ministerijos kova su diskriminacija yra sutelkta į kovą su neapykantos nusikaltimais dėl rasės, tautinės ar etninės kilmės, kalbos, odos spalvos, religijos, lyties, amžiaus, protinės ar fizinės negalios, seksualinės orientacijos ar kitų panašių veiksmų. Neseniai buvo įvertintas 2019–2021 m. veiksmų planas ir tuo vertinimu bus remiamasi antrajame kovos su neapykantos nusikaltimais veiksmų plane.

Romai vis dar laikomi labiausiai Ispanijoje diskriminuojama mažumos grupe, susiduriančia su visuotine diskriminacija visose kasdienio gyvenimo srityse, visų pirma komunikacijos, socialinės žiniasklaidos, galimybių įsidarbinti ir gauti būstą srityse. Manoma, kad policijos vykdomas romų etninis profiliavimas yra labai dažnas – romus policija stabdo dešimt kartų dažniau nei kitus gyventojus. Dalyviai paragino lygybės įstaigas, pavyzdžiui, Rasinės ar etninės diskriminacijos panaikinimo tarybą, aktyviau dalyvauti kovojant su priešišku romams. Šiuo klausimu valdžios institucijos pateikė informacijos apie Strateginį įtraukties planą, Tarpinstitucinį kovos su rasizmu, ksenofobija, LGBTI asmenų fobija ir kitomis nepakantos formomis planą ir 2021–2030 m. nacionalinę romų lygybės, įtraukties ir dalyvavimo strategiją. Taip pat pranešama apie tam tikrą pažangą, pavyzdžiui, Deputatų Rūmuose įsteigtas kovos su priešišku romams komitetas, kuriame dalyvautų pilietinė visuomenė.

Moterims vis dar tenka nemaža našta šeimos priežiūros srityje, o tai apsunkina jų galimybes dalyvauti politikos, ekonomikos ir užimtumo srityse. Dalyviai paaiškino, kad daugiau moterų nei vyrų dirba mažų garantijų darbą arba laikiną darbą ir kad moterų nedarbo lygis yra aukštesnis, o atlyginimai – žemesni nei vyrų. Dalyviai taip pat atkreipė dėmesį į smurtą dėl lyties – pandemijos metu labai padaugėjo moterų nužudymo atvejų. Taip pat manoma, kad daugėja seksualinio smurto atvejų. Valdžios institucijos teigė, kad jos imasi priemonių profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrai didinti ir priežiūros įstaigų infrastruktūrai gerinti, kad būtų sprendžiami lyčių lygybės klausimai.

LGBTIQ bendruomenė išreiškė susirūpinimą, kad socialiniuose tinkluose daugėja neapykantą kurstančių kalbų, ypač prieš translyčius asmenis. Dalyviai taip pat laikėsi nuomonės, kad neapykantos retoriką apie LGBTIQ bendruomenę daugiausia reiškė tam tikros partijos. Dalyviai taip pat paaiškino, kad pranešti policijai apie diskriminacijos ar neapykantos nusikaltimų atvejus yra keblu. Be to, jų nuomone, Ispanijos teisės aktai dėl neapykantos nusikaltimų yra neveiksmingi. Galiausiai dalyviai išreiškė nepasitenkinimą teismų pateikiamu teisės aiškinimu, nes juo kartais apribojama bendruomenės laisvė.

Visi dalyviai reikalavo reformuoti Ispanijos **imigracijos teisės aktus**, kurie, jų nuomone, yra nebeaktualūs ir neatitinka migrantų poreikių. Pasak dalyvių, migrantai ypač nukenčia dėl mažų garantijų darbo ir žmogaus teisių pažeidimų, o jų galimybės naudotis viešosiomis paslaugomis (pvz., sveikatos priežiūros ir švietimo) yra ribotos. Dalyviai išreiškė susirūpinimą dėl migrantų, atvykstančių į Ispaniją per Ispanijos internavimo centrus (isp. *Centros de Internamiento de Extranjeros*), srautų valdymo. Dalyviai paaiškino, kad kai kurie asmenys iki 60 dienų buvo laikomi be galimybės pasinaudoti advokato paslaugomis arba gauti teisinę konsultaciją. Jie nurodė, kad dauguma šių asmenų buvo deportuoti lėktuvu į jų kilmės šalį.

Kita dalyvių nurodyta problema yra ta, kad konkrečiai rasei priskiriamas asmuo arba migrantas patiria maždaug septynis kartus didesnę riziką būti suimtas nei kiti gyventojai. Dalyviai pranešė, kad į

Viešojo saugumo užtikrinimo įstatymą įtrauktos nuostatos, pagal kurias leidžiama *grąžinti* sieną kertančius migrantus, netikrinant jų padėties ar galimybės prašyti prieglobsčio.

Neįgalieji vis dar patiria diskriminaciją keliose srityse, pavyzdžiui, sveikatos, užimtumo, būsto ir švietimo srityse. Todėl atstovai paragino laikytis kompleksinio požiūrio, apimančio visas šias sritis. Dalyviai buvo ypač susirūpinę dėl priverstinio psichikos sutrikimų turinčių asmenų gydymo ir dėl to, kad jiems neįmanoma gauti informacijos apie jų gydymą. Dalyviai skundėsi dėl kitų su negalia susijusių sunkumų. EESRK delegacija apgailestavo, kad vieną iš šių sunkumų atspindi vieno iš delegacijos narių patirtis vizito į šalį metu. Atvykus į Madrido oro uostą, EESRK nario Pietro Vittorio Barbieri neįgaliųjų vežimėlis nebuvo pastatytas į vietą. P. M. Barbieri daugiau nei valandą laukė neįgaliųjų vežimėlio, po to policijos pareigūnai išlaipino jį iš lėktuvo. Dalyviai taip pat aptarė neįgaliųjų veiksnio klausimą, kaip nurodyta JT neįgaliųjų teisių konvencijos 12 straipsnyje. Jie pažymėjo, kad valdžios institucijos ėmėsi veiksmų teisnumui įgyvendinti. Pavyzdžiui, pasiekta pažanga civilinio kodekso reformomis, kuriomis neįgaliesiems suteikta didesnė teisinė parama.

Galiausiai, dalyviai atkreipė dėmesį į sudėtingą **pagyvenusių žmonių** padėtį COVID-19 pandemijos metu, nes jie patyrė tam tikrų žmogaus teisių pažeidimų senelių namuose ir centruose.

15. Teisinės valstybės principas

Nepaisant kelių iššūkių, dalyviai teigė, kad teisinė valstybė yra tvirta. Jie pabrėžė, kad Ispanijos sistema grindžiama teisėmis ir suteikia garantijas piliečiams.

Pagrindinis iššūkis šioje srityje yra susijęs su **uždelstu teisminių institucijų (Generalinės teisminių institucijų tarybos, GTIT) sudėties atnaujinimu**. Dėl sunkumų siekiant politinių partijų susitarimo, GTIT sudėtis per trejus metus nebuvo atnaujinta. Valdžios institucijos patvirtino, kad nebuvo pasiektas politinis susitarimas dėl GTIT sudėties atnaujinimo. Dalyvių manymu, GTIT sudėties neatnaujinimas kelia grėsmę teisminių institucijų nepriklausomumui ir GTIT narių rinkimai yra pernelyg politizuoti.

Dalyviai pasiūlė pakeisti GTIT rinkimų procesą siekiant užtikrinti, kad jos narius tiesiogiai rinktų teisėjai, o ne teisėkūros rūmai. Tačiau dalyviai laikėsi nuomonės, kad, be klausimo dėl GTIT skyrimo proceso, teisminės institucijos apskritai yra nepriklausomos. Jų manymu, Ispanijos teisėjai gali atlikti savo kasdienį darbą nepriklausomai, nepatirdami politinio spaudimo sudaromų kliūčių.

Dalyvių nuomone, teisminėms institucijoms trūksta išteklių. Pasak dalyvių, **vienam gyventojui tenkančių teisėjų skaičius** esąs nepakankamas, todėl teismo procesas, ypač aukštesnės instancijos teismuose ir Aukščiausiąjame Teisme, yra pernelyg ilgas. Vis dėlto valdžios institucijos atkreipė dėmesį į tai, kad Ispanijos teisėjų skaičius 100 000 gyventojų yra panašus į kitų kaimyninių šalių, pavyzdžiui, Prancūzijos ar Italijos, kurių gyventojų skaičius yra panašus.

Dalyvių nuomone, **korupcija** Ispanijoje yra gana stipri, ypač viešųjų pirkimų srityje. Padaryta pažanga baudžiamojo persekiojimo už korupciją ir sankcijų už ją skyrimo srityje, tačiau padėtį vis dar reikia gerinti. Pavyzdžiui, dalyviai pasiūlė sustiprinti Audito Rūmų, atsakingų už viešųjų lėšų panaudojimo stebėseną, stebėsenos įgaliojimus. Ispanijos valdžios institucijų nuomone, jos **padarė pažangą baudžiamojo persekiojimo ir sankcijų už korupciją srityje**, ir atkreipė dėmesį į papildomą kovos su korupcija Ispanijoje sistemą, kuri taip pat **sustiprino nacionalinę kovos su sukčiavimu strategiją**.

Kalbant apie **policijos pareigūnų baudžiamąjį persekiojimą** už smurtinius ir neapykantos nusikaltimus, dalyvių nuomone, policijos pareigūnai nėra kažkaip specialiai saugomi nuo teisminių institucijų plačiosios visuomenės nenaudai.

Galiausiai dalyvių nuomone, **COVID-19 pandemija** neturėjo ypatingo poveikio teisinės valstybės padėčiai Ispanijoje.

Vizito Kipre ataskaita

2021 m. lapkričio 25–26 d.

Vizite Kipre dalyvavo šeši EESRK nariai. Delegacija susitiko su pilietinės visuomenės organizacijomis (PVO), socialiniais partneriais ir žiniasklaida bei keliomis vyriausybės ir teisminėmis institucijomis. Šios ataskaitos tikslas – tiksliai atspindėti ir perteikti pilietinės visuomenės nuomonę. Valdžios institucijų nuomonė bus išdėstyta jų atsakyme į ataskaitą.

1. Pagrindinės teisės, susijusios su socialiniais partneriais

Šios sesijos dalyviai išreiškė nuomonę, kad Kipras turi **labai stiprias socialinio dialogo tradicijas**, jame aktyviai veikia profesinės sąjungos, o darbdavių ir darbuotojų organizacijos tinkamai palaiko ryšius. Su socialiniais partneriais buvo nuolat konsultuojamasi dėl su darbu susijusios politikos ir kitų svarbių sričių pasitelkiant tokius mechanizmus kaip Darbo patariamoji taryba – ji yra aukščiausias Darbo ministerijos patariamasis organas. Tačiau nors profesinių sąjungų skaičius Kipre yra didesnis nei vidutinis, dalyviai atkreipė dėmesį į paradoksią situaciją, nes Kipre kartu mažai darbuotojų, kuriems privačiame sektoriuje taikomos kolektyvinės sutartys. Tai ypač pasakytina apie darbuotojus, kurie nėra Kipro gyventojai, neatsižvelgiant į tai, ar jie atvyko iš ES, ar iš trečiosios valstybės.

Taip pat buvo pažymėta, kad **kartais konsultacijos buvo apeinamos**, nes politinės partijos teikė su profesinėmis sąjungomis ar darbdavių organizacijomis neaptartus pasiūlymus dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų. Be to, socialiniai partneriai taip pat skundėsi, kad jų patarimų nebuvo klausama arba į juos nebuvo atsižvelgta, kai reikėjo įgyvendinti darbo teisės aktus, taip pat kai reikėjo priimti atitinkamus susijusius teisės aktus, pavyzdžiui, susijusius su korupcija ar pranešėjų apsauga.

Dalyvių nuomone, **darbo teisės aktų** įgyvendinimas Kipre tebėra silpnoji vieta, visų pirma dėl to, kad darbo inspekcijos įstaiga neturi pakankamai darbuotojų. Todėl priemonės, susijusios su diskriminacija, vienodu vyrų ir moterų darbo užmokesčiu, darbuotojų migrantų apsauga Kipre ir kitais teisės aktais, nebuvo tinkamai įgyvendinamos.

2020 m. su socialiniais partneriais buvo konsultuotasi dėl pirmojo **Nacionalinio migrantų integracijos plano**. Dalyvių nuomone, viešosios politikos šioje srityje labai reikia, nes migrantai dažnai patiria prievartą ir yra išnaudojami. Iš dalies taip buvo dėl to, kad jie dažniausiai dirbo nekvalifikuotą darbą, neatsižvelgiant į jų įgūdžius ir išsilavinimą. Taip pat buvo pranešimų, kad valstybinės įdarbinimo tarnybos atgraso prieglobsčio prašytojus nuo darbo paieškų Kipre. Dalyviai taip pat minėjo, kad darbuotojai migrantai viešojoje erdvėje susidurdavo su neapykantos kalba ir diskriminacija, kartais taip elgdavosi net valstybės pareigūnai.

Kalbant apie **COVID-19**, socialiniai partneriai teigė, kad per pirmąją pandemijos dalį tradicinis socialinis dialogas buvo nustumtas į šalį. Tačiau jie manė, kad su jais buvo tinkamai konsultuotasi dėl daugelio aspektų, pavyzdžiui, sveikatos apsaugos priemonių, finansinės pagalbos ir atkūrimo bei atsparumo plano. Be to, socialiniai partneriai nurodė, kad nuo 2021 m. liepos mėn. konsultacijos darbo klausimais grįžo į prieš pandemiją buvusį lygį.

2. Susirinkimų ir asociacijų laisvė

Pilietinės visuomenės atstovų nuomone, nors susirinkimų ir asociacijų laisvė yra tinkamai apsaugota konstituciniu lygmeniu, dėl tam tikrų valdžios institucijų veiksmų **pilietinė erdvė** sparčiai mažėja. Pirmasis pateiktas pavyzdys buvo susijęs su nacionalinio PVO registro panaikinimu ir jo pakeitimu regioniniais registrais. Dėl šios priemonės ir nepakankamo vietos ir centrinės valdžios institucijų veiklos koordinavimo registravimo laikotarpis pailgėjo iki 18 mėnesių ir nustatytos nenuoseklios PVO steigimo ir veiklos taisyklės. Be to, atstovai manė, kad registracijos procedūrą apsunkina ir daugybė galimų PVO statusų – jos gali būti klasifikuojamos kaip asociacijos, pelno nesiekiančios įmonės arba sporto asociacijos.

Dalyviai taip pat skundėsi dėl PVO taikomų **didelių ir nereikalingų biurokratinių reikalavimų**. Vienas iš tokių pavyzdžių buvo įpareigojimas organizacijoms, kurių metinės pajamos viršija 40 000 EUR, atlikti metinį auditą. Nors dalyviai pripažino, kad auditas yra pagrįstas reikalavimas siekiant užkirsti kelią pinigų plovimui ar terorizmo finansavimui, jie apgailestavo, kad ši riba buvo nustatyta per žemą, todėl mažos organizacijos, turinčios ribotus pajėgumus ar išteklius tokiam auditui atlikti, atsidūrė nepalankioje padėtyje. Kitas dviprasmiškos administracinės naštos pavyzdys – valdybos narių pareiga pateikti teistumo (neteistumo) pažymą. Kadangi nebuvo tinkamos informacijos apie tai, koks teistumas būtų nesuderinamas su šiomis pareigomis, trūko aiškumo dėl paraiškų, atmestų dėl šių priežasčių.

Dalyviai paaiškino, kad 2020 m. Kipro valdžios institucijos paskelbė daugiau kaip 2 500 PVO, kurių **registracija buvo panaikinta** dėl tam tikrų administracinių įsipareigojimų nevykdymo, sąrašą. Beveik visais atvejais jos neįvykdė prievolės pateikti audituotas ataskaitas arba surengti įstatuose nustatytus ir rinkiminius susirinkimus. Teigiama, kad kelių organizacijų registracija buvo panaikinta, nors jos savo įsipareigojimus įvykdė per dviejų mėnesių terminą. PVO atstovai šį procesą laikė neproporcingu, manė, kad jis buvo vykdomas be pakankamo oficialaus pranešimo, ir laikėsi nuomonės, kad taip bandoma apriboti pilietinę erdvę. Tačiau Kipro valdžios institucijos laikėsi nuomonės, kad išregistravimo procesas buvo taikomas siekiant sustiprinti pilietinę visuomenę, išregistruojant asociacijas, kurios nebevykdė veiklos. Jos nurodė, kad atitinkamoms organizacijoms apie jų pažeidimus buvo pranešta laišku gerokai prieš paskelbiant sąrašą, o kai kurios iš jų negavo pranešimo, nes persikėlusios neatnaujino savo būstinės adreso.

Dalyviai minėjo, kad kai kurie valstybės pareigūnai dažnai **šmeižė** tam tikras organizacijas vien dėl to, kad tos organizacijos dirbo su migrantais arba buvo susijusios su organizacijomis iš Kipro turkų bendruomenės *de facto* kontroliuojamos teritorijos. Tai prisidėjo prie to, kad tam tikros pilietinės visuomenės organizacijos buvo laikomos valdžios institucijų priešininkėmis. Dalyviai taip pat minėjo, kad kritiškiau vyriausybę vertinančioms organizacijoms paprastai buvo sunkiau gauti viešąjį finansavimą.

Dalyviai manė, kad **su jais nebuvo aktyviai konsultuotasi** dėl jų veiklos sritį reglamentuojančių teisės aktų. Pavyzdžiui, buvo pažymėta, kad dėl Kipro gaivinimo ir atsparumo didinimo plano vyriausybė konsultavosi tik su socialiniais partneriais, o kitas organizacijas paliko nuošalyje.

Kalbėdami apie susirinkimų laisvę dalyviai paminėjo, kad **COVID-19** sveikatos apribojimai, susiję su viešosiomis demonstracijomis, buvo panaikinti daug vėliau nei apribojimai, susiję su kitais socialiniais renginiais. Tai reiškė, kad žmonės buvo baudžiami už dalyvavimą protestuose, nors kituose socialiniuose renginiuose, pavyzdžiui, vestuvėse, jie būtų galėję dalyvauti teisėtai.

3. Žodžio laisvė ir žiniasklaidos laisvė

Dalyviai manė, kad žiniasklaidos laisvė ir saviraiškos laisvė Kipre apskritai yra gerai apsaugotos tiek **konstitucinėmis nuostatomis**, tiek įprastais teisės aktais. Tačiau jie laikėsi nuomonės, kad žiniasklaidos institucinė sistema yra pasenusi. Beveik septynerius metus vyko diskusijos su suinteresuotaisiais subjektais dėl įstatymo atnaujinimo, ir dalyviai tikėjosi, kad iki šios kadencijos pabaigos bus parengta nauja teisinė sistema. Dalyviai manė, kad žurnalistams naujaisiais teisės aktais turėtų būti suteikta galimybė savarankiškai reguliuoti savo veiklą, visų pirma drausminių procedūrų ir etikos klausimų srityje – tokia galimybė, kaip vėliau komentavo Kipro valdžios institucijos, jau buvo, laikantis Kipro žiniasklaidos skundų komisijos nustatyto etikos kodekso. Jie taip pat pasidalijo susirūpinimu dėl įstatymo projekto dėl strateginių ieškinių dėl visuomenės dalyvavimo.

Dalyviai paminėjo, kad Kipre klestėjo **žiniasklaidos pliuralizmas**, nes buvo daug leidinių, radijo ir televizijos stočių. Esamais teisės aktais nustatytos priemonės, kuriomis kovojama su žiniasklaidos priemonių nuosavybės koncentracija, pavyzdžiui, reikalaujama, kad žiniasklaidos bendrovės išvardytų visus akcininkus, kuriems priklauso daugiau nei nedidelė akcijų dalis, ir draudžiama bet kuriam akcininkui turėti daugiau nei ketvirtadalį akcijų. Tačiau kai kurie dalyviai manė, kad per trečiąsias šalis veikiantys akcininkai tokias priemones apeina, o valdžios institucijos turi ribotas galimybes spręsti šią problemą.

Dalyviai išreiškė nuomonę, kad Kipro teisės aktai dėl komercinio šmeižto yra labai griežti. Pavyzdžiui, buvo teigiama, kad tam tikromis taisyklėmis leidžiama teismams uždrausti žiniasklaidos priemonėms publikacijose minėti konkrečią įmonę, asmenį ar organizaciją. Dalyviai paminėjo tendenciją **taikyti savicenzūrą**, kai aprašomos tam tikros temos, galinčios turėti finansinių padarinių atitinkamai naujienų agentūrai, arba kai aprašomos tam tikros jautrios temos. Pavyzdžiui, žurnalistai vengė tokių temų kaip migracija ar Kipro turkų bendruomenė, nes bijojo būti stigmatizuojami ar vadinami nepatriotais. Kelios su korupcija Kipre susijusios istorijos buvo gerai nušviestos tarptautinėje žiniasklaidoje, bet nacionalinėje žiniasklaidoje – ne taip plačiai.

Kalbant apie **neapykantos kalbą**, Kipro žiniasklaidos skundų komisija gavo daug skundų dėl rasizmo ir ksenofobijos. Buvo daug atvejų, kai su migracija susijusiose temose buvo vartojama netinkama kalba.

Dalyviai manė, kad **melagingos naujienos** labiau paplitusios interneto aplinkoje nei klasikinėje žiniasklaidoje. Tačiau kai kurie dalyviai manė, kad tam tikra žiniasklaidos produkcija buvo daugiausia vienašališka, ypač kalbant apie Kipro problemą, arba kad tam tikros temos, pavyzdžiui, migracijos, buvo traktuojamos perdėtai. Dalyvių nuomone, patikimiausias naujienų šaltinis yra rašytinė spauda, nes ji laikosi griežtų standartų.

4. Teisė į nediskriminavimą

Dalyviai apgailestavo, kad valdžios institucijos ir PVO, veikiančios nediskriminavimo srityje, **nepakankamai bendradarbiauja**, taip pat kad rengiant politiką tokiomis temomis kaip smurtas šeimoje ir migrantai, trūksta tarpsektorinio požiūrio.

Kalbant apie **moterų teises**, dalyviai paaiškino, kad nuo 2018 m. Kipre įteisinta medicininė pagalba abortui. Tais pačiais metais šalyje įsigaliojo Stambulo konvencija dėl smurto prieš moteris ir smurto šeimoje prevencijos ir kovos su juo, tačiau statistinių duomenų apie smurto artimoje aplinkoje paplitimą vis dar trūksta.

Dalyviai išreiškė susirūpinimą dėl **nepakankamo atstovavimo moterims** aukščiausiu administraciniu ir politiniu lygmenimis ir dėl viešosios politikos, skirtos šiai problemai spręsti, trūkumo. Jie taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad moterys Kipre gauna maždaug 10 proc. mažesnę darbo užmokestį nei jų kolegos vyrai, o jų pensijos yra beveik keturis kartus mažesnės. Vyresnės nei 65 metų moterys labiau nei panašaus amžiaus vyrai susiduria su skurdu, ir dalyviai tai aiškino konservatyvia visuomene ir vyresnio amžiaus žmonėms skirtų dienų centrų trūkumu. Be to, socialinių partnerių teigimu, pastaraisiais metais labai padaugėjo neoficialiai ir ne visą darbo dieną dirbančių moterų.

Dalyviai minėjo, kad migrantai (įskaitant prieglobsčio prašytojus) susiduria su ypatingais sunkumais, nes kai kurie visuomenės veikėjai pabėgėlių klausimą pristato kaip grėsmę Kipro nacionalinei tapatybei, ir tai nepagerina apskritai neigiamo visuomenės požiūrio į migrantus. Vienas dalyvis paaiškino, kad hidžabą dėvinčiai musulmonei Kipre paprastai būtų sunku gauti darbą. Dalyviai taip pat aiškino, kad buvo priimtas dekretas, draudžiantis migrantams nuomotis būstą tam tikrame rajone, ir šis draudimas, jų nuomone, buvo grindžiamas argumentu, kad ši priemonė būtina siekiant užkirsti kelią demografiniams pokyčiams.

PVO atstovai palankiai vertino kai kuriuos teigiamus vyriausybės veiksmus, kurių ji ėmėsi siekdama integruoti **migrantų vaikus**, pavyzdžiui, dvikalbių mokytojų skyrimą. Tačiau padėtis vis dar buvo problemiška, nes vaikai migrantai susidurdavo su sunkumais mokykloje, pavyzdžiui, jie atsitiktine tvarka skirstomi į klases, neatsižvelgiant į jų kilmę ar išsilavinimo lygį. COVID-19 izoliacijos laikotarpis buvo ypač sunkus migrantų vaikams, kurie buvo izoliuoti migrantų centruose. Apskritai kalbant, jiems buvo sunku naudotis sveikatos priežiūros sistema.

Dalyviai minėjo, kad labai trūksta lėšų **neįgaliųjų** apgyvendinimui. Jie taip pat apgailestavo, kad Europos strategija dėl negalios dar nėra visiškai įgyvendinta. Jie paaiškino, kad nėra specialaus neįgaliųjų skundų nagrinėjimo mechanizmo. Taip pat buvo manoma, kad neįgalieji vis dar susiduria su sunkumais, susijusiais su balsavimo teisių įgyvendinimu. Dalyviai taip pat manė, kad valdžios institucijos nepakankamai prisideda prie neįgalių vaikų integracijos į įprastą mokyklą.

Kalbėdami apie **LGBTIQ asmenų** teises, dalyviai paminėjo, kad nuo 2015 m. Kipre įteisintos civilinės sąjungos. Jų nuomone, prieš LGBTIQ asmenis yra daug neapykantos kalbos, tačiau valdžios institucijos tiria tuos atvejus.

5. Teisinė valstybė

Šios sesijos dalyviai paaiškino, kad po 1963 m. įvykių tam tikri dviejų bendruomenių Kipro Konstitucijos aspektai tapo netaikytini. Skubiai reaguodamos į šią krizę Kipro valdžios institucijos parengė „**būtinybės doktriną**“, ji buvo numatyta kaip laikina priemonė, tačiau taikoma iki šiol, todėl, dalyvių nuomone, įgaliojimai buvo sutelkti vienos rankos ir trukdoma rasti tinkamai stabdžių ir atsvarų sistemai. Dalyviai pateikė daugybę pavyzdžių, kai pagal šią doktriną buvo suteikiama veiksmų laisvė, pavyzdžiui, prezidento prerogatyva skirti daug aukštų pareigūnų, pavyzdžiui, Kipro Aukščiausiojo Teismo teisėjus, ombudsmeną ir generalinį prokurorą; galimybė vyriausybei be jokio pagrindimo ar išankstinio techninio vertinimo panaikinti vietos valdžios institucijų parengtus miestų planus; Vidaus reikalų ministerijai suteikta galimybė vienašališkai veikti visais migracijos klausimais, įskaitant išsiuntimą; buvusi vyriausybės prerogatyva suteikti pilietybę investuotojams pagal buvusią vadinamąją „auksinio paso“ programą.

Kitas paminėtas klausimas buvo tas, kad **Kipro generalinis prokuroras** buvo vykdomosios valdžios patarėjas teisės klausimais ir kartu atsakingas už baudžiamąjį persekiojimą. Dalyvių nuomone, šių vykdomosios ir teisminės valdžios prerogatyvų artumas yra galimas interesų konfliktas, ypač atsižvelgiant į tai, kad dabartinis generalinis prokuroras anksčiau taip pat ėjo teisingumo ministro pareigas.

Nors pastarąjį dešimtmetį vyksta diskusijos dėl teismų reformos, dalyviai apgailestavo, kad **teisminiai procesai vis dar vyksta labai lėtai**, kartais užtrunka iki septynerių ar aštuonerių metų. Kipro valdžios institucijos nurodė, kad parlamente svarstomas teismų reformos įstatymo projektas dėl antrosios instancijos teismų jurisdikcijos ir kad jo tikslas – sutrumpinti teismo sprendimų laukimo laiką.

Dalyviai išreiškė nuomonę, kad **nėra veiksmingų priemonių, kuriomis būtų galima užtikrinti teismų sprendimų, susijusių su valdžios institucijomis, vykdymą**, o už jų nevykdymą valdžios institucijoms netaikomos jokios sankcijos. Be to, Kipro teismai esą nenoriai siuntė prejudicinius klausimus Europos Sąjungos Teisingumo Teismui.

Dalyviai taip pat paminėjo tam tikrus atvejus, kai **teisės aktams trūko aiškumo ir skaidrumo**. Pavyzdžiui, nebuvo skaidrios ir aiškos migracijos politikos, kuria migrantams būtų suteikta galimybė gauti visą informaciją apie atvykimo į Kiprą sąlygas prieš išvykstant iš savo kilmės šalies.

Dalyviai manė, kad Kipre nepakankamai užtikrinama **nekaltumo prezumpcija**, ir laikėsi nuomonės, kad civiliniai teismai kartais mano, jog baudžiamojo tyrimo buvimas yra neteisėtų veiksmų įrodymas, o valdžios institucijos tai griežtai neigia.

Dalyviai manė, kad Kipre **korupcija** apskritai suvokiama kaip didelė. Jie ypač minėjo buvusią vadinamąją „auksinio paso“ programą, pagal kurią daugiau nei dešimtmetį vyriausybė galėjo suteikti pilietybę investuotojams, kaip iliustraciją to, kad korupcija buvo pastebima visoje politinėje

sirtyje. Dalyviai taip pat manė, kad korupcija skatina kitą nusikalstamą veiklą, pavyzdžiui, prekybą žmonėmis.

6. Pagrindinių teisių problemos ne vyriausybės kontroliuojamose Kipro teritorijose

Dalyviai pažymėjo, kad ne vyriausybės kontroliuojamoje teritorijoje gyvenantys asmenys neturi tokių pačių galimybių naudotis ES pilietybės teisėmis kaip Kipro Respublikos vyriausybės faktiškai kontroliuojamose teritorijose. Tai visų pirma pasakytina apie pilietybės, į kurią jie turi teisę, pripažinimą ir iš to kylančias teises. Dalyviai taip pat aiškino, kad mišrių santuokų su vadinamaisiais žemyninės dalies turkais vaikai buvo diskriminuojami.

Viena iš svarbiausių problemų, kurias apibūdino PVO atstovai iš Kipro ne vyriausybės kontroliuojamų teritorijų, buvo susijusi su **prekyba žmonėmis**, o ši apėmė prekybą žmonėmis seksualinio išnaudojimo tikslais, priverstinį darbą ir prekybą žmonių kiaušinėliais (pastaroji prekyba vykdoma kai kuriose apvaisinimo *in vitro* (IVF) klinikose). Dalyviai teigė, kad sunku teikti paramą aukoms, nes nėra liudytojų apsaugos programų, prieglaudų ir finansinės pagalbos.

Nevyriausybinių organizacijų atstovai iš vyriausybės nekontroliuojamų teritorijų manė, kad **saviraiškos laisvės** apimtis siaurėja – tai rodo faktas, kad keli asmenys buvo suimti ir sulaikyti už tai, ką jie rašė socialinėje žiniasklaidoje, arba už kalbas, pasakytas per televizijos laidas. Dalyviai taip pat išreiškė susirūpinimą dėl dezinformacijos ir nepakankamo žiniasklaidos priemonių naudojimo raštingumo, nors pastaruosius klausimus stengiamasi spręsti.

Dalyviai išreiškė susirūpinimą dėl **religijos laisvių**, atkreipdami dėmesį į tam tikrą aktyvizmą, kuriuo siekiama, kad religija taptų socialinio gyvenimo dalimi, ir spaudimą religinėms mažumoms.

Dalyviai taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad konservatyvesnėje visuomenėje tam tikru mastu nepaisoma **moterų teisių**.

Pilietinės visuomenės organizacijos minėjo, kad joms vis sunkiau gauti **finansavimą** veiklai.

2021 m. gruodžio 15–17 d. vykusio virtualaus vizito Lietuvoje ataskaita

Virtualiame vizite Lietuvoje dalyvavo šeši nariai. Delegacija susitiko su keliais pilietinės visuomenės atstovais, visų pirma pilietinės visuomenės organizacijomis (PVO), socialiniais partneriais, žiniasklaidos darbuotojais ir teisininkais bei Lietuvos valdžios institucijomis. Šios ataskaitos tikslas – tiksliai atspindėti ir perteikti pilietinės visuomenės nuomonę.

1. Pagrindinės teisės, susijusios su socialiniais partneriais

Socialiniai partneriai sutiko, kad **socialinio dialogo** teisinis pagrindas ir praktika skiriasi. Buvo teigiama, kad nors teisinis pagrindas yra palankus, valdžios institucijų noras konsultuotis ir derėtis su socialiniais partneriais nėra pakankamas. Daugelis diskusijoje dalyvavusių organizacijų priklauso Trišalei tarybai, todėl galėjo dalyvauti politikos formavimo procese. Tačiau, jų nuomone, tai, kiek socialinius partnerius iš tikrųjų išklauso valdžios institucijos, nėra patenkinama.

Pastebėta, kad ir socialiniai partneriai, ir PVO dažnai būdavo informuojami, o ne su jais konsultuojamasi (kartais *ex post*), ir jie neturėdavo pakankamai laiko parengti nuomonę, į kurią būtų atsižvelgta rengiant politikos priemones. Tačiau Lietuvos valdžios institucijos teigė negavusios jokių nusiskundimų dėl socialinio dialogo, o dėl COVID-19 pandemijos perėjus prie skaitmeninių technologijų, susitikimų skaičius netgi išaugo ir jie suintensyvėjo visais lygmenimis. Pastarąją aplinkybę nurodė ir socialinių partnerių atstovas. Be to, valdžios institucijų atstovai pažymėjo, kad visi įstatymų projektai yra viešai prieinami internete, parlamento interneto svetainėje, ir juos galima komentuoti.

Pasak dalyvių, **teisė streikuoti** įtvirtinta Lietuvos įstatymuose, tačiau praktikoje dėl teisinės sistemos streikus organizuoti labai sunku; taip pat buvo teigiama, kad profesinių sąjungų galimybės pasinaudoti šia teise yra ribotos. Be to, profesinių sąjungų atstovavimas yra labai menkas, ir tik labai maža dalis privačiojo sektoriaus darbuotojų yra susivieniję į profesines sąjungas, o viešojo sektoriaus darbuotojams pagal Darbo kodeksą taikomos griežtesnės streikų taisyklės.

Galiausiai, dalyvių nuomone, konsultacijos dėl **Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės** nebuvo konstruktyvios. Susitikimuose buvo per daug dalyvių, jiems skirta per mažai laiko, pateikta informacija dažnai buvo netiksli ir nebuvo galimybės iš tikrųjų diskutuoti. Be to, nebuvo užtikrintas konsultacijų tęstinumas, o socialiniai partneriai neturėjo galimybės dalyvauti politikos priemonės įgyvendinimo stebėsenoje.

2. Susirinkimų ir asociacijų laisvė

Dalyviai išreiškė nuomonę, kad COVID-19 tapo iššūkiu organizuotos pilietinės visuomenės veiklai, nes susitikimai nuotoliniu būdu tapo vienintele galimybe. Tačiau buvo pažymėta, kad tokie nuotoliniai susitikimai suteikė galimybę ministerijų organizuojamose darbo grupėse dalyvauti platesniam pilietinės visuomenės atstovų ratui. Kartu diskusijos dalyviai sutiko, kad susitikimai dažnai buvo rengiami siekiant perduoti informaciją PVO atstovams, o ne diskutuoti ir gauti jų atsiliepimus. Vyriausybės pareigūnai tvirtai laikėsi nuomonės, kad pandemijos metu įvyko daug konstruktyvių susitikimų su PVO.

Kalbėdami apie finansavimą, PVO atstovai teigė, kad didžiausios kliūtys, trukdančios siekti tikslų, yra **finansinio ir žmogiškojo kapitalo stoka**. Nors COVID-19 pandemija turėjo teigiamos įtakos nevyriausybinėms organizacijų valstybiniam finansavimui, apskritai trūko sisteminio požiūrio ir duomenų, kad joms būtų lengviau kreiptis dėl finansavimo galimybių. Dalyviai pasidžiaugė tuo, kad

prie Socialinių reikalų ministerijos buvo įsteigtas NVO fondas, kuris savo veiklą pradėjo 2021 m. 2021 m. buvo priimtas naujas įstatymas, kuriuo numatytas valstybės finansavimas NVO, tačiau jis neįsigaliojo, nes Konstitucinis Teismas nusprendė, kad reikia tam tikrų pataisų. PVO atstovai nerimavo dėl vėluojančio finansavimo ir dėl to stabdomos jų veiklos dėl neveiksmingo politikos formavimo. Kitas neigiamas aspektas, į kurį atkreipė dėmesį dalyviai, yra tas, kad ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės lėšų dalis, skirta viešajam sektoriui, yra neproporcinga, palyginti su privačiojo sektoriaus subjektams, teikiantiems viešąsias paslaugas, skiriama dalimi – didžioji dalis lėšų buvo skirta daugiausia viešajam sektoriui.

Be to, teigta, kad dėl 2021 m. rudenį pasikeitusios valdžios nutrūko PVO ir valstybės bendradarbiavimas, tačiau tai buvo laikina ir netrukus jis vėl vyko įprasta tvarka. Neigiamas pokytis, į kurį atkreipė dėmesį PVO atstovai, buvo tai, kad ministerijų darbo grupėms buvo pateikta daug teisės aktų pasiūlymų ir pataisų. Dažnai buvo sunku sekti lygiagrečiai vykstančius procesus, o tai mažino PVO indėlio, kurį jos galėjo suteikti politikos formuotojams, kokybę.

Dalyviai taip pat atkreipė dėmesį į kai kuriuos **pastaruoju metu** taikomus **susirinkimų laisvės apribojimus**. Pavyzdžiui, įvairios savivaldybės atmetė LGBTQ+ bendruomenės ir tos pačios lyties asmenų santuokų priešininkų prašymus surengti viešus susirinkimus 2021 m. rugsėjo mėn. Vis dėlto po apeliacinio skundo teisme LGBTQ+ bendruomenei leidimas buvo suteiktas. Buvo pastebėta, kad paskelbus ekstremaliąją padėtį pasienyje su Baltarusija, žurnalistams ir NVO buvo laikinai apribota galimybė patekti į šią zoną. Panaikinus apribojimus, NVO sėkmingai bendradarbiavo su Vidaus reikalų ministerija ir galėjo teikti humanitarinę pagalbą migrantams.

Vienas dalyvis pasakojo, kad Lietuvoje veikia apie 200 **Baltarusijos PVO**, kurios Baltarusijoje negalėtų egzistuoti. Užsieniečių vykdomas PVO steigimas Lietuvoje buvo vertinamas kaip sudėtingas procesas, kurį apsunkina ir Lietuvos bankų nenoras teikti paslaugas Baltarusijos piliečiams. Be to, pranešėjas pažymėjo, kad Lietuvos NVO taikomi griežti skaidrumo reikalavimai gali pakenkti Lietuvoje įsikūrusioms Baltarusijos organizacijoms, kurioms dažnai reikia apsaugos ir anonimiškumo, kad būtų užtikrintas jų narių saugumas.

3. **Žodžio laisvė ir žiniasklaidos laisvė**

Kalbant apie **žodžio laisvę** Lietuvoje, dalyviai sutiko, kad žiniasklaida yra saugi ir nepriklausoma. Be to, vyrauja nuomonių įvairovė ir pliuralizmas ir rimtų problemų šioje srityje nėra. Visų pirma radijo ir televizijos srityje Lietuvoje yra labai didelė žiniasklaidos priemonių įvairovė (nepaisant didelės žiniasklaidos nuosavybės koncentracijos). Tačiau buvo teigiama, kad, palyginti su daugeliu kitų ES šalių, spauda Lietuvoje prarado savo tvirtą poziciją – liko tik vienas dienraštis, o pagrindinis prieigos prie žiniasklaidos šaltinis šiuo metu yra internetas. Internetinių naujienų portalų rinka yra labai konkurencinga ir dauguma žurnalistinių naujovių diegiamos būtent ten. Televizija laikoma įtakingiausia ir turtingiausia šalies žiniasklaidos priemone, o internetas, dalyvių nuomone, yra lengviausiai prieinamas kanalas savo nuomonei reikšti.

Dėl **neapykantos kalbos** ir neapykantos kurstymo dalyviai sutiko, kad socialiniuose tinkluose, ypač komentarų skiltyse, yra daug jų apraiškų, daugiausia nukreiptų į lytį, etninę priklausomybę ir socialinę padėtį. Tačiau Lietuvoje žurnalistai nėra sistemingas neapykantos kalbos taikiny. Be to, buvo pažymėta, kad Lietuvos radijo ir televizijos komisija turi teisę sustabdyti kitų šalių programų retransliavimą šalies teritorijoje, jei jose nustatoma neapykantos kalba ar kiti pažeidimai. Tačiau šie sprendimai taikomi tik retransliuojamoms televizijos programoms ir netaikomi interneto atžvilgiu.

Žiniasklaidos laisvė įvertinta kaip sritis, kuri nekelia ypatingo susirūpinimo, nors buvo pažymėta, kad žurnalistai susiduria su tam tikrais bandymais nesuteikti jiems tam tikros informacijos. Šiuo atžvilgiu keli dalyviai paminėjo **Bendrojo duomenų apsaugos reglamento (BDAR) įgyvendinimo** Lietuvoje, kuris buvo ilgas ir sudėtingas procesas, aspektus. Dalyviai atkreipė dėmesį į tai, kad

valdžios institucijos kartais naudojosi BDAR įgyvendinimu kaip pretekstu neteikti informacijos žurnalistams, pavyzdžiui, žurnalistinių tyrimų metu.

BDAR įgyvendinimas taip pat buvo paminėtas kaip sritis, kurioje žurnalistams teko labiausiai „kovoti“ dėl menkos teisinės praktikos šalyje, taip pat dėl kai kurių Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos etikos inspektoriaus, atskaitingo Lietuvos parlamentui, priimtų sprendimų, kuriuos vėliau panaikino teismai. Tiriamosios žurnalistikos žurnalistai užginčijo šiuos sprendimus, nes jie dirbo svarbiais viešojo intereso klausimais, o jei BDAR būtų panaudotas prieš juos kaip strateginių ieškinių dėl visuomenės dalyvavimo (**SLAPP**) priemonė jiems nutildyti, tai labai smarkiai pažeistų žodžio laisvę šalyje.

Be to, pažymėta, kad žurnalistai laikosi **etikos normų**, o redakcijos daug nuveikė, kad užtikrintų žurnalistų saugumą ir būtų išvengta baudžiamojo persekiojimo. Taip pat pažymėta, kad pastebimas kokybiškos žurnalistikos atgimimas – šiuo metu žiniasklaidoje veikia keturios tyrimų grupės. Tačiau neatrodo, kad šalyje egzistuoja savireguliacijos mechanizmas. Be to, buvo paminėtas didelis žurnalistų mokymo ir konsultavimo, visų pirma socialinių medijų klausimais, poreikis, kurį, kaip teigiama, Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba patenkina raštu ir žodžiu, taip pat per mokymo seminarus.

Kalbant apie **žiniasklaidos finansavimą**, komercinė žiniasklaida valstybės paramą nacionaliniam visuomeniniam transliuotojui laikė problema, nes manoma, kad tokia parama yra didesnė nei visų komercinių televizijos paslaugų teikėjų gaunama bendra suma. Žiniasklaidos atstovai turėjo ribotas galimybes stebėti, kaip naudojamas visuomeninio transliuotojo finansavimas ir kaip jis atitinka savo paskirtį. Kalbant apie privačią žiniasklaidą, buvo teigiama, kad ji gali gauti finansavimą iš Žiniasklaidos rėmimo fondo ir įvairių projektų. Tačiau finansavimas nelaikomas pakankamu.

Dar vienas paminėtas aspektas, susijęs su visuomeninio transliuotojo finansavimu, buvo tas, kad didelis finansavimas, kurį jis gauna iš valstybės biudžeto (iš surinkto gyventojų pajamų mokesčio ir akcizų), yra gaunamas automatiškai, nereikalaujant, kad transliuotojas pagrįstų savo poreikius; todėl kai kurie manė, kad tai iškreipia visą rinką. Be to, dėl šio kapitalo visuomeninis transliuotojas galėjo pritraukti geriausius ir labiausiai patyrusius žurnalistus, o tai taip pat turėjo įtakos privačių žiniasklaidos priemonių žurnalistų atlyginimams.

Galiausiai, kalbant apie COVID-19 pandemiją, buvo pasakyta, kad ji neigiamai paveikė žurnalistikos kokybę, nes sumažėjo žiniasklaidos pajamos iš reklamos.

4. **Teisė į nediskriminavimą**

PVO atstovai nediskriminavimo srityje Lietuvoje išvelgė ir neigiamų, ir teigiamų aspektų. Valstybinė moterų ir vyrų lygių galimybių programa buvo nutraukta 2021 m., ketinant ją pakeisti horizontaliu lyčių lygybės įgyvendinimu visose strateginio planavimo iniciatyvose. Vienas dalyvis išreiškė susirūpinimą, kad bendras **lyčių lygybės klausimų** nesupratimas užkirs kelią pažangai šioje srityje. Kiti dalyviai pritarė, kad nediskriminacinio strateginio planavimo įgyvendinimą bus sunku stebėti, visų pirma tose srityse, kuriose sisteminė diskriminacija turi galias tradicijas. Be to, buvo pažymėta, kad, kadangi nėra atskiros lygybės ministerijos, visi su tuo susiję klausimai atitenka Darbo ir socialinių reikalų ministerijai. Tačiau pastaroji neturi galimybių išsamiai nagrinėti diskriminacijos atvejų.

Teigta, kad nuo 2010 m. ratifikuota Neįgaliųjų teisių konvencija (CRPD) pagal Konstituciją buvo tiesiogiai pritaikyta Lietuvos teisėje, taip apsaugant neįgaliųjų teises. Tačiau diskusijos dalyvis išreiškė nuomonę, kad Lietuvos parlamentas tik 2019 m. pradėjo imtis veiksmų, pavyzdžiui, panaikindamas terminą „nedarbingas“, kai kalbama apie negalią turintį asmenį, ir priimdamas teisės aktus, kuriais gerinamos neįgalių vaikų teisės.

Buvo pabrėžta, kad galiojančiame Lietuvos Respublikos **lygių galimybių įstatyme** pateiktas išsamus keturiolikos pagrindų, kuriais draudžiama diskriminacija, sąrašas. 2019 m. parlamentui buvo pateikta pataisa, kuria siekiama išplėsti sąrašą, įtraukiant į jį lytinę tapatybę, šeiminių padėčių ir sveikatos būklę, kaip kitus galimus diskriminacijos pagrindus. Pataisoje taip pat nustatyta, kad visos valstybės institucijos, darbdaviai ir paslaugų teikėjai turi užtikrinti tinkamas sąlygas neįgaliesiems. Tačiau teigta, kad pažangos priimančios pataisą nebuvo pasiekta.

Kalbant apie **Stambulo konvenciją** dėl smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir kovos su juo, PVO atstovai teigė, kad nors dabartinė vyriausybė, atrodo, yra linkusi ją ratifikuoti, ši iniciatyva sulaukė didelio visuomenės pasipriešinimo. Šis visuomenės pasipiktinimas buvo didžiausias iššūkis ratifikavimo pažangai ir nebuvo pakankamai politinės valios jam atremti.

Be to, **galimybė saugiai atlikti abortą** buvo ribota ir nebuvo užtikrinta įstatymais; pažymėta, kad dabartinis Respublikos Prezidentas pasisakė už abortų draudimą, o Bažnyčios įtaka šiuo klausimu taip pat yra labai didelė. Abortai ir smurtas dėl lyties Lietuvos visuomenėje yra labai smerktinos temos, o tai daro papildomą spaudimą moterims. Dalyviai atkreipė dėmesį, kad smurto artimoje aplinkoje atveju ypač pažeidžiamos yra kelis aspektus apimančios grupės, pavyzdžiui, neįgalios moterys. Neseniai parlamentas pateikė pasiūlymą atnaujinti Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymą, kuriame būtų panaikintas aiškus smurto prieš moteris paminėjimas smurto artimoje aplinkoje kontekste. Tačiau Darbo ir socialinių reikalų ministerijos atstovas teigė, kad šiuo įstatymo projektu bus įgyvendintos pagrindinės Stambulo konvencijos idėjos.

Pasak vieno dalyvio, Nediskriminavimo skatinimo 2017–2019 m. ir 2021–2023 m. veiksmų planai nebuvo pakankami, nes juose nebuvo nė vienos priemonės, kuri būtų konkrečiai susijusi su **LGBTIQ+ bendruomene**. Šiuo metu galiojančiame Lygių galimybių įstatyme diskriminacija dėl lyties raiškos ar lytinės tapatybės konkrečiai neaptariama, todėl translyčiai asmenys atsidūrė nepalankioje teisinėje padėtyje. Nedidelė pažanga buvo padaryta 2019 m., kai translyčiams asmenims nebebuvo draudžiama siekti tam tikrų medicinos ir teisininko profesijų. Be to, 2021 m. Teisingumo ministerija įsteigė darbo grupę, kurios tikslas – sukurti teisinę sistemą, siekiant užtikrinti translyčių asmenų pripažinimą ir apsaugą.

Buvo teigiama, kad šalyje **nėra įteisintos lyties požiūriu neutralios partnerystės**, nes Lietuvos Konstitucijoje santuoka apibrėžiama kaip vyro ir moters santuoka, o 2021 m. rudenį parlamente buvo atmestas pasiūlymas dėl vienos lyties asmenų partnerystės. Bendrai dalyvis padėję Lietuvoje dėl LGBTIQ+ bendruomenės teisių vertino kaip sunkią. Lietuvos vyriausybės atstovai teigė, kad neplanuojama sukurti programos, kuri būtų specialiai skirta LGBTIQ+ bendruomenės apsaugai, tačiau šis ketinimas turėtų būti horizontaliai įtrauktas į visas strateginio planavimo iniciatyvas.

Valstybės finansuojamos organizacijos, teikiančios teises konsultacijas **diskriminacijos aukoms**, atstovai teigė, kad dauguma 2021 m. gautų skundų buvo susiję su diskriminacija dėl lyties, negalios ir amžiaus. Praėjusiais metais tarnyba išnagrinėjo apie 400 užklausų, tačiau dėl daugelio iš jų nebuvo pradėti teisiniai procesai. Pasak kito dalyvio, nedidelės pasekmės, kurias patirtų atsakovas, jei būtų pripažintas kaltu, dažnai neskatina nukentėjusiųjų kreiptis dėl teisinės gynybos. Neapykantos kalbos ir neapykantos nusikaltimų nepripažinimas visuomenėje ir valdžios institucijose buvo paminėtas kaip dar vienas elementas, dėl kurio gauta palyginti nedaug skundų.

PVO atstovai išreiškė nuomonę, kad valstybės institucijos buvo nepasirengusios suvaldyti Baltarusijos ir Lietuvos pasienyje įstrigusią **migrantų**, kurių dauguma buvo vaikai ir moterys, srautų. Šių žmonių teisių ne visada buvo paisoma, NVO ir savanoriai dažnai teikė pagalbą, kurios trūko iš valstybės institucijų, pradedant aprūpinimu šiltais apklotais žiemą ir baigiant teisinėmis konsultacijomis. Be to, pasienio regionuose paskelbus ekstremaliąją padėtį, NVO buvo apribota galimybė patekti į šią zoną. Vyriausybės atstovas pažymėjo, kad leidimą įvažiuoti į ribojamo patekimo zoną galima gauti iš

Valstybės sienos apsaugos tarnybos. Taip pat pranešta, kad vyriausybės institucijų ir NVO atstovai kas savaitę rengia susitikimus, kad pasidalytų aktualia informacija ir spręstų įvairius klausimus.

Visi susitikimo dalyviai sutiko, kad **Katalikų bažnyčia** daro didelę įtaką politikos formuotojams, nes jie neformaliai susitinka su aukštais Bažnyčios atstovais aptarti visų svarbių klausimų. Be to, Katalikų bažnyčia radikalčiai pasisakė prieš Stambulo konvenciją, galimybę saugiai atlikti abortą ir tos pačios lyties asmenų partnerystės įstatymą, nes pažangių katalikų balsų buvo mažuma. Tuo pat metu Katalikų bažnyčia ne tik gavo tiesioginį finansavimą, neprivalėdama deklaruoti pajamų, bet ir naudojo daugeliu Lietuvos įstatymuose numatytų lengvatų, kurios, priėmus minėtą Lygių galimybių įstatymo pakeitimą, būtų sumažintos.

Dalyviai aptarė, kad nors kartais jie yra kviečiami į ministerijų organizuojamas darbo grupes, jų vieta jose nėra garantuota. Taip pat buvo neaišku, kaip ministerijos sudaro kviečiamų asmenų sąrašą. Dažnai dalyvaujančios PVO turėjo galimybę tik pareikšti savo nuomonę dėl galutinio teisės akto projekto, o ne dalyvauti jį rengiant. Kita vertus, vienas atstovas manė, kad valdžios institucijos didelę dalį darbo, įskaitant paramos mechanizmų kūrimą ir įgyvendinimą, paveda PVO.

Galiausiai pažymėta, kad 2020 m. rudenį sudarytoje vyriausybėje buvo daugiau moterų atstovių nei bet kada anksčiau (pusė ministrų buvo moterys). Nepaisant padidėjusio atstovavimo, pastaraisiais metais vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumas nesumažėjo.

5. Teisinė valstybė

Diskusijoje dalyvavę praktikuojantys teisininkai labiausiai nerimavo dėl teisėsaugos institucijų, pavyzdžiui, kovos su korupcija agentūros, vykdomo **neatskaitingo slapto privačių asmenų sekimo plitimo**. Pastebėta struktūrinė problema: teisėjai beveik 100 % atvejų išduodavo leidimus sekti asmenis, nes jų pačių karjeros perspektyvos tiesiogiai priklausė nuo kovos su korupcija agentūros sprendimų priėmėjams teikiamų informacinių pranešimų apie juos pačius, o teisėjai neturėjo jokios galimybės susipažinti su šia informacija. Tai galima laikyti netiesioginiu spaudimu, nes vargu ar kuris nors teisėjas svarstytų sprendimą, kuris prieštarautų kovos su korupcija agentūros interesams.

Kai 2019 m. Lietuvos advokatūra, paskatinta įsitikinimo, kad advokatūros pirmininkas ir pirmininko pavaduotojas yra sekami su teisėsaugos institucijų leidimu, dėl to ėmėsi teisinių veiksmų, byla pasiekė Europos Žmogaus Teisių Teismą (EŽTT). Dėl šio incidento vykdomoji valdžia darė didelį spaudimą advokatūrai, o tai turėjo įtakos advokatūros nepriklausomumui. 2020 m. Europos Komisijai taip pat buvo paduotas skundas dėl ES teisės pažeidimo piktnaudžiaujant Duomenų apsaugos direktyva, tačiau Lietuvos advokatūra dar negavo atsakymo.

Pažymėta, kad Lietuvos Teisėjų taryba neturi tiesioginių ryšių su Teisingumo ministerija ir nedalyvauja sudarant **teismų sistemai skirtą biudžetą**, taip pat nėra atstovaujama Vyriausybėje. Tačiau, pasak vieno iš dalyvių, nebuvo aiškių kriterijų, kaip šis biudžetas nustatomas. Dalyviai pabrėžė neadekvačiai mažus teisėjų atlyginimus, kurie dar nepasiekė prieš 2008 m. krizę buvusio lygio. Buvo teigiama, kad iš visų aukštas pareigas užimančių valstybės pareigūnų krizė labiausiai paveiks teisėjus, nes jų atlyginimai didės mažiau nei kitų aukštas pareigas užimančių valstybės pareigūnų. Manyta, kad tai neatitinka teismų nepriklausomumo principo, todėl teismai praranda kvalifikuotus teisininkus, kurie pereina dirbti į privatų sektorių.

Dalyviai taip pat išreiškė susirūpinimą dėl **teisėjų atrankos** procedūros. Nors Specialioji pretendentų į teisėjus atrankos komisija Respublikos Prezidentui pateikia kandidatų sąrašą, Prezidentas turi absoliučią teisę pasirinkti bet kurį kandidatą iš sąrašo, neprivalėdamas pateikti jokių esminių argumentų. Praktikuojantys teisininkai taip pat atkreipė dėmesį į neaiškias taisykles dėl laikino teisėjų perkėlimo be jų sutikimo iš vieno teismo į kitą. Teisėjų taryba turi teisę laikinai perkelti teisėją į kitą teismą, kad būtų užtikrintas tinkamas teismo darbas, tačiau nėra aiškių teisinių kriterijų, pagal kuriuos būtų galima pasirinkti perkeliama teisėją. Šiame kontekste buvo pabrėžta, kad Lietuvos teismuose

trūksta apie 20 % teisėjų, todėl teisėjams dažnai tenka per didelis darbo krūvis, o tai lemia arba ilgesnį bylos sprendimo priėmimo laiką, arba prastesnę sprendimų priėmimo kokybę.

Be to, buvo išreikštas susirūpinimas dėl to, kad dėl politinių jėgų konfliktų kai kurie pagrindiniai teismai yra ne visos sudėties. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas neturi pirmininko nuo 2019 metų, o Konstituciniame Teisme taip pat buvo neužimtų vietų. Dėl to pailgėja teisminis procesas, pablogėja sprendimų kokybė ir nukenčia teismų reputacija.

Kalbant apie korupciją, paminėta, kad buvo atlikti kai kurie pakeitimai, siekiant sukurti nepalankias sąlygas **korupcijai** teisinėje srityje. Pavyzdžiui, bylų paskyrimo teisėjams procesas buvo kompiuterizuotas, o sistema sujungta su deklaruotų interesų konfliktų duomenų baze. Tačiau kai kurie dalyviai išreiškė nuomonę, kad kovos su korupcija tarnyba nėra veiksmingiausias kanalas šiai problemai spręsti, nes jos pačios veiksmai nėra skaidrūs. Veikiau reiktų remtis griežtesne teisine sistema ir didesniu teisėjų ekonominiu nepriklausomumu.

Kalbant apie atsaką į **COVID-19 pandemiją**, sutikta su teiginiu, kad jis turėjo įtakos žmogaus teisėms, pavyzdžiui, buvo apribota judėjimo laisvė, tačiau tik dabar teismai gavo vyriausybės prašymus įvertinti, ar šie apribojimai atitiko Konstituciją. Tačiau buvo pažymėta, kad panašios problemos buvo ir prieš pandemiją, nes parlamentas dažnai priimdavo teisės aktus „skubos tvarka“, todėl teismai ar pilietinė visuomenė neturėjo laiko dalyvauti formuojant politiką. Tačiau buvo pabrėžta, kad pandemija pablogino Lietuvos teisės aktų leidybos procesą ir jėgų pusiausvyrą iš įstatymų leidžiamosios valdžios perkėlė į vykdomąją valdžią.

JUSTITS MINISTERIET

Teisingumo ministerija

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas

Pagrindinių teisių ir teisinės valstybės principų *ad hoc* grupė

Data: 2021 m. kovo 4 d.

Padalinys: Konstitucinės teisės ir žmogaus teisių skyrius

Kontaktinis asmuo Karen Fowler Lund

Registracijos Nr. 2020-301/21-0001

Dokumento Nr. 1861661

Danijos vyriausybės pastabos dėl Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Pagrindinių teisių ir teisinės valstybės principų grupės virtualaus vizito Danijoje 2020 m. gruodžio 21–22 d. ataskaitos projekto

Danijos vyriausybė dėkoja Pagrindinių teisių ir teisinės valstybės principų grupei už 2020 m. gruodžio 22 d. vykusią konstruktyvią diskusiją ir norėtų pateikti papildomų pastabų dėl toliau nurodytų vėliau parengto 2020 m. gruodžio 21–22 d. vykusio virtualaus vizito Danijoje ataskaitos projekto skirsnių.

Danijos vyriausybė mano, kad teisinės valstybės principas ir pagrindinės teisės yra pagrindiniai svarbūs demokratinės visuomenės principai, todėl remia Pagrindinių teisių ir teisinės valstybės principų grupės darbą skatinant pagarbą šioms vertybėms ES valstybėse narėse.

1. Su socialiniais partneriais susijusios pagrindinės teisės

Kalbant apie *socialinį dempingą*, pažymėtina, kad vyriausybė ėmėsi įvairių kovos su socialiniu dempingu priemonių. 2020 m. Finansų įstatymu vyriausybė 245 mln. DKK papildomai padidino bendrą kovai su socialiniu dempingu skirtą asignavimą. Dotacija ateinantiems trejiems metams bus padidinta iki didžiausios kada nors buvusios. Didelė dalis lėšų skiriama bendriems vyriausybės veiksams, kurie vykdomi bendradarbiaujant Danijos darbo aplinkos institucijai, mokesčių institucijoms ir policijai.

Vyriausybė įsteigė naują valstybės kontrolės padalinį darbo sąlygoms kontroliuoti ir tikrinti, ar privatūs tiekėjai ir jų subrangovai, atliekantys darbą valstybei, laikosi tinkamo darbo užmokesčio ir darbo sąlygų visose didelių statybos projektų Danijoje

Slotsholmsgade 10
DK - 1216

dalyse.

København K.

Be to, vyriausybė sugriežtino reikalavimus Danijos ir užsienio šalių vairuotojams, kad būtų užkirstas kelias darbo užmokesčio dempingui keliuose. Visiems vairuotojams, kurie Danijoje vykdo kabotažą, turi būti mokamas atlyginimas, atitinkantis reprezentatyviausių kelių transporto sektoriuje.

Tel. +45 7226 8400

Faksas +45 3393

3510

www.justitsministeriet.dk

jm@jm.dk

2. *Susirinkimų ir asociacijų laisvė*

Dėl COVID-19 ribojimų buvo įgyvendinami tam tikri asociacijų ir susirinkimų laisvės apribojimai. Kaip nurodyta susitikime, šie apribojimai yra proporcingi ir atitinka Konstitucinį aktą ir Europos žmogaus teisių konvenciją. Vyriausybė norėtų pridurti, kad daugeliui susirinkimų, renginių, veiklos rūšių ir t. t. šis draudimas netaikomas. Pavyzdžiui, vykdomasis potvarkis netaikomas Danijos parlamentui, teismams ar politinio pobūdžio susirinkimams, renginiams, veiklai ir kt.

Ataskaitos projekte taip pat minimas Įstatymo dėl „visų danų saugumo“ (dan. *Tryghed for alle danskere*) projektas. Šio pasiūlymo dėl teisėkūros procedūra priimamo akto paskirtis, be kita ko, yra suteikti policijai galimybę nustatyti bendrą draudimą lankytis tam tikroje vietoje, į kurią paprastai galima patekti, jei žmonių grupė elgiasi taip, kad tos teritorijos gyventojams ir praeiviams gali būti nesaugu. Tokiu būdu policijai bus suteikta nauja priemonė, skirta veiksmingai reaguoti į žmonių grupes, keliančias nesaugumą tam tikroje teritorijoje.

Kalbant apie *kovai su terorizmu skirtus teisės aktus*, galima pažymėti, kad per pastaruosius kelis metus nuo 2015 m. Kopenhagoje įvykdytų teroro aktų imtasi esminių kovos su terorizmu iniciatyvų. Naujausiose iniciatyvose daugiausia dėmesio skirta užsienio kovotojų ir kovos su terorizmu finansavimo sritims. Šiuo metu, dalyvaujant nepriklausomiems ekspertams ir atitinkamoms NVO, peržiūrimi Danijos saugumo ir žvalgybos tarnybos teisės aktai.

3. *Žodžio laisvė ir žiniasklaidos laisvė*

Susirūpinimo dėl *demokratinio tono* klausimu Danijos vyriausybė norėtų papildyti Saviraiškos laisvės komisijos akcentuojamomis išvadomis. 2017 m. įsteigtai komisijai buvo pavesta, be kita ko, apibūdinti bendrą saviraiškos laisvės sistemą ir bendrąsias sąlygas Danijoje ir pateikti dėl jų išvadas. 2020 m. Komisija padarė bendrą išvadą, kad saviraiškos laisvė Danijoje yra tinkamai ginama. Tačiau saviraiškos laisvei kyla tam tikrų kliūčių, kurias reikia pašalinti, pavyzdžiui, tais atvejais, kai, pasitelkę priekabiavimą, prievartą ar terorą, žmonės mėgina sutrukdyti kitiems dalyvauti viešuose debatuose. Tolesnėje savo politinėje veikloje vyriausybė atsižvelgs į komisijos pastabas ir rekomendacijas šioje srityje.

Šiuo metu vyriausybė perkelia ES Pranešėjų apsaugos direktyvą į nacionalinę teisę.

Įstatymo projektą dėl perkėlimo į nacionalinę teisę Danijos parlamente numatoma aptarti 2021 m. pavasarį. Materialinė direktyvos taikymo sritis apsiriboja konkrečių Sąjungos teisės sričių pažeidimais. Siekiant užtikrinti visapusišką ir nuoseklų pranešėjų apsaugos teisinį pagrindą nacionalinėje teisėje, perkėlimo į nacionalinę teisę įstatymo materialinę taikymo sritį siūloma išplėsti taip, kad ji apimtų, be kita ko, sunkius nacionalinės teisės ir Sąjungos teisės pažeidimus.

4. *Teisė į nediskriminavimą*

Bet kokios rūšies diskriminacija yra nepriimtina ir Danija siekia užtikrinti vienodą požiūrį į visas visuomenės grupes. Diskriminacijos dėl negalios draudimo įstatymu draudžiama diskriminacija dėl negalios visose visuomenės gyvenimo srityse už darbo rinkos ribų. Įstatyme numatyta galimybė teikti skundus dėl tiesioginės ir netiesioginės diskriminacijos Danijos vienodo požiūrio tarybai. Taryba gali skirti kompensaciją ir pripažinti atleidimą iš darbo negaliojančiu.

2021 m. sausio 1 d. įsigaliojo šio įstatymo pakeitimas, kuriame pabrėžiama mokyklų ir dienos priežiūros įstaigų atsakomybė sudaryti tinkamas sąlygas vaikams ir jaunimui. Šiuo pakeitimu Danijos lygių galimybių taryba taip pat bus kompetentinga nagrinėti skundus dėl tinkamų sąlygų trūkumo ir skirti kompensaciją, jei skundas bus pagrįstas.

Dėl ataskaitos projekte minėto *paradigmos pasikeitimo* vyriausybė norėtų pažymėti, kad po pabėgėlių krizės, visų pirma dėl padėties Sirijoje, (buvusi) Danijos vyriausybė nustatė naują laikinosios apsaugos statuso formą, taikytiną tais atvejais, kai prievolė suteikti (papildomą) apsaugą pagal tarptautines konvencijas grindžiama itin sunkia padėtimi trečiojoje šalyje, dėl kurios vykdomas savavališkas smurtas ir išpuoliai prieš civilius gyventojus.

2015 m. buvo nustatyta šeimos susijungimo sąlyga užsieniečiams, turintiems laikinosios apsaugos statusą, kad laikinosios apsaugos statusas būtų pratęstas praėjus vieneriems metams. 2016 m. ši sąlyga buvo iš dalies pakeista nustatant, kad Danijoje esantis šeimos narys turi turėti laikinosios apsaugos statusą trejus metus. Ši sąlyga netaikoma šeimos nariams, kurie pagal 1951 m. Konvenciją laikomi pabėgėliais arba asmenims, kuriems suteikta papildoma apsauga dėl asmeninio persekiojimo. Nuo atidėjimo nukrypstama visais atvejais, kai to reikalaujama pagal Danijos tarptautinius įsipareigojimus.

Dėl nuorodos į vadinamąjį juvelyrinių dirbinių įstatymą, kuriame kalbama apie prieglobsčio prašytojų vertingo turto konfiskavimą, pažymėtina, kad bus konfiskuojamos tik

10 000 DKK viršijančios sumos vienam asmeniui ir didelės finansinės vertės, t. y.

daugiau kaip 10 000 DKK kainuojantys, daiktai. Tačiau sentimentalią vertę turintys asmeniniai daiktai, pvz., vestuviniai ar sužadėtuvių žiedai ir pan., konfiskuojami nebus.

Dėl padėties *pabėgėlių stovyklose prieš išsiuntimą* vyriausybė teigia, kad užsieniečiai, neturintys juridinės teisės pasilikti Danijoje, privalo kuo greičiau išvykti iš šalies. Todėl vyriausybė pirmenybę teikia pastangoms juos grąžinti. Vyriausybė nori paaiškinti, kad tuo atveju, kai prieglobsčio prašymas atmetamas, prieglobsčio prašytojas privalo išvykti iš šalies pagal sprendimą grąžinti. Jei atitinkamas asmuo neišvyksta iš šalies savo noru, jis apgyvendinamas grąžinimo centre ir prireikus išsiunčiamas priverstinai.

Vienas iš administracinio sulaikymo tikslų – motyvuoti prieglobsčio prašytojus, kurių prašymas buvo atmestas ir kurie atsisako bendradarbiauti su Danijos valdžios institucijomis dėl jų grąžinimo. Prieglobsčio prašytojas paprastai gali nutraukti administracinį sulaikymą, jei bendradarbiauja su valdžios institucijomis. Dėl administracinio sulaikymo teisėtumo galima kreiptis į teismą, o teismas turi įvertinti sulaikymo teisėtumą ir proporcingumą.

Kalbant apie nuorodą į Europos Tarybos komiteto prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą ataskaitą, vyriausybė nori paaiškinti, kad visada bus tinkamai atsižvelgiama į tarptautines ataskaitas, pavyzdžiui, į minėtą ataskaitą.

Kalbant apie 2018 m. priimtą veiksmų planą dėl būsto iniciatyvų, kuriomis siekiama kovoti su paralelinių visuomenių atsiradimu, galima pažymėti, kad bendra veiksmų plano paskirtis – sukurti atvirus, neizoliuotus gyvenamuosius rajonus su įvairaus pajamų lygio gyventojams skirtais būstais, pritaikytais aplinkinei bendruomenei ir užtikrinančiais palankesnę aplinką teigiamiems socialiniams pokyčiams. Tikslas – užtikrinti, kad visi Danijoje gyvenantys asmenys, nepriklausomai nuo jų kilmės ir gimimo vietos, augtų turėdami vienodas galimybes gyvenime.

Reaguodama į pareikštą rekomendaciją rengti nacionalinį kovos su antisemitizmu veiksmų planą, vyriausybė gali informuoti Pagrindinių teisių ir teisinės valstybės principų grupę, kad pradėtas rengti nacionalinis kovos su antisemitizmu veiksmų planas. Veiksmų plane, be kita ko, daugiausia dėmesio bus skiriama informavimui apie žydų gyvenimą ir švietimui apie Holokaustą, siekiant kovoti su išankstiniu nusistatymu prieš žydus. Tikimasi, kad veiksmų planas bus pradėtas įgyvendinti 2021 m.

Galiausiai 2020 m. rugpjūčio mėn. vyriausybė pasiūlė dešimt teisėkūros iniciatyvų,

kuriomis siekiama geriau apsaugoti LGBTI asmenų teises Danijoje. Siūlomais pakeitimais bus aiškiai uždrausta diskriminacija dėl seksualinės orientacijos, lytinės tapatybės, lyties raiškos ir lyties požymių darbo rinkoje ir už jos ribų. Atitinkamai bus užtikrinta teisė kreiptis į Danijos vienodo požiūrio komisiją dėl žalos atlyginimo. Tikimasi, kad pakeitimai parlamentui bus pateikti 2021 m. rudenį.

Vyriausybė pažymi, kad Danija laikosi tarptautinių standartų ir procedūrų, susijusių su translyčių asmenų sveikatos priežiūra. Kalbant apie interseksualius asmenis, Danija pažymi, kad jaunesnių nei 18 metų vaikų operacijos dėl kosmetinių priežasčių yra neteisėtos. Operacija atliekama tik dėl medicininių priežasčių ir po išsamaus medicininio įvertinimo, kurį atlieka specializuoti medicinos ekspertai daugiadalykėje aplinkoje, ir niekada neatliekama vien tik siekiant apsispręsti dėl vaiko lyties arba dėl lyties normalizavimo. Sveikatos priežiūros darbuotojų mokymas yra nuolat gerinamas, o interseksualių asmenų gydymo gairės – nuolat tikrinamos ir vertinamos.

5. Teisinės valstybės principas

Ataskaitos projekto skirsnyje dėl teisinės valstybės principo minimi su prieinamos teisinės pagalbos ir teisingumo užtikrinimu susiję sunkumai. Šiuo klausimu reikėtų pažymėti, kad buvo įsteigtas komitetas siekiant peržiūrėti galiojančius reglamentus dėl teisinės pagalbos. Komitetui taip pat buvo pavesta pateikti rekomendacijas, kaip patobulinti dabartinį reglamentą. Tikimasi, kad komitetas baigs peržiūrą iki 2022 m. vasaros.

Dalyviai taip pat paminėjo tendenciją plėtoti priežiūrą viešojoje erdvėje ir Europos standartams prieštaraujantį duomenų saugojimą. Duomenų saugojimo klausimu vyriausybė pažymi, kad, atsižvelgdama į naujausius Europos Teisingumo Teismo sprendimus ir ypač į 2020 m. spalio 6 d. sprendimus, ji tikisi 2021 m. spalio mėn. parlamentui pateikti naujo teisės akto dėl duomenų saugojimo projektą.

Vyriausybė dar kartą norėtų padėkoti Pagrindinių teisių ir teisinės valstybės principų grupei už 2020 m. gruodžio 22 d. vizitą Danijoje ir pranešti grupei, kad vyriausybė yra pasirengusi atsakyti į bet kokius tolesnius klausimus dėl šių papildomų pastabų.

Pagarbiai

Anders Sparholt Jørgensen

2021 m. liepos 7 d., Berlynas

Vokietijos valdžios institucijų pastabos dėl Pagrindinių teisių ir teisinės valstybės principų grupės ataskaitos dėl jos virtualaus vizito Vokietijoje 2021 m. balandžio 21–22 d.

Vokietija ypatingą dėmesį skiria pagarbai pagrindinėms Europos Sąjungos vertybėms. Teisinė valstybė – viena iš pagrindinių vertybių, nurodytų ES sutarties 2 straipsnyje, – yra būtina visų kitų pagrindinių vertybių apsaugos ir ES kaip taisyklėmis grindžiamos sistemos veikimo sąlyga. Esame įsipareigoję toliau plėtoti ES priemones teisei valstybei stiprinti.

Remdamiesi nauja Komisijos metine teisinės valstybės padėties ES ataskaita, Vokietijos pirmininkavimo ES Tarybai laikotarpiu užmezgėme dialogą teisinės valstybės klausimais Taryboje, kuris buvo sėkmingai tęsiamas pirmininkaujant Portugalijai. Taip pat labai palankiai vertiname tai, kad Vokietijos pirmininkavimo Tarybai laikotarpiu su sąlygų mechanizmu į ES biudžetą įtraukta dar viena priemonė, pagal kurią ateityje tam tikromis sąlygomis gali būti taikomos sankcijos už teisinės valstybės principo pažeidimus.

Su socialiniais partneriais susijusios pagrindinės teisės

Vokietijoje visiškai užtikrinama teisė jungtis į organizacijas ir vesti kolektyvines derybas bei streikuoti. Socialiniai partneriai kolektyvinių derybų teisinę sistemą apibūdina kaip gerą. Šiai nuomonei pritaria federalinė vyriausybė. Socialiniai partneriai nurodo praktinius sunkumus, pavyzdžiui, skirtumus tarp rytų ir vakarų, tai, kad dauguma didelių įmonių įsikūrusios senosiose federalinėse žemėse, o atitinkamuose regionuose yra skirtingas nedarbo ir darbo užmokesčio lygis bei mažesnė kolektyvinių derybų aprėptis mažosiose įmonėse, tačiau tai visų pirma yra ekonominės galios ir struktūrinių ekonominių skirtumų atitinkamuose regionuose klausimai, kuriems federalinė vyriausybė daro tik nedidelę įtaką. Už ekonominių ir darbo sąlygų organizavimą visų pirma atsako kolektyvinės sutarties šalys, kurios jas vykdo savarankiškai ir iš esmės nepatirdamos valstybės įtakos, todėl federalinė vyriausybė taip pat yra susirūpinusi dėl mažėjančios kolektyvinių derybų aprėpties. Dėl šios priežasties federalinė vyriausybė ėmėsi paramos priemonių, kaip antai paskutinėje parlamento kadencijoje priimtas Kolektyvinių darbo santykių subjektų autonomijos stiprinimo įstatymas, kuris leidžia lengviau taikyti kolektyvines sutartis ir taip padidinti jų nuostatų platų poveikį.

Socialinis dialogas Vokietijoje yra stiprus. Socialiniai partneriai iš esmės įtraukiami ir su jais konsultuojamasi ankstyvame įstatymų leidybos projektų rengimo etape. Tam tikra kritika buvo pareikšta dėl ne tokio intensyvaus ar galbūt net nepakankamo dalyvavimo įstatymų leidybos procedūrose COVID-19 pandemijos metu. Tai lėmė ypatinga būtinybė imtis atskirų priemonių, kuriomis reikėjo reaguoti į vieną iš rimčiausių krizių nuo tada, kai buvo įkurta Federacinė Respublika, turint tam itin mažai laiko. Tačiau dėl to neatsisakoma pasiteisinusio socialinio dialogo.

Kalbant apie sienos su Čekija ir Lenkija uždarymą, Saksonijos žemės vyriausybė pažymi, kad piliečių sveikatos apsauga buvo svarbiausias vyriausybės taikomų priemonių prioritetas. Todėl reikėjo kuo skubiau priimti ir įgyvendinti pandemijos suvaldymo nuostatas. Norėdama sumažinti įmonėms ir darbuotojams tenkančią našta, atsiradusią dėl sienos tarp Saksonijos ir Čekijos bei Saksonijos ir Lenkijos uždarymo siekiant apriboti infekcijos plitimą, Saksonijos žemės vyriausybė parengė paramos

programą, kuria siekiama padėti į darbą važinėjantiems asmenims finansuoti apgyvendinimo ir papildomas išlaidas, susijusias su privalomais koronaviruso tyrimais.

Susirinkimų ir asociacijų laisvė

Federalinė vyriausybė nuolat pabrėžia pilietinės visuomenės, piliečių dalyvavimo ir savanoriškos veiklos svarbą; keliose koalicijos sutarties vietose aiškiai nustatytas jų skatinimas ir stiprinimas; Federalinė vidaus, statybų ir bendruomenės reikalų ministerija savo kampanijose, taip pat ministrai daugybėje savo pareiškimų reguliariai juos pabrėžia ir giria.

Ataskaitoje apgailestaujama dėl to, „kad nenumatyta galimybė įtraukti pilietinės visuomenės organizacijų į diskusijas žmogaus teisių klausimais ir kad joms apskritai sudaryta nedaug galimybių dalyvauti priimant politinius sprendimus“, todėl reikia pažymėti, kad pagal įstatymo „Dėl Vokietijos žmogaus teisių instituto teisinės padėties ir pareigų“ 2 straipsnio 5 dalį Vokietijos žmogaus teisių institutas (vok. *Deutscher Institut für Menschenrechte e. V.*) Vokietijos Bundestagui teikia metines institucijos darbo ir žmogaus teisių padėties raidos Vokietijoje ataskaitas, dėl kurių Vokietijos Bundestagas turi pareikšti savo nuomonę. Be to, pilietinė visuomenė iš esmės dalyvauja pasiūlymų dėl rengiamų teisės aktų teikimo procese. Jai suteikiama galimybė teikti pastabas dėl federalinės vyriausybės įstatymų projektų, visų pirma atsižvelgiant į federalinių žemių ir asociacijų dalyvavimą. Pilietinės visuomenės organizacijų atstovai taip pat kviečiami į ekspertų klausymus Vokietijos Bundestage.

Kalbant apie 2018 m. Bavarijos policijos pareigų įstatymo pakeitimą, reikėtų pažymėti, kad prieš Bavarijos žemės parlamentui priimant teisėkūros procedūra priimamą aktą buvo laikomasi tinkamos įstatymų leidybos procedūros. Teisės aktuose, kuriuose reglamentuojama teisėkūros procedūra, taip pat numatytas išankstinis asociacijų, profesinių sąjungų ir kitų profesinių asociacijų dalyvavimas, kuris šiuo atveju taip pat buvo užtikrintas. Be šio asociacijų klausymo Bavarijos parlamente teikiant pasiūlymus dėl teisėkūros procedūra priimamo akto taip pat buvo surengtas ekspertų klausymas, kuriame teisės mokslų ir praktikos atstovai pateikė savo nuomonę dėl įstatymo projekto. Todėl tvirtinimas, kad pilietinė visuomenė nedalyvavo teisėkūros procese, yra neteisingas.

Policija Bavarijoje susirinkimų atžvilgiu netaiko skirtingo požiūrio. Policijos taikomos saugumo užtikrinimo priemonės ir šiuo atveju žvalgybos informacija prieš susirinkimą, jo metu ir jam pasibaigus visada naudojamos remiantis kiekvieno konkretaus atvejo policijos grėsmės prognoze. Jos visų pirma apima atvirųjų šaltinių žvalgybos (atvirojo šaltinio žvalgybos, OSINT žvalgybos, pvz., viešų raginimų imtis smurtinių veiksmų), ankstesnių to paties organizatoriaus rengtų ar panašių susirinkimų sutrikimų ir naujausių padėties pokyčių ar vyraujančios atmosferos susirinkimo dieną duomenis.

Jei, atsižvelgiant į šią policijos grėsmės prognozę, nustatoma didelė smurtinių riausių ar kitų visuomenės saugumui itin pavojingų neramumų tikimybė prieš susirinkimą, jo metu ar jam pasibaigus, atitinkamai stiprinamos policijos priemonės, kuriomis siekiama užkirsti kelią tokioms grėsmėms. Tačiau policija niekada nevykdo nepagrįstos susirinkimų „priežiūros“, ypač naudodamasi techninėmis priemonėmis. Todėl nepritariame išreikštam susirūpinimui dėl mažiau palankaus policijos požiūrio į politinius kairiųjų susirinkimus.

Saviraiškos laisvė ir žiniasklaidos laisvė

Vokietija smerkia bet kokius grasinimus žurnalistams, išpuolius prieš juos ir jų persekiojimą. Labai rimtai vertiname tokius įvykius ir siekiame nuoseklaus baudžiamojo persekiojimo. Laisvas ir nekliudomas ataskaitų teikimas – būtina veikiančios demokratijos ir individualios bei viešosios nuomonės formavimo sąlyga. Todėl visada turi būti užtikrinama teisė rengti nepriklausomus žurnalistinius reportažus. Tai pasakytina ir apie demonstracijas. Negalime sutikti su tuo, kad organizacijos „Žurnalistai be sienų“ sudaromame tarptautiniame spaudos laisvės indekse Vokietija vertinama „patenkinamai“. Nepriklausomi žurnalistai neturi būti bauginami ar žudomi. Todėl ir toliau budriai stebėsime, kad teisės aktais ir praktiniais teisinais veiksmais būtų užtikrinta pakankama nepriklausomos žurnalistikos apsauga. Atsižvelgdama į tai, federalinė vyriausybė parengė teisės aktų rinkinį, pagal kurį, be kita ko, taikomos bausmės už vadinamųjų priešų sąrašų platinimą, kad ateityje asmens duomenys, pavyzdžiui, asmeniniai adresai, nebūtų teikiami internete siekiant bauginti ir grasinti¹⁴.

Federalinė vyriausybė taip pat pažymi, kad Vokietijoje teisiškai užtikrinama galimybė gauti informaciją. Informacijos laisvės įstatyme (vok. IFG) kiekvienam asmeniui suteikiama besąlyginė teisė reikalauti iš federalinės valdžios institucijų leisti susipažinti su oficialia informacija. Atitinkamos nuostatos apibrėžtos federalinių žemių teisės aktuose. Be to, pagal Federalinio administracinio teismo praktiką spaudos atstovų teisė gauti informaciją tiesiogiai užtikrinama Konstitucijos 5 straipsnio 1 dalies antrame sakinyje.

Teisė į nediskriminavimą

Ataskaitoje pateikta išvada, kad Saksonijos žemės veiksmų planas dėl gyvenimo modelių įvairovės pripažinimo nebuvo visiškai įgyvendintas ir iš dalies žlugo, yra nepagrįsta. Žemės veiksmų planas vis dar įgyvendinamas; tai tęstinis procesas. Nepaisant to, transseksualūs asmenys savaime suprantama turi galimybę naudotis Vokietijos sveikatos priežiūros sistema. Atsižvelgiant į veiksmų plane nustatytą tikslą gerinti „nediskriminacinę transseksualių ir interseksualių asmenų sveikatos priežiūrą Saksonijoje“, jau buvo surengtas praktinis seminaras dalyvaujant bendruomenės atstovams, siekiant nustatyti, ar reikia imtis veiksmų. Vėliau įvyko diskusija su Saksonijos gydytojų asociacija ir organizacija „Queeres Netzwerk Sachsen“, be kita ko, dėl medicinos specialistų švietimo ir rengimo šiuo klausimu. Veikla bus tęsiama. Į žemės veiksmų planą taip pat įtrauktas tikslas „Policijos, teismų, žemės prevencijos tarybos ir nukentėjusiųjų konsultavimo dėl smurto prieš LGBTIQ klausimais tarnybų informuotumo didinimas“, kuriam pasiekti taip pat nuolat taikomos priemonės. Jos taip pat apima rengiamų būsimų policijos pareigūnų informuotumo didinimą.

Atsižvelgiant į kai kurių suinteresuotųjų šalių kritiką dėl amžiaus apribojimų arba didesnių įmokų už tam tikras vyresnio amžiaus žmonėms teikiamas paslaugas, visų pirma susijusias su tam tikromis draudimo, nuomos ir paskolų sutartimis, reikėtų pažymėti, kad Vokietijos draudimo sutarčių teisėje nėra numatyta apribojimų, susijusių su draudėjo amžiumi. Vienodo vertinimo įstatymo (vok. AGG) 19 straipsnyje draudžiama diskriminacija, be kita ko, dėl amžiaus. Pagal 20 straipsnio nuostatas skirtingas vertinimas dėl amžiaus leidžiamas tada, kai jis grindžiamas pripažintais su rizika susijusių skaičiavimų principais, visų pirma remiantis draudimo rizikos vertinimu, atliktu atsižvelgiant į statistinius duomenis. Praktiškai dėl to gali būti atsižvelgiama į amžių, pvz., nustatant atitinkamą priemokos dydį; pavyzdžiui, automobilių draudimo atveju senų ir labai jaunų vairuotojų įmokos gali būti didesnės nei kitų draudėjų, jeigu remiantis statistiniais duomenimis šie draudėjai sukelia daugiau nei vidutiniškai nelaimingų atsitikimų. Iš esmės nėra reikalavimo sudaryti draudimo sutartį. Tačiau

¹⁴ Bundestagas įstatymą priėmė 2021 06 24.

automobilių draudimo ir privataus sveikatos draudimo atveju privaloma sudaryti sutartį pagal bazinį tarifą; todėl gali būti reikalaujama sudaryti sutartį; tai taikytina ir vyresnio amžiaus draudėjams. Be to, Vokietijos teisėje nenumatyti vyresnio amžiaus asmenų skolinimosi ar nuomos apribojimai. Priešingai, joje aiškiai nurodoma, kad amžius nėra kliūtis gauti paskolą. Tačiau, kaip ir draudimo atveju, paskolos ir nuomos teisės srityje reikalavimas sudaryti sutartį netaikomas.

Federalinė vyriausybė mano, kad kova su rasizmu, įskaitant priešišumą romams, yra svarbus politinis prioritetas (pvz., naujausia ministrų kabineto komiteto ataskaita bei kovos su dešiniuoju ekstremizmu / rasizmu priemonių katalogas, 2021 m. gegužės 12 d. ministrų kabineto sprendimas). Veiksminga kova su priešišku romams taip pat yra plataus masto konsultacijų (federalinių ir žemių lygmenimis, įtraukiant pilietinę visuomenę) dėl naujojo ES romų lygybės, įtraukties ir dalyvavimo strateginio plano įgyvendinimo nacionaliniu lygmeniu iki 2030 m. proceso dalis.

Federalinė vyriausybė nori, kad moterys ir vyrai lygiomis teisėmis dalyvautų visų lygmenų parlamentų veikloje. Siekiant padidinti moterų atstovavimą politikoje, 19 kadencijos parlamento koalicijos sutartyje nustatyta užduotis įsteigti Helene Weber kolegiją ir jos vardo apdovanojimą. Ši užduotis atlikta 19 kadencijos metu, kai įgyvendinant moterų mentorystės ir įgalinimo programas 2020 m. buvo įsteigta kolegija ir svarbiausioms vietos politikėms įteiktas Helene Weber apdovanojimas. Nuo 2021 m. birželio mėn. iki 2024 m. gruodžio mėn. federalinė vyriausybė taip pat skiria organizacijos „EAF Berlin“ ir Vokietijos žemių moterų asociacijos veiksmų programai „Vietos ateitis. Bendras savivaldos politikos formavimas“ daugiau kaip 1,7 mln. EUR paramą tam, kad būtų pašalintas nuolatinis nepakankamas moterų atstovavimas savivaldos įstaigose (savivaldybių administracijoje, miestų ir rajonų tarybose) ir mero institucijose. Programa jungia regioninę veiklą ar veiklos aljansus su nacionalinio masto visuomenine veikla siekiant sutelkti pastangas ir kurti tinklus.

Teisinės valstybės principas

Pirmiausia reikia pažymėti, kad teisinės valstybės principo taikymo ataskaitoje išdėstyti teiginiai yra labai netikslūs ir bendro pobūdžio. Todėl toliau pateikiamas išsamesnis paaiškinimas atskirais aspektais.

Teiginys, kad užtikrinamas teismų ir teisėjų nepriklausomumas, tačiau jų struktūrą nustato kompetentinga ministerija, yra ginčytinas. Negalima sutikti su neteisingu vykdomosios valdžios įtakos teismų „struktūrai“ suvokimu. „Struktūriniai sprendimai“ iš esmės apsiriboja vieta, pareigybėmis ir bendrais administraciniais ištekliais, o vidaus teismo procesus (visų pirma bylų skirstymą) daugiausia valdo tik iš teisėjų sudaryta taryba.

Išvadoje, kad kai kuriose federalinėse žemėse teisėjus atrenka, skiria ir paaukština tik kompetentingos teisingumo ministerijos, neminima, kad atitinkami ministrai savo ruožtu yra atskaitingi parlamentui, taip demokratiškai įteisinus jų atranką. Bavarijos teisėjų ir prokurorų veiklos įstatyme numatytos plačios teisėjų ir prokurorų išrinktų darbuotojams atstovaujančių organų dalyvavimo teisės. Saksonijos federalinėje žemėje teisėjų skyrimo ir paaukštinimo reikalavimai nustatyti Konstitucijoje ir Saksonijos teismų veiklos įstatyme. Sprendimus dėl skyrimo Saksonijos teisingumo ministerija priima remdamasi šiais teisės aktais, o paaukštinimo atveju ji vadovaujasi kandidatų vertinimu. Tai atitinka daugelio federalinių žemių praktiką. Saksonijos žemės vyriausybė dalyvauja tik skiriant asmenis į Aukštesniojo teismo pirmininko ir generalinio prokuroro pareigas.

Teiginys, kad prokurorai yra teisingumo ministerijų valstybės tarnautojai / pareigūnai neatitinka jų konkrečios padėties Vokietijoje. Prokurorai dirba arba federalinės žemės, arba federacijos lygmeniu.

Tačiau jų skyrimas ir paaugštinimas paprastai grindžiami tais pačiais kriterijais kaip ir teisėjų atveju. Atleidimo iš darbo reikalavimai taip pat yra labai panašūs. Be to, prokurorai kaip ir teisėjai iš pradžių kviečiami eiti teisėjų, kuriems taikomas bandomasis laikotarpis, pareigas. Apskritai prokurorai yra vykdomosios valdžios dalis ir juos kontroliuoja parlamento institucijos. Demokratijos principas neatsiejamas nuo prokurorų pareigos laikytis teisingumo ministerijų nurodymų. Tačiau teisė duoti nurodymus griežtai ribojama teisės aktais. Visų pirma nurodymuose neturi būti pateikta jokių nesusijusių aplinkybių. Pagal šią nuostatą tinkamas prokuratūros sprendimas negali būti pakeistas Teisingumo ministro sprendimu, kuris grindžiamu išimtinai politiniu tikslingumu, nesusijusiu su procesu.

Teisinės valstybės paktu prisidedama prie Vokietijos teisingumo institucijų veiksmingumo ir atsparumo. Bavarijos federalinė žemė jau dabar yra viršijus savo įsipareigojimus pagal Teisinės valstybės paktą, nes sukūrė ir užėmė 322,75 naujų teisėjų ir prokurorų pareigybių. Be to, nuo 2017 m. iki 2021 m. pabaigos Bavarijoje sukurta 315,71 neteisminių ir teismų institucijų darbo vietų. Bavarijos teisingumo sistemoje pasiskirstymas pagal amžių yra tinkamas. Nepaisant artėjančio tam tikrų amžiaus grupių atstovų išėjimo į pensiją, kuris yra susijęs su gimstamumo šuoliu, dėl to, kad pastaraisiais metais teismo ir prokuratūros institucijose sėkmingai įdarbinta daug jaunesniųjų darbuotojų, tikimasi, kad ateityje ir toliau bus pakankamai kandidatų į atitinkamas pareigas. Dėl to nesibaiminama, kad gali pritrūkti darbuotojų.

Artimiausiais metais Saksonijos teisingumo sistema susidurs su dideliais iššūkiais, nes gerokai padidės pensininkų skaičius, be kita ko, ir teisėjų atveju. Tačiau pastaraisiais metais ši tendencija keičiasi, nes padaugėjo įdarbinimo atvejų. Kitas ataskaitoje iškeltas uždavinys yra tai, kad teisėjai, atlikdami savo darbą, vis dažniau susiduria su procesų šalių ar trečiųjų asmenų grasinimais ar įžeidimais. Nėra jokių abejonių, kad valstybė nereiškia jokių grasinimų. Siekiant padėti teisėjams spręsti vis didėjančias profesines problemas, praėjusiais metais Teisingumo ministerijoje buvo parengtas priežiūros pasiūlymas, papildantis jau kurį laiką taikomą konsultacijų dėl teisingumo srities konfliktų sprendimo pasiūlymą.

Airijos Respublikos vyriausybės pastabos dėl Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Pagrindinių teisių ir teisinės valstybės principų grupės virtualaus vizito Airijoje 2021 m. birželio 28–29 d. ataskaitos projekto

Airija norėtų padėkoti Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto (EESRK) Pagrindinių teisių ir teisinės valstybės principų grupei už jos virtualų vizitą 2021 m. birželio mėn.

Airija tebėra įsipareigojusi išsaugoti ir propaguoti teisinės valstybės principą visoje ES ir palankiai vertina galimybę dalyvauti šiame procese.

Pripažįstame svarbų Pagrindinių teisių ir teisinės valstybės principų grupės indėlį skatinant pagarbą pamatinėms ES vertybėms.

1. „Brexit’as“ ir su socialiniais partneriais susijusios pagrindinės teisės

Protokolu dėl Airijos ir Šiaurės Airijos, kuris yra neatsiejama Susitarimo dėl JK išstojimo iš ES dalis, apsaugomas Didžiojo penktadienio susitarimas, Šiaurės ir Pietų bendradarbiavimas ir visos salos ekonomika. Taip išvengiama realios sienos Airijos saloje, kartu išsaugant ES bendrosios rinkos vientisumą ir Airijos vietą joje. Be kita ko, jame numatyti įsipareigojimai užtikrinti, kad nebūtų varžomos teisės, apsaugos priemonės ir lygios galimybės, kaip nustatyta Didžiojo penktadienio susitarime, ir patvirtinama, kad Airijos piliečiai Šiaurės Airijoje ir toliau galės naudotis savo, kaip ES piliečių, teisėmis.

Nors protokolą parengė ir dėl jo susitarė ES ir Jungtinė Karalystė, kad būtų kuo labiau sumažintas neišvengiamas „Brexit’o“ sukeltas sutrikdymas Airijos saloje, dėl Jungtinės Karalystės sprendimo išstoti iš ES esama reikšmingų ir ilgalaikių pokyčių. Airijos vyriausybė supranta, kad, kaip nurodyta EESRK ataskaitoje, Jungtinės Karalystės išstojimas iš ES sukėlė susirūpinimą kai kuriems Šiaurės Airijoje gyvenantiems ir dirbantiems žmonėms dėl to, ką tai galėtų reikšti jų teisėms.

Airijos vyriausybė taip pat supranta, kad daugelis saloje gyvenančių žmonių kasdien kerta sieną, kad galėtų dirbti, studijuoti, apsipirkti ir socializuotis. Nuolatinė šio gyvenimo būdo apsauga buvo vienas iš prioritetų viso „Brexit’o“ proceso metu. Šiuo atžvilgiu ypač svarbi visos salos ekonomika, sudaranti sąlygas daugeliui žmonių pragyventi visoje Airijos saloje. Airijos vyriausybė taip pat nuolat

bendradarbiauja su suinteresuotaisiais subjektais, įskaitant įmones ir pilietinę visuomenę, abiejose sienos pusėse, be kita ko, atremiant „Brexit’o“ keliamus iššūkius.

Protokole pripažįstama bendra kelionių erdvė užtikrina, kad Airijos ir Jungtinės Karalystės piliečiams, gyvenantiems ir dirbantiems bet kurioje Airijos salos vietoje (arba tarp Airijos ir Didžiosios Britanijos), įskaitant pasienio darbuotojus, nereikėtų imtis jokių veiksmų, ir jie galėtų toliau dirbti ir (arba) gyventi bet kurioje iš jurisdikcijų. Nuo 2021 m. sausio 1 d. Jungtinė Karalystė padarė pakeitimų dėl pasienio darbuotojų (ir kitų darbuotojų), kurie nėra Airijos ar Jungtinės Karalystės piliečiai. Airijos valdžios institucijos šiuo klausimu aktyviai bendradarbiavo su Jungtinės Karalystės valdžios institucijomis ir pateikė išsamią informaciją apie naujus Jungtinės Karalystės reikalavimus adresu gov.ie.

Kalbant apie susirūpinimą dėl to, kad dėl Jungtinės Karalystės išstojimo iš ES gali atsirasti Airijos ir Šiaurės Airijos darbuotojų teisių skirtumų, reikėtų pažymėti, kad į Prekybos ir bendradarbiavimo susitarimą įtrauktos nuostatos dėl vienodų sąlygų, kuriomis siekiama užtikrinti atvirą ir sąžiningą ES ir Jungtinės Karalystės konkurenciją. Pažymėtina, kad protokolu Jungtinė Karalystė taip pat įpareigojama užtikrinti, kad nebūtų varžomos teisės, apsaugos priemonės ar lygios galimybės, kaip nustatyta Didžiojo penktadienio susitarime. Tai apima teisę į lygias galimybes visoje socialinėje ir ekonominėje veikloje, nepriklausomai nuo klasės, tikėjimo, negalios, lyties ar etninės kilmės. Šiaurės ir Pietų ministrų taryba taip pat atliks tam tikrą vaidmenį šioje srityje svarstant visus klausimus Šiaurės ir Pietų pagrindu.

Atsižvelgiant į tai, jog dalyviai išreiškė susirūpinimą, kad dėl Jungtinės Karalystės išstojimo iš ES Airijos ir Šiaurės Airijos siena gali „įgauti fizinį pavidalą“ tam tikroms žmonių grupėms, reikėtų pažymėti, jog protokolu užtikrinama, kad Airijos saloje nebus realios sienos. Vis dėlto atitinkamos imigracijos taisyklės abiejose jurisdikcijose ir toliau taikomos, kaip ir iki „Brexit’o“.

2. Susirinkimų ir asociacijų laisvė

Dėl dalyvių susirūpinimo Rinkimų akto poveikiu pilietinės visuomenės grupių galimybėms gauti finansavimą Airijos valdžios institucijos norėtų atkreipti dėmesį į toliau pateiktą punktą.

- Vyriausybė ketina nustatyti, kad Rinkimų komisija (kai ji bus įsteigta) atliks išsamią 1997 m. Rinkimų akto peržiūrą, siekdama pateikti rekomendacijas, kaip, be kita ko, spręsti pilietinės visuomenės iškeltus klausimus. Rinkimų reformos įstatymo bendroji sistema, kurioje numatyta įsteigti Rinkimų komisiją, buvo paskelbta anksčiau šiais metais ir šiuo metu vyksta darbas siekiant pažangos rengiant šį įstatymą.

3. Žodžio laisvė ir žiniasklaidos laisvė

Dėl Airijos įstatymų dėl garbės ir orumo įžeidimo reformos Airijos valdžios institucijos atkreipia dėmesį į šiuos tris aspektus.

- 2009 m. garbės ir orumo įžeidimo įstatymo peržiūra yra vyriausybės teisėkūros prioritetas, kaip nurodyta vyriausybės programoje, kurioje įsipareigojama peržiūrėti ir reformuoti įstatymus dėl garbės ir orumo įžeidimo. To tikslas – užtikrinti subalansuotą požiūrį į saviraiškos laisvę, teisę į gero vardo ir reputacijos apsaugą ir teisę kreiptis į teismą.
- Peržiūros tikslas – pagal Airijos Konstituciją ir Europos žmogaus teisių konvenciją užtikrinti, kad mūsų garbės ir orumo įžeidimo įstatymu ir toliau būtų užtikrinama tinkama pusiausvyrą tarp asmens gero vardo ir privatumo apsaugos ir teisės į saviraiškos laisvę apsaugos, atsižvelgiant į esminę laisvos ir nepriklausomos spaudos vaidmenį mūsų demokratijai.
- Tikimasi, kad peržiūros ataskaita netrukus bus paskelbta, jei tam pritars vyriausybė. Kaip nurodyta 2021 m. Teisingumo plane, numatoma, kad iki 2021 m. pabaigos bus parengtas Bendrosios garbės ir orumo įžeidimo sistemos (pakeitimo) įstatymo projektas.

4. Teisė į nediskriminavimą

LGBTIQ klausimais Airijos valdžios institucijos norėtų atkreipti dėmesį į tai, kad tarpvyriausybinių valdžios veiksmai, orientuoti į 2018–2020 m. LGBTI+ nacionalinę jaunimo strategiją, buvo pratęsti 2021 m., kad būtų kompensuotas pandemijos sukeltas įgyvendinimo vėlavimas.

Seksualinio smurto klausimu Airijos valdžios institucijos norėtų atkreipti dėmesį į toliau pateiktą naujausią informaciją apie pokyčius, įvykusius po 2021 m. birželio mėn. EESRK Pagrindinių teisių ir teisinės valstybės principų grupės vizito. 2021 m. rugsėjo 2 d. Teisingumo departamentas sukūrė portalą, kad dalijimosi intymiais vaizdais be sutikimo aukos galėtų pranešti apie vaizdus ir vaizdo įrašus ir juos pašalinti pagal kampaniją „#NoExcuses“. Šio portalo, kurio prieglobą teikia karštoji linija, veikimas atitinka 2020 m. Priekabiavimo, žalingos komunikacijos ir susijusių nusikaltimų įstatymo nuostatas, pagal kurias kriminalizuojamas intymių vaizdų įrašymas, platinimas arba grasinimas juos platinti be sutikimo, turint tikslą arba neketinant padaryti žalos. Kad aukos galėtų pranešti apie šiuos vaizdus per karštąją liniją, t. y. kuri vėliau paskelbs pranešimus ir nurodymus pašalinti turinį, šiame portale aptariamas seksualinis smurtas ir prievarta internete ir padedama užkirsti kelią pakartotinei nukentėjusio asmens viktimizacijai. Portale taip pat sudaromos palankesnės sąlygos pranešti apie šiuos vaizdus Nacionalinei policijos tarnybai (air. *An Garda Síochána*), kad ji galėtų atlikti nusikaltimų veikų tyrimą.

5. Teisinės valstybės principas

Kalbant apie tvirtinimą, kad korupcija Airiją paveikė daugiau nei šalis, kuriose korupcijos suvokimo rodiklis yra geriausias, nors buvo taikomos tinkamos apsaugos nuo piktnaudžiavimo valdžia priemonės, Airijos valdžios institucijos norėtų pateikti šias pastabas.

2018 m. Baudžiamosios teisenos (korupcinių nusikaltimų) įstatymas

2018 m. Baudžiamosios teisenos (korupcinių nusikaltimų) įstatymu panaikinti ir pakeisti septyni ankstesni 1889–2010 m. Korupcijos prevencijos įstatymai. Įstatyme pateikiamas vienas konsoliduotas modernus teisės aktas, kuris yra išsamesnis ir prieinamesnis. Šiuo įstatymu ne tik įtvirtinamos, bet ir laikomasi Mahono tribunolo, GRECO (Europos Tarybos kovos su korupcija grupės), EBPO kovos su kyšininkavimu darbo grupės ir UNCAC (JT konvencijos prieš korupciją) įgyvendinimo peržiūros mechanizmo rekomendacijų. Kai kurie pagrindiniai įstatymo aspektai, be kita ko, yra naujų nusikaltimų nustatymas ir griežtesnės bausmės srityse, susijusiose su dovanų teikimu, prekyba poveikiu, suklastoti dokumentai ir juridinių asmenų atsakomybės pažeidimas, kai bet kuris su bendrove susijęs asmuo pripažintas kaltu dėl korupcijos.

Struktūrų ir strategijų, kuriomis siekiama užkirsti kelią ekonominiams nusikaltimams ir korupcijai, juos tirti ir nubausti, peržiūra

2020 m. gruodžio mėn. teisingumo ministras paskelbė įvairių valdžios institucijų ataskaitą, kurioje nagrinėjama, kaip geriausiai kovoti su ekonominiais nusikaltimais ir korupcija Airijoje: „Struktūrų ir strategijų, kuriomis siekiama užkirsti kelią ekonominiams nusikaltimams ir korupcijai, juos tirti ir nubausti, peržiūra“ (angl. „Review of Structures and Strategies to Prevent, Investigate and Penalise Economic Crime and Corruption“). Vėliau 2021 m. balandžio mėn. buvo paskelbtas visų valdžios institucijų įgyvendinimo planas, kuriuo siekiama pažangos įgyvendinant ataskaitoje pateiktas rekomendacijas. Plane rekomendacijos iš esmės suskirstytos į šias antraštinės dalis: i) struktūrinė / sisteminė, ii) užsakomosios paslaugos ir iii) įstatymų leidžiamoji.

Kai kurios rekomendacijos, be kita ko, yra šios:

- Patariamiosios tarybos kovai su ekonominiais nusikaltimais ir korupcija įsteigimas. Ši taryba teiktų vyriausybei pasiūlymus dėl kovos su ekonominiais nusikaltimais ir korupcija strategijų ir politikos.
- Nuolatinis valstybės agentūrų vyresniųjų atstovų forumas, kurio tikslas – sudaryti palankesnes sąlygas aktyvesniam bendradarbiavimui ir keitimuisi informacija.
- Etikos viešojoje tarnyboje peržiūra siekiant sustiprinti įstatymą, susijusį su etika viešojoje tarnyboje.

- Tęstinio mokymo ekonominių nusikaltimų ir korupcijos tyrėjams plėtojimas.
- Bendradarbiavimas su teisminėmis institucijomis rengiant mokymus ekonominių nusikaltimų ir (arba) korupcijos bylose ir teismų specializacijos šioje srityje potencialas.

Etikos teisės aktų peržiūra

Viešųjų išlaidų ir reformų departamentas šiuo metu peržiūri viešojo gyvenimo etikos sistemą, į kurią siūloma įtraukti šiuos elementus:

- esamos Airijos etikos teisės aktų sistemos peržiūrą, įskaitant 2015 m. Viešojo sektoriaus standartų įstatymo projekto pakartotinį vertinimą;
- atitinkamų tyrimo teismų rekomendacijų peržiūrą;
- Viešojo administravimo standartų komisijos rekomendacijų peržiūrą, grindžiamą dabartinės tvarkos veikimu, ir etikos klausimų, kylančių nuo 2017 m., svarstymą;
- konsultacijas su Būsto, planavimo ir vietos valdžios departamentu dėl konsoliduoto įstatyminio režimo vietos valdžios aspektų;
- dabartinės ES ir (arba) tarptautinės geriausios praktikos apžvalgą ir
- viešas konsultacijas su įvairiomis šalimis.

Dėl nuorodos į skundų dėl kalinių sistemos neveikimą Airijos valdžios institucijos norėtų atkreipti dėmesį į keletą aspektų:

- Airijos kalėjimų tarnybos skundų nagrinėjimo sistema veikia visu pajėgumu ir toliau veikia per visą COVID-19 pandemiją.
- Atsižvelgiant į Kalėjimų inspektorius tarnybos iškeltus klausimus, rengiama nauja kalinių skundų nagrinėjimo politika ir procesas, kuriuos papildo nauja kalinių skundų informacinė ir ryšių technologijos sistema, skirta padėti tvarkyti ir administruoti skundus.
- Nors iškilo tam tikrų problemų, susijusių su skundų administravimu pagal dabartinę sistemą, neteisinga teigti, kad sistema neveikia.
- Kaliniai pateikia ir iškelia vis naujų susirūpinimą keliančių klausimų naudodamiesi dabartine skundų teikimo sistema.
- Nors nebūtinai vizitams į kalėjimus buvo taikomi apribojimai, priežiūra buvo tęsiama per visą COVID-19 pandemiją.
- Kalėjimų inspektorius COVID-19 laikotarpiu ir toliau galėjo nevaržomai patekti į kalėjimus ir atlikti patikrinimus, kurių rezultatas – daugelio COVID-19 teminių patikrinimų ataskaitų užbaigimas.
- Be to, 2020 m. liepos mėn. kalėjimų inspektorius kartu su Meinuto universitetu paskelbė ataskaitą „Kalinčių asmenų izoliacijos poveikio mažinimas“ (angl. „Ameliorating the impact of cocooning on people in custody“). Ši ataskaita grindžiama radikaliu Kalėjimų inspektorius

tarnybos ir kriminologų bendradarbiavimu, kurio tikslas – išklausti ir dokumentuoti asmenų, kurie karantino metu buvo suimti, patirtį.

- Kalėjimus vizituojančių komitetų nariai, paskirti pagal statutą, per COVID-19 pandemiją ir toliau turėjo galimybę patekti į kalėjimus. Jų funkcija – dažnai lankytis įkalinimo įstaigoje, kuriai jie priskirti, ir nagrinėti visus skundus, kuriuos jiems gali pateikti bet kuris kalinys.
- Pandemijos metu kaliniai ir toliau galėjo susisiekti su kalėjimų inspektoriumi ir kitomis įstatyminėmis institucijomis, pavyzdžiui, vizituojančiais komitetais.

Čekijos valdžios institucijų pastabos dėl Pagrindinių teisių ir teisinės valstybės principų grupės vizito į Čekiją 2021 m. rugsėjo 30–spalio 1 d. ataskaitos

Pastabos dėl konkrečių klausimų

4) Teisė į nediskriminavimą

Teisinė pagalba diskriminacijos ir neapykantos nusikaltimų aukoms

Apskritai pagal Nusikaltimų aukų įstatymą (Įstatymo Nr. 45/2013 Rink.) teisinę pagalbą aukoms teikia subjektai, registruoti pagalbos nusikaltimų aukoms teikėjų registre, kuris yra prieinamas Teisingumo ministerijos interneto svetainėje¹⁵. Šie subjektai, kurie gali būti ir pilietinės visuomenės organizacijos (PVO), ir advokatai, privalo savo paslaugas teikti nemokamai pagal registruotą taikymo sritį. Registre galima rasti kitą pagalbos teikėją – Probacijos ir tarpininkavimo tarnybą. Tai valstybės finansuojama valstybinė organizacija, veikianti daugiau kaip 74 paslaugų centruose visoje Čekijoje ir taip pat nemokamai teikianti paslaugas aukoms.

Be to, visoms ypač pažeidžiamoms aukoms pagal baudžiamojo proceso kodeksą atstovų paslaugos teikiamos nemokamai. Atstovas turi teisę aukos vardu teikti pasiūlymus, peticijas ir apeliacinius skundus, taip pat turi teisę dalyvauti visuose procesuose, kuriuose galėtų dalyvauti nukentėjusysis asmuo. Jeigu tenkinamos ir kitos teisinės sąlygos, atstovas taip pat turi teisę dalyvauti atliekant tyrimo veiksmus, kuriais siekiama išsiaiškinti faktines aplinkybes, kurios yra svarbios jo atstovaujamų asmenų teisių gynimui ir kurių rezultatai gali būti naudojami kaip įrodymai teismo procese. Aukos pačios nusprendžia, kas, jų pageidavimu, joms turėtų atstovauti arba turėtų būti jų atstovas. Atstovas taip pat gali būti paskirtas aukos prašymu. Tai visų pirma daroma per minėtą registrą, antra, per *ex officio* advokatus.

Apibendrinant, netiesa, kad pagalbą teikia tik PVO ir kad jos vienintelės teikia nemokamą pagalbą. Advokatai bei Probacijos ir tarpininkavimo tarnyba taip pat teikia paslaugas. Tais atvejais, kai pagalba teikiama pagal Nusikaltimų aukų įstatymą, Probacijos ir tarpininkavimo tarnyba, advokatai ir PVO, kurių veiklos sritis registruota, teikia nemokamą pagalbą. Baudžiamojo proceso atveju atstovavimas ypač pažeidžiamoms aukoms yra nemokamas. Todėl negalima sutikti su teiginiu, kad pagalbą teiktų tik PVO ir kad advokatų teisinė pagalba visada bus mokama.

5) Teisinės valstybės principas

Įtariamam vykdomosios valdžios daromas spaudimas vyriausiajam prokurorui ir jo atsistatydinimas

¹⁵ <https://otc.justice.cz/verejne/rychleVyhledavani.jsf>

Nei oficialiame buvusio vyriausiojo prokuroro pareiškime, nei jo atsistatydinimo rašte nenurodyta jokia jo atsistatydinimo priežastis. Be to, Prokuratūros įstatyme nereikalaujama, kad vyriausiasis prokuroras motyvuotų savo atsistatydinimą iš tarnybos.

Kadangi nenurodoma ataskaitoje pateikto pareiškimo kilmė ir išreiškiamos tik prielaidos, tokio pareiškimo negalima patikrinti. Todėl iš tokių prielaidų nereikėtų daryti jokių išvadų. Čekijos teisėje numatytos tinkamos teisinės saugos priemonės, kuriomis užtikrinama, kad būtų galima vadovauti aukščiausiųjų valstybės pareigūnų interesų konfliktų tyrimuose ir kad būtų galima padaryti aiškias išvadas.

Ispanijos valdžios institucijų pastabos dėl Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto (EESRK) Pagrindinių teisių ir teisinės valstybės principų grupės ataskaitos po spalio 14–15 d. vykusio vizito į Ispaniją.

Ižanginės pastabos

Ispanija iš karto norėtų pabrėžti, kad Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto (EESRK) Pagrindinių teisių ir teisinės valstybės principų grupės ataskaitoje, parengtoje po spalio 14–15 d. vizito į Ispaniją, niekaip neatspindima pagrindinių teisių ir teisinės valstybės padėtis Ispanijoje. Joje tiesiog atspindimos atrinktų pilietinės visuomenės atstovų, kuriuos ši grupė nurodė kaip vizito dalyvius, nuomonės. Ispanija pažymi, kad tiksliai ataskaitų šiais klausimais rengimo metodika yra labai svarbi siekiant didinti jų patikimumą ir taip padėti siekti šios veiklos tikslų.

Ispanijos valdžios institucijų pastabos

Ataskaitoje minimi keli dalyvių pareiškimai dėl **kovo 30 d. Organinio įstatymo Nr. 4/2015 dėl viešojo saugumo užtikrinimo** (isp. *Ley Orgánica 4/2015, de 30 de marzo, de protección de la seguridad ciudadana*), kuriuos reikia patikslinti.

Organiniu įstatymu dėl viešojo saugumo užtikrinimo nebuvo pakeistas baudžiamasis kodeksas ir nebuvo sukurta jokia nauja nusikalstamų veikų kategorija. Šiuo įstatymu nustatomos tik administracinės nuobaudos. 36 straipsnio 6 dalyje kalbama apie sunkius pažeidimus, už kuriuos skiriama nuo 600 iki 30 000 EUR dydžio bauda, o 37 straipsnio 4 dalyje kalbama apie smulkius pažeidimus, už kuriuos skiriama bauda iki 600 EUR. Nuobauda iki 600 000 EUR gali būti skiriama tik labai sunkaus pažeidimo atveju.

Ataskaitoje minimi dalyviai taip pat nurodo, kad policijos pareigūnai „galėjo plačiai aiškinti šiuos du straipsnius, siekdami skirti baudas, o tai turėjo poveikio galios pusiausvyrai teisminių institucijų nenaudai“. Tai netikslu, nes teisėsaugos institucijos neskiria baudų, tik siūlo jas skirti remdamosi policijos ataskaita¹⁶. Organiniame įstatyme dėl viešojo saugumo užtikrinimo nustatyta, kad tam tikrais atvejais sankcijas skiria administracinė institucija reglamentuojama tvarka, kurią galima apskųsti teisme. Bet kokia sankcija gali būti peržiūrėta teismine tvarka, o teisėjai turi absoliučius įgaliojimus ne tik vertinti sankcijos teisėtumą, bet ir keisti jos dydį, atsižvelgdami į konkrečias bylos aplinkybes.

Ataskaitoje minėto sprendimo byloje „**Laguna Guzman prieš Ispaniją**“ negalima laikyti įrodymu, kad Ispanijos policija plačiai naudoja neproporcingą jėgą prieš demonstrantus, kaip leidžia manyti ataskaita, o veikiau konkrečiu atveju priimtu sprendimu. Tai įrodo, kad byla „Laguna Guzmán prieš Ispaniją“ nuo 1979 m.¹⁷ yra vienintelis Ispanijos padarytas Europos žmogaus teisių konvencijos 11 straipsnio pažeidimas ir kad nuo šio sprendimo priėmimo nebuvo jokio kito sprendimo, kuriuo šioje srityje būtų paskelbtas Konvencijos pažeidimas. Be to, ši byla nesusijusi su Organiniu įstatymu Nr. 4/2015 dėl viešojo saugumo užtikrinimo, nes „Laguna“ byloje aprašyti įvykiai įvyko daugiau nei prieš metus iki paskutinės jos reformos 2015 m.

Ataskaitoje taip pat nurodomi sunkumai **nustatant policijos pareigūnų tapatybę**. Šiuo klausimu reikia pažymėti, kad nacionalinės policijos pareigūnai, tiek iš Nacionalinių policijos pajėgų (isp. *Cuerpo Nacional de Policía*), tiek iš Civilinės gvardijos (isp. *Guardia Civil*), nuo 2007 m. privalo aiškiai

¹⁶ Policijos procedūros, susijusios su Organiniu įstatymu Nr. 4/2015, išsamiau reglamentuojamos spalio 17 d. valstybės sekretoriaus saugumo klausimais instrukcijoje Nr. 13/2018 dėl išorinio kūno patikrinimo praktikos, tam tikrų nusikalstamų veikų aiškinimo ir procedūrinių klausimų, susijusių su kovo 30 d. Organiniu įstatymu Nr. 4/2015 dėl viešojo saugumo užtikrinimo.

¹⁷ https://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_1959_2021_ENG.pdf

nurodyti savo asmens kodą ant uniformos, kaip nustatyta saugumo valstybės sekretoriaus saugumo klausimais instrukcijoje Nr. 13/2007. Atitinkamuose reglamentuose taip pat numatyta piliečių teisė prašyti policijos pareigūnų prisistatyti policijos operacijų metu. Vienos autonominės srities geriausia praktika, nurodyta dokumente, buvo priimta priėmus nacionalinės teisės aktus.

Taip pat svarbu pažymėti, kad Konstitucinis Teismas priėmė du sprendimus dėl Organinio įstatymo Nr. 4/2015 dėl viešojo saugumo užtikrinimo (2020 m. lapkričio 19 d. byla Nr. 172/2020 ir 2021 m. sausio 28 d. byla Nr. 13/2021). Šiais sprendimais buvo pritarta Organinio įstatymo tekstui, išskyrus vieną jo tekste esančią nuorodą. 2021 m. sausio 28 d. Konstitucinio Teismo sprendimu Nr. 13/2021 nustatyta, kad 36 straipsnio 23 dalyje pateikta nuoroda į „neteisėtą“ valdžios institucijų ar teisėsaugos institucijų narių atvaizdų arba asmens ar profesinių duomenų naudojimą prieštarauja Ispanijos Konstitucijai, todėl ši konkreti nuostata buvo paskelbta negaliojančia.

Kalbant apie žmogaus teisių apsaugą, svarbu atkreipti dėmesį į Nacionalinio žmogaus teisių garantijų biuro (isp. *Oficina Nacional de Garantía de los Derechos Humanos*), pavaldaus valstybės sekretoriui saugumo klausimais, įsteigimą. Šia iniciatyva pabrėžiamas Ispanijos policijos pajėgų įsipareigojimas puoselėti žmogaus teises ir tobulinti procedūras, kad būtų užtikrinta jų apsauga¹⁸.

Kalbant apie įtarimus dėl sunkumų, susijusių su galimybe gauti **socialinį būstą**, pažymėtina, kad galimybė gauti deramą būstą yra Konstitucijos 47 straipsnyje įtvirtinta teisė. Teisę į deramą būstą gina ombudsmenas, o jos pripažinimas, apsauga ir pagarba jai yra antrinės teisės aktų, teismų praktikos ir valdžios institucijų veiksmų pagrindas. Šiuo atžvilgiu verta pažymėti, kad:

- neseniai patvirtintas sausio 18 d. Karališkasis dekretas Nr. 42/2022, kuriuo reglamentuojamas jaunimo nuomos kuponas ir 2022–2025 m. valstybinis būsto prieinamumo planas (isp. *Real Decreto 42/2022, de 18 de enero, por el que se regula el Bono Alquiler Joven y el Plan Estatal para el acceso a la vivienda 2022-2025*)¹⁹;
- vasario 22 d. Karališkuoju dekretu-įstatymu Nr. 2/2022 pratęstas tam tikrų priemonių taikymas, be kita ko, iki 2022 m. rugsėjo 30 d. sustabdytas pažeidžiamų asmenų ir šeimų iškeldinimas ir pirminių gyvenamųjų patalpų grąžinimas pažeidžiamiesiems asmenims ir šeimoms kovo 31 d. Karališkajame dekretu-įstatyme Nr. 11/2020 ir gruodžio 22 d. Karališkajame dekretu Nr. 37/2020 numatytais atvejais;
- šiuo metu įstatymo dėl teisės į būstą projektas nagrinėjamas parlamente skubos tvarka. Tai pirmoji centrinio lygmens teisinė nuostata, turinti teisinį statusą, kuria reglamentuojamas šis klausimas. Ja siekiama visoje Ispanijos teritorijoje nustatyti pagrindines sąlygas, užtikrinančias lygybę įgyvendinant teises ir vykdant su būstu susijusias konstitucines pareigas.

Ataskaitoje taip pat kalbama **apie skaidrumą ir galimybę susipažinti su viešąja informacija**. Teisė susipažinti su viešąja informacija garantuojama pačioje Ispanijos Konstitucijoje, konkrečiai 105 straipsnio b punkte: „piliečių galimybė susipažinti su administraciniais archyvais ir dokumentais reglamentuojama įstatymu, išskyrus atvejus, kai tai susiję su valstybės saugumu ir gynyba, nusikaltimų tyrimu ir asmenų privatumu.“

Ši teisė buvo sustiprinta gruodžio 9 d. Įstatymu Nr. 19/2013 dėl skaidrumo, galimybės susipažinti su viešąja informacija ir gero valdymo, kuriame pripažįstama kiekvieno asmens teisė susipažinti su viešąja informacija ir kurį griežtai taiko Ispanijos administracija. Įstatymu Nr. 19/2013 nustatyta procedūra, pagal kurią piliečiai gali prašyti viešojo administravimo institucijų turimos informacijos. Remiantis oficialiais statistiniais duomenimis, kuriuos pateikė Skaidrumo ir gero valdymo taryba,

¹⁸ Instrucción 1/2022 de la Secretaría de Estado de Seguridad

¹⁹ <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2022-802>

prižiūrinti ir kontroliuojanti Įstatymo Nr. 19/2013 taikymą, 46 proc. prašymų pateikti informaciją buvo patenkinti pirmąja instancija, suteikiant galimybę susipažinti su prašomais dokumentais²⁰, todėl informacijos nereikėjo reikalauti teisme.

Įstatymas Nr. 19/2013 iš esmės buvo grindžiamas Europos Tarybos konvencija dėl galimybės susipažinti su viešaisiais dokumentais („Trumsės konvencija“), kurią Ispanija pasirašė 2021 m. lapkričio mėn. Ispanijos institucinė ir teisinė sistema apima visas pagal Europos teisę reikalaujamas taisykles, papildytas taisyklėmis, kurios yra griežtesnės nei tos, kurių reikalauja ES, todėl Ispanija yra skaidrumo, korupcijos prevencijos ir gero valdymo pavyzdys.

Šiuo atžvilgiu atvirų vyriausybių aljanso peržiūros mechanizmas savo vertinimo ataskaitoje pabrėžė, kad įgyvendinant trečiąją Ispanijos atviros vyriausybės planą buvo „sustiprintas atvirų vyriausybių partnerystės proceso valdymas sukuriant atviros vyriausybės forumą, kuriame sudarytos sąlygos dialogui ir pilietinės visuomenės dalyvavimui. Dėl aukšto reikalavimų laikymosi lygio, pasiekto šio ciklo metu, buvo pasiekta reikšminga pažanga vyriausybės atvirumo srityje, ypač prieigos prie informacijos ir piliečių dalyvavimo srityse“²¹.

Pagal gruodžio 9 d. Įstatymą Nr. 19/2013 informacija, kuriai taikomi skaidrumo reikalavimai, atitinkamose interneto svetainėse turi būti skelbiama taip, kad būtų aiški, struktūrizuota ir suprantama visiems suinteresuotiesiems subjektams. Be to, Generalinė valstybės administracija turi **skaidrumo portalą**²², kuriame veikia informacijos atskleidimo skyrius ir kuriuo siekiama palengvinti piliečių prieigą prie visos informacijos (10 straipsnis). Generalinė teisminių institucijų taryba, GTIT, (isp. *Consejo General del Poder Judicial*), Deputatų Rūmai ir Senatas taip pat turi atitinkamus skaidrumo portalus. Įstatyme taip pat numatyta sukurti skaidrumo portalus autonominėms sritims ir vietos valdžios institucijoms. Visoms viešosioms institucijoms, taip pat politinėms partijoms, profesinių sąjungų organizacijoms, verslo organizacijoms ir privatiems subjektams, gaunantiems valstybės paramą ar subsidijas, viršijančias tam tikras ekonomines ribas per vienerius metus, taip pat taikomi aktyvaus informacijos atskleidimo įpareigojimai.

Generalinės valstybės administracijos skaidrumo portale aktyviai skelbiami vyresniųjų pareigūnų ir įstaigų, kuriems taikomas šis įstatymas, vadovų kasmet gaunami atlyginimai, taip pat, jei taikytina, kompensacijos, gautos nutraukus tarnybą (gruodžio 9 d. Įstatymo Nr. 19/2013 8 straipsnio 1 dalies f punktas)²³.

Kalbant apie prieigą prie viešųjų pirkimų informacijos, skaidrumo portale skelbiama visa svarbi informacija apie sutartį, įskaitant rangovo duomenis. Šią informaciją koordinuoja centralizuotas Generalinės valstybės administracijos šaltinis (Finansų ministerijos ir Valstybės tarnybos viešojo sektoriaus viešųjų pirkimų platforma).

Kalbant apie COVID-19, reikėtų pažymėti, kad nepaprastosios padėties metu Generalinės valstybės administracijos skaidrumo portalas veikė įprastai, aktyviai atskleisdamas informaciją, ir toliau teikė aktualią bei atnaujintą viešąją informaciją pagal Įstatymo Nr. 19/2013 nuostatas. Prievolė skelbti

²⁰ https://www.consejodetransparencia.es/ct_Home/Actividad/Datos-actividades/Estadisticas2021.html

²¹ Ataskaitą galima rasti skaidrumo portale adresu: https://transparencia.gob.es/transparencia/dam/jcr:2fb5b3e9-d444-4ec7-8472-464fa3c61927/Spain_ImplementationReport_2017-2019.pdf

²² <https://transparencia.gob.es/>

²³ https://transparencia.gob.es/transparencia/transparencia_Home/index/PublicidadActiva/AltosCargos/Retribuciones-de-altos-cargos.html

viešųjų pirkimų sutartis, taip pat mažesnės ekonominės vertės sutartis, taikoma visiems pandemijos metu įsigytiems sveikatos priežiūros reikmenims²⁴.

Kovo 14 d. Karališkuoju dekretu Nr. 463/2020, kuriuo paskelbta nepaprastoji padėtis dėl COVID-19 sukeltos sveikatos krizės valdymo, nustatytas bendras visų administracinių terminų sustabdymas, taip pat ir esamų prašymų leisti susipažinti su viešąja informacija terminų sustabdymas. Šiuo laikotarpiu visi ministerijų departamentai pirmenybę teikė su nepaprastąja padėtimi susijusiems prašymams suteikti informaciją, kad neliktų neišnagrinėtų prašymų ir visus prašymus būtų galima išnagrinėti priimant atitinkamą sprendimą, kai tik baigsis nepaprastoji padėtis. 2020 m. birželio 1 d., pasibaigus nepaprastajai padėčiai, visiškai atnaujinti procedūrų, susijusių su teise susipažinti su viešąja informacija, terminai.

Kalbant apie **žurnalistų apsaugą**, reikėtų pažymėti, jog pastaruoju metu nebuvo nustatyta, kad Ispanija būtų pažeidusi Europos žmogaus teisių konvencijos nuostatas, reglamentuojančias valstybės ir žurnalistų sąveiką arba apsaugančias jų nepriklausomumą nuo vyriausybės grasinimų.

Be apsaugos, kurią Ispanijos Konstitucija suteikia veiksmingam naudojimuisi pagrindinėmis teisėmis į saviraiškos ir informacijos laisvę (EB sutarties 20 straipsnis), vertėtų atkreipti dėmesį į atitinkamus Vidaus reikalų ministerijos bendradarbiavimo susitarimus ir veiklos nurodymus, kuriais reglamentuojama, kaip policijos pareigūnai turi veikti, kad apsaugotų profesionalių žurnalistų darbą:

- 2020 m. gruodžio mėn. atnaujintą Vidaus reikalų ministerijos ir Ispanijos žurnalistų asociacijų federacijos (isp. *Federación de Asociaciones de Periodistas de España*) bendradarbiavimo susitarimą, kuriame taip pat dalyvauja Ispanijos žurnalistų asociacijų federacija (isp. *Federación de Asociaciones de Periodistas de España*) ir Nacionalinė spaudos ir televizijos reporterių ir fotografų asociacija (isp. *Asociación Nacional de Informadores Gráficos de Prensa y Televisión*), siekiant nustatyti ir apsaugoti informavimo specialistus tais atvejais, kai reikia policijos įsikišimo. Šio susitarimo tikslas – gerinti policijos pareigūnų ir žurnalistų bendradarbiavimą, visų pirma siekiant palengvinti informavimo specialistų darbą, kad jie galėtų vykdyti savo veiklą saugioje aplinkoje, net jeigu rengia reportažus iš vietų ir renginių, kuriuose gali kilti pavojus ar smurto protrūkis.
- Vidaus reikalų ministerija nuolat stebi aukų, ypač patiriančių didesnę riziką nukentėti nuo neteisėtų veiksmų, kuriais siekiama pažeisti jų laisves ir pagrindines teises (pavyzdžiui, dėl jų pažeidžiamumo, amžiaus, socialinės padėties ar profesinės veiklos), padėtį. Atsižvelgiant į tai, šiuo metu vykdoma nusikalstamumo statistikos sistemos (isp. *Sistema Estadístico de Criminalidad*) reforma. Šioje sistemoje bus atsižvelgiama į duomenis, kurie yra įtraukti į nacionalinį profesijų klasifikatorių, pagal kurį galima klasifikuoti ir registruoti visų nusikaltimų aukų, kurios juos atskleidžia, profesijas. Į nacionalinį profesijų klasifikatorių bus įtraukta speciali žurnalistų kategorija.

Kalbant apie **informacijos pliuralizmą**, būtina patikslinti dokumento tekstą:

Institucinę reklamą Ispanijoje reglamentuoja ir valstybės, ir regionų taisyklės. Generalinės valstybės administracijos gruodžio 29 d. Įstatyme Nr. 29/2005 dėl institucinės reklamos ir komunikacijos ir Karališkajame dekrete Nr. 947/2006, reglamentuojančiame Institucinės reklamos komisijos veiklą, įtvirtintos tam tikros nuostatos, kuriomis siekiama užtikrinti su institucinės reklamos kampanijomis susijusių išlaidų prognozių skelbimą ir jų vykdymą.

²⁴ Visą informaciją apie sutartis dėl sveikatos priežiūros reikmenų ir susijusias sumas galima rasti skaidrumo portale šiuo adresu: <https://transparencia.gob.es/servicios-buscador/buscar.htm?pag=1&categoria=licitaciones&categoriasPadre=conconvsub&ente=E04921901,E05025001,E05070101&historico=false&lang=es>

Taisyklėse numatoma, kad kiekvienų metų pradžioje Ministrų Taryba tvirtina reklamos ir komunikacijos planą, apimantį visas institucines kampanijas, kurias planuoja vykdyti Generalinė valstybės administracija. Pagal gruodžio 29 d. Įstatymo Nr. 29/2005 12 straipsnį „plane turi būti nurodyta bent būtinausia informacija apie kiekvienos kampanijos tikslą, numatomas išlaidas, vykdymo laikotarpį, naudojamas komunikacijos priemonės, pranešimų reikšmę, jų gavėjus ir susijusias įstaigas bei subjektus“. Įgyvendinus metinį planą, parlamentui turi būti pateikta jo įgyvendinimo ataskaita ir ji turi būti prieinama visoms sektoriaus profesinėms organizacijoms.

Todėl informacija apie institucinei reklamai skirtų viešųjų lėšų paskirstymą Generalinėje valstybės administracijoje pateikiama metiniame plane, kuriame pateikiami kiekvieno ministerijos departamento planuojamų kampanijų biudžeto duomenys, ir atitinkamoje metinėje ataskaitoje, kurioje nurodoma visa išleista suma²⁵. Atitinkamiems departamentams taip pat teikiami prašymai pateikti informaciją, kaip nustatyta gruodžio 9 d. įstatyme Nr. 19/2013 dėl skaidrumo, galimybės susipažinti su viešąja informacija ir gero valdymo.

Dėl ataskaitoje pateiktos užuominos apie žiniasklaidos tarybos nebuvimą reikėtų pažymėti, kad Ispanijoje veikia **nepriklausoma audiovizualinio turinio priežiūros institucija** – Nacionalinė rinkų ir konkurencijos komisija. 2013 m. birželio 4 d. Įstatymu Nr. 3/2013 nustatyta, kad ši įstaiga prižiūri ir stebi sklandų audiovizualinių ryšių rinkos veikimą, įskaitant audiovizualinio turinio atitiktį galiojantiems teisės aktams ir savireguliacijos kodeksams, taip pat viešųjų paslaugų teikėjams patikėtos viešųjų paslaugų teikimo misijos vykdymą.

Kalbant apie įtarimą, kad kai kuriems **žurnalistams nebuvo leista dalyvauti spaudos konferencijose** su vyriausybės nariais, reikėtų pažymėti, kad, nepaisant priemonių, kuriomis siekiama sumažinti vietų skaičių per renginius dėl COVID-19, nėra patvirtintų duomenų apie tai, kad kokie nors tinkamai akredituoti žiniasklaidos atstovai negalėjo dalyvauti vyriausybės organizuojamose spaudos konferencijose. Be to, žiniasklaidos priemonių akreditavimo procedūra, taikoma Vyriausybės pirmininko organizuojamiems renginiams, yra vieša ir joje gali dalyvauti visi pageidaujantys dalyvauti specialistai²⁶.

Ataskaitos projekte atkreipiamas dėmesys į dalyvių susirūpinimą dėl to, kad Ispanija į nacionalinę teisę neperkėlė **pranešėjų apsaugos** direktyvos. Teisingumo ministerija šiuo metu koordinuoja 2019 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2019/1937 dėl asmenų, pranešančių apie Sąjungos teisės pažeidimus (pranešėjų), apsaugos, perkėlimą. Šiuo metu baigiamas rengti įstatymo projekto tekstas ir tikimasi, kad jis netrukus bus pateiktas Ministrų Tarybai antrajam svarstymui.

Kovojo su diskriminacija ataskaitoje nepaminėta daug priemonių, kurių ėmėsi Ispanijos valdžios institucijos (ir kurios buvo pristatytos spalio 15 d. susitikime su valdžios institucijomis), siekdamos kovoti su neapykantos nusikaltimais dėl rasės, tautinės ar etninės kilmės, kalbos, odos spalvos, religijos, lyties, amžiaus, protinės ar fizinės negalios, seksualinės orientacijos ar kitų panašių veiksnių.

Pirmiausiai vertėtų pabrėžti, kad kiekvienas pilietis gali kreiptis į bendrosios kompetencijos teismus dėl laisvių ir teisių, pripažintų Konstitucijos pirmosios antraštinės dalies („Pagrindinės teisės ir

²⁵ Nuo reglamentų įsigaliojimo 2006 m. visi metiniai planai ir ataskaitos apskritai buvo paskelbti ir visos suinteresuotosios šalys gali su jais susipažinti Vyriausybės prezidento interneto svetainėje (<https://www.lamoncloa.gob.es/serviciosdeprensa/cpci/paginas/PlanesElInformes.aspx>) ir Skaidrumo portalo svetainėje (<https://transparencia.gob.es/>).

²⁶ Ją galima rasti interneto svetainėje „La Moncloa“. Ji susijusi tik su oficialių renginių organizaciniais ir saugumo poreikiais (<https://www.lamoncloa.gob.es/serviciosdeprensa/acredita/Paginas/index.aspx>).

pareigos“) 14 straipsnyje („Lygybės principas“) ir antrojo skyriaus („Pagrindinės teisės ir visuomenės laisvės“) pirmame skirsnyje, apsaugos, kad būtų taikoma procedūra, grindžiama pirmenybės ir supaprastinto teismo proceso principais, ir prireikus pateikia skundą dėl apsaugos Konstituciniam Teismui.

Šiuo atžvilgiu, be Vienodo požiūrio įstatymo, kuris šiuo metu svarstomas parlamente ir minimas ataskaitoje, labai svarbu pažymėti, kad į 2022 m. metinį reguliavimo planą įtrauktas Organinio įstatymas dėl kovos su rasizmu, rasine diskriminacija ir susijusiomis nepakantos formomis. 2022 m. kovo 22 d. pradėta viešų konsultacijų procedūra siekiant sužinoti piliečių, organizacijų ir asociacijų nuomones.

Nediskriminavimas audiovizualinėje srityje nustatytas kovo 31 d. Įstatymo Nr. 7/2010 4 straipsnio 2 dalyje, pagal kurią „audiovizualinė komunikacija jokiais aplinkybėmis neturėtų būti kurstoma neapykanta ar diskriminacija dėl lyties ar bet kokių asmeninių ar socialinių aplinkybių ir turi būti reiškiamą pagarba žmogaus orumui bei konstitucinėms vertybėms, ypatingą dėmesį skiriant elgesio, kuriuo sudaromos palankios sąlygos moterų nelygybei, panaikinimui“.

Be to, **Bendrojo įstatymo projekte dėl audiovizualinės komunikacijos**, kuris šiuo metu svarstomas parlamente, buvo išplėsti ir sustiprinti kovo 31 d. Įstatyme Nr. 7/2010 nustatyti principai. Šiuo tikslu projekto 4 straipsnio 2 dalyje teigiama, kad „audiovizualinė komunikacija neturi kurstyti smurto, neapykantos ar diskriminacijos kokios nors grupės ar grupės narių atžvilgiu dėl amžiaus, lyties, negalios, seksualinės orientacijos, lytinės tapatybės, lyties raiškos, rasės, odos spalvos, etninės ar socialinės kilmės, lytinių ar genetinių bruožų, kalbos, religijos ar tikėjimo, politinių ar kitokių pažiūrų, pilietybės, paveldėjimo ar gimimo aplinkybių“.

Sausio 11 d. Organinio įstatymo Nr. 4/2000 dėl užsieniečių teisių ir laisvių Ispanijoje ir jų socialinės integracijos 71 straipsnyje numatyta įsteigti **Ispanijos rasizmo ir ksenofobijos observatoriją** (OBERAXE). Ši institucija sprendžia kovos su rasizmu, ksenofobija ir kitomis nepakantos formomis, vienodo požiūrio ir nediskriminavimo skatinimo, informuotumo didinimo ir mokymo, bendradarbiavimo su nacionalinėmis ir tarptautinėmis institucijomis ir suinteresuotaisiais subjektais klausimus prevencijos, pranešimų ir aukų apsaugos srityse.

2020 m. „2021–2027 m. pilietybės ir įtraukties strateginėje programoje kovai su rasizmu ir ksenofobija“ buvo atnaujinta 2021–2027 m. integruota kovos su rasizmu, rasine diskriminacija ir ksenofobija strategija ir pilietybės bei integracijos strateginiai planai (PECI I ir PECI II). Per šią peržiūrą siekiama pritaikyti atitinkamas strategijas prie naujos migracijos padėties ir įtraukti rekomendacijas, kurias Ispanijai pateikė pagrindinės tarptautinės ir Europos organizacijos rasizmo, rasinės diskriminacijos, ksenofobijos ir kitų formų nepakantos prevencijos srityse.

Sudarius **tarpinstitucinį susitarimą dėl kovos su rasizmu, ksenofobija, LGBTI asmenų fobija** ir kitomis nepakantos formomis, buvo priimtas protokolas dėl kovos su neteisėta neapykantos kalba internete. Šis protokolas yra viena iš pagrindinių priemonių, kuria nustatomas veiksmingo subjektų, kovojančių su neteisėta neapykantos retorika internete Ispanijoje, bendradarbiavimo pagrindas, apimanti valdžios institucijas, pilietinės visuomenės organizacijas, įmones ir duomenų prieglobos paslaugų teikėjus.

Taip pat reikėtų pažymėti, kad 2018 m. Vidaus reikalų ministerija įsteigė **Nacionalinį kovos su neapykantos nusikaltimais biurą (ONDOD)**²⁷, kurio pagrindinė užduotis – konsultuoti už saugumą

²⁷ Papildomos informacijos galima rasti šiuo adresu: <http://www.interior.gob.es/web/servicios-al-ciudadano/delitos-de-odio>.

atsakingą valstybės sekretorių neapykantos nusikaltimų klausimais ir teikti tinkamą strateginę ir techninę informaciją, kad būtų galima formuoti su šiais nusikaltimais susijusią viešąją politiką. ONDOD taip pat yra atsakingas už valstybės tarnautojų mokymą padėti neapykantos nusikaltimų aukoms ir veikia kaip stebėjimo centras, renkantis informaciją ir rengiantis strateginę analizę, kad būtų galima priimti naujas iniciatyvas šiai problemai spręsti. ONDOD taip pat yra nacionalinis ryšių su kitomis šioje srityje dirbančiomis tarptautinėmis organizacijomis centras.

Tarptautinės ir Europos organizacijos, pavyzdžiui, Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra (FRA) ir Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos (ESBO) Demokratinių institucijų ir žmogaus teisių biuras (ODHIR), labai palankiai įvertino šias iniciatyvas ir atkreipė dėmesį į Ispaniją kaip gerosios patirties pavyzdį kovojant su neapykantos nusikaltimais.

Be to, kalbant apie kovą su neapykantos nusikaltimais, verta pažymėti, kad neseniai atliktas 2019–2021 m. veiksmų plano vertinimas. Ši procedūra buvo labai svarbi rengiant antrąjį kovos su neapykantos nusikaltimais veiksmų planą²⁸.

Ataskaitoje teigiama, kad policija **romus** dažnai apibūdina etniniu požiūriu. Tačiau ataskaitoje nepateikiama jokių duomenų, pagrindžiančių šį teiginį apie elgesį, kuris bet kuriuo atveju prieštarauja visiems galiojantiems teisės aktams. Atsižvelgiant į tai, kovo 30 d. Organinio įstatymo Nr. 4/2015 dėl viešojo saugumo užtikrinimo 16 straipsnyje reikalaujama, kad „nustatant tapatybę būtų griežtai laikomasi proporcingumo, vienodo požiūrio ir nediskriminavimo dėl gimimo aplinkybių, pilietybės, rasinės ar etninės kilmės, lyties, religijos ar tikėjimo, amžiaus, negalios, seksualinės orientacijos ar tapatybės, nuomonės ar bet kokių kitų asmeninių ar socialinių sąlygų ar aplinkybių principų“. Šios gairės taip pat įtrauktos į visus policijos veiklos ir etikos reglamentus, o jei nesilaikoma visų šių principų, šiuo tikslu taikomi esami kontrolės mechanizmai ir atitinkamos sankcijos. Teiginys, kad romų tautybės asmenis policija sustabdo dešimt kartų dažniau nei kitus gyventojus, taip pat pateikiamas nepateikiant jokių duomenų, kuriais būtų galima jį pagrįsti. Šiuo atžvilgiu labai svarbu pažymėti, kad Ispanijos teisėsaugos institucijos neregistruoja sulaikytųjų asmenų duomenų apie rasę.

Verta atkreipti dėmesį į kitas Ispanijos vyriausybės iniciatyvas kovai su romų diskriminacija, pavyzdžiui, 2021–2030 m. nacionalinę romų lygybės, įtraukties ir dalyvavimo strategiją²⁹ arba rasinės ar etninės diskriminacijos panaikinimo tarybos, siekiančios teikti pagalbą diskriminacijos dėl rasinės ar etninės kilmės aukoms, vaidmenį. Kalbant apie šią tarybą, svarbu pažymėti, kad praėjusiais metais pagalbos aukoms biudžetas buvo padidintas. Todėl per šiuos metus šiuos klausimus sprendžiančių biurų skaičius visoje Ispanijoje padidės bent iki 21.

Kalbant apie pareiškimus dėl Ispanijos teisės aktų sistemos dėl **neįgalųjų**, Ispanija norėtų pažymėti, kad integravimo principas įtrauktas į lapkričio 29 d. Karališkojo įstatyminio dekreto Nr. 1/2013 dėl neįgalųjų teisių ir jų socialinės įtraukties 3 straipsnio m punktą kaip vienas iš principų, kuriais privaloma vadovautis vykdant vyriausybės politiką šioje srityje.

Dėl pastabos, jog „dalyviai ypač susirūpino priverstiniu asmenų su psichine negalia medicininio gydymu ir tuo, kad jie negali gauti informacijos apie savo medicininį gydymą“, pažymima, kad pagal sausio 7 d. Civilinio proceso įstatymo Nr. 1/2000 763 straipsnio 1 dalies 1 punktą asmeniui, kuris pats negali priimti sprendimo, internuoti dėl psichikos sutrikimų reikalingas išankstinis teismo leidimas, išskyrus skubos atvejus, kuriuos bet kuriuo atveju turi patvirtinti teisėjas ne vėliau kaip per

²⁸ https://www.lamondcloa.gob.es/consejodeministros/resumenes/Documents/2022/120422_II_Plan_Accion_contra_delitos_odio.pdf

²⁹ https://www.mdsocialesa2030.gob.es/derechos-sociales/poblacion-gitana/docs/estrategia_nacional/Estrategia_nacional_21_30/Estrategia_aprob_cm_2_nov_ENGLISH.pdf

72 valandas. Be to, dėl Konvencijos dėl žmogaus teisių ir orumo apsaugos biologijos ir medicinos taikymo srityje papildomo protokolo dėl nesavanoriško hospitalizavimo bei gydymo Ispanija ir toliau laikosi susilaikymo pozicijos.

Ataskaitoje taip pat minimos **kliūtys, su kuriomis vis dar susiduria moterys**. Ispanija norėtų patikslinti kai kuriuos jame pateiktus teiginius ir pataisyti kai kuriuos pateiktų duomenų aiškinimus.

Ispanijoje nuo 2007 m. galioja 2007 m. kovo 22 d. Organinis įstatymas Nr. 3/2007 dėl **veiksmingos moterų ir vyrų lygybės**. Tai labai svarbus reglamentas, kuriuo nustatomos įvairios politikos kryptys ir iniciatyvos, skirtos kovai su diskriminacija ir nelygybe dėl lyties, ir nustatoma teisė į vienodą požiūrį bei vienodas galimybes. Siekiant papildyti šią reglamentavimo sistemą, parlamente šiuo metu svarstomas ataskaitoje siūlomas išsamus vienodo požiūrio ir nediskriminavimo įstatymas.

Ataskaitoje taip pat nurodomas **vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumas** Ispanijoje. Šiuo atžvilgiu svarbu pažymėti, kad siekiant pereiti prie realios ir veiksmingos lygybės ir panaikinti darbo užmokesčio skirtumą, 2020 m. kovo 1 d. Karališkajame dekrete-įstatyme Nr. 6/2019 dėl neatidėliotinių priemonių, kuriomis siekiama užtikrinti vienodą požiūrį į moteris ir vyrus bei jų lygias galimybes užimtumo ir profesinėje veikloje³⁰, numatytas reglamentavimas buvo plėtojamas spalio 13 d. Karališkuoju dekretu Nr. 901/2020, reglamentuojančiu lygybės planus, ir spalio 13 d. Karališkuoju dekretu Nr. 902/2020 dėl vienodo vyrų ir moterų darbo užmokesčio. Šios priemonės jau padėjo sumažinti vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumą iki 16,2 proc., t. y. nuo 2018 m. jis sumažėjo 4,8 punkto.

Kalbant apie **taikinimo politiką**, vertėtų išplėsti ataskaitoje pateiktą informaciją. Kaip pranešta vizito metu, vyriausybė įgyvendino įvairią politiką šeimos priežiūros srityje. 2021 m. Lygybės ministerija, bendradarbiaudama su autonominėmis sritimis, pradėjo įgyvendinti „Bendros priežiūros planą“ (isp. *Plan Corresponsables*). Plano paskirtis – moterų ir vyrų lygybės požiūriu Ispanijoje užtikrinti teisę į priežiūrą. Jame nustatytas politikos modelis, pagal kurį siekiama kurti valstybinės priežiūros sistemą. Juo remiantis siekiama sukurti visapusiškas priežiūros sistemas lyčių, tarpsektoriniu ir žmogaus teisių požiūriu, kuriomis būtų skatinama bendra moterų ir vyrų, valstybės, rinkos, šeimų ir bendruomenės atsakomybė.

Be to, Socialinių teisių ir Darbotvarkės iki 2030 m. ministerija rengia **Šeimų įvairovės ir paramos šeimoms įstatymo projektą**, kuriuo, be kitų priemonių, siekiama įtraukti septynias mokamų atostogų dienas, visuotines vaiko priežiūros pajamas visiems Ispanijos namų ūkiams ir vaiko priežiūros atostogų pratęsimą iki 24 mėnesių abiem tėvams.

Vykdydama visapusišką peržiūros procesą ir stiprindama **institucinį atsaką į smurtą dėl lyties**, Ministrų Taryba lygybės, teisingumo, vidaus reikalų, sveikatos, socialinių teisių ir Darbotvarkės iki 2030 m. ministrų iniciatyva priėmė „Susitarimą, kuriuo patvirtinamas Kovos su smurtu dėl lyties gerinimo ir modernizavimo plano skubių priemonių katalogas“. Į šį skubių priemonių katalogą įtraukta 15 priemonių šešiose skirtingose srityse. Be to, 2021 m. Vyriausybės delegacija kovai su smurtu dėl lyties surengė keletą komunikacijos kampanijų, kuriomis siekiama visus metus didinti informuotumą, kaip numatyta 2021 m. liepos mėn. patvirtintame neatidėliotinių priemonių kataloge ir pačiame Valstybės pakte.

Taip pat svarbu pažymėti, kad 2021 m. lapkričio 24 d. Nacionalinės sveikatos sistemos teritorinė taryba patvirtino **standartizuotą ankstyvo smurto dėl lyties nustatymo nacionalinėje sveikatos**

³⁰ Kuriuo, be kitų reglamentų, iš dalies pakeistas kovo 22 d. Organinis įstatymas Nr. 3/2007 dėl veiksmingos moterų ir vyrų lygybės ir Darbuotojų statutas (spalio 23 d. Karaliaus įstatyminis dekretas Nr. 2/2015).

sistemoje priemonę, kuria papildomas Bendras protokolas dėl kovos su smurtu dėl lyties nacionalinėje sveikatos sistemoje (2012 m.), kad būtų parengtos standartizuotos ir vienodos veiksmų gairės.

Šiuo metu parlamente svarstomas **Organinio įstatymo projektas dėl seksualinės laisvės visapusiškos garantijos**, kuriuo siekiama visapusiškai apsaugoti teisę į seksualinę laisvę ir panaikinti bet kokią seksualinį smurtą, šį įstatymą 2021 m. liepos mėn. patvirtinus Ministrų Tarybai. Įstatyme numatyta priimti ir įgyvendinti veiksmingą, visapusišką ir koordinuotą įvairių kompetentingų viešojo administravimo institucijų politiką, kuria užtikrinama seksualinio smurto prevencija ir baudimas už jį, taip pat nustatyti specializuotą ir visapusišką atsaką į smurtą prieš moteris, mergaites ir berniukus – pagrindines visų formų seksualinio smurto aukas.

Šiomis aplinkybėmis taip pat svarbu paminėti planą „**Ispanija saugo jus nuo vyrų smurto**“. Strategijoje daugiausia dėmesio skiriama visapusiškų priežiūros paslaugų visų formų smurtą patyrusioms moterims teikimui, tobulinimui ir plėtrai, siekiant laikytis tarptautinių standartų ir dabartinės teisinės sistemos. Šiuo tikslu numatyta visose provincijose ir autonominiuose valstybės miestuose įsteigti 24 valandas veikiančius visapusiškos pagalbos centrus seksualinio smurto aukoms.

Kalbant apie **neapykantos retoriką prieš LGBTQI bendruomenę**, verta atkreipti dėmesį į šiuo metu rengiamą įstatymo projektą dėl tikros ir veiksmingos translyčių asmenų lygybės ir dėl **LGBTQI** asmenų teisių užtikrinimo. Šiuo įstatymu įtvirtinamos ir užtikrinamos teisės yra didelis žingsnis į priekį translyčių ir **LGBTQI** asmenų atžvilgiu.

Be to, ataskaitoje teigiama, jog „dalyviai taip pat paaiškino, kad pranešti policijai apie diskriminacijos ar neapykantos nusikaltimų atvejus yra keblu“. Šiuo atžvilgiu labai svarbu pažymėti, kad yra parengtas **teisėsaugos veiksmų protokolas dėl neapykantos nusikaltimų**. Be to, visi policijos pranešimai perduodami provincijos deleguotajam prokurorui dėl neapykantos ir kovos su diskriminacija nusikaltimų, net jei nusikaltimo vykdytojas nežinomas.

Sausio 11 d. **Organiniame įstatyme Nr. 4/2000 dėl užsieniečių teisių ir laisvių Ispanijoje ir jų socialinės integracijos** nustatyta, kad sprendimą dėl sulaikymo CIE (isp. *Centro de Internamiento de Extranjeros* arba Užsieniečių sulaikymo centras) gali priimti tik atitinkama teisminė institucija. Tai darydama ji turi atsižvelgti į proporcingumo principą ir kitas taikytinas aplinkybes, pavyzdžiui, dokumentų nebuvimą, ankstesnių apkaltinamųjų nuosprendžių ar administracinių sankcijų buvimą, nebaigtus baudžiamųjų ar administracinių sankcijų taikymo procesus arba galimą pavojų visuomenės sveikatai ar užsieniečio sveikatai. Be to, asmuo bus sulaikytas tiek laiko, kiek reikia procedūrai vykdyti, bet ne ilgiau kaip 60 dienų. Nuoroda į 60 dienų sulaikymą CIE ne tik atitinka Direktyvą 2008/115 (kurioje nustatyta, kad sulaikymo laikotarpis gali trukti iki 18 mėnesių), bet reikia pažymėti, kad Ispanija yra viena iš valstybių narių, kuriose sulaikymo laikotarpis yra trumpiausias.

Be to, verta atkreipti dėmesį į tai, kad vykdoma dviguba teisminė migrantų sulaikymo kontrolė, nes be teisėjo, kuris yra kompetentingas leisti ir panaikinti sulaikymą, yra dar vienas teisėjas, atsakingas už užsieniečių buvimą CIE stebėseną. Šie teisėjai yra kompetentingi nagrinėti kalinių pateiktas peticijas ir skundus, jei jie daro poveikį jų pagrindinėms teisėms. Be to, šie teisėjai gali lankytis tokiuose centruose, kai sužino apie kokį nors sunkų pažeidimą arba mano, kad tai tikslinga. Jei sulaikymas vykdomas neteisėtomis sąlygomis, užsienietis turi teisę pateikti *habeas corpus* prašymą.

Be to, siekiant išplėtoti 2009 m. spalio 30 d. Įstatymo Nr. 12/2009 II antraštinės dalies III skyrių, kuriame reglamentuojama teisė į prieglobstį ir papildomą apsaugą, buvo patvirtintas kovo 29 d. Karališkasis dekretas Nr. 220/2022, kuriuo patvirtinami tarptautinės apsaugos priėmimo sistemos nuostatai. Be įvairių reglamentu nustatytų elementų, yra sudarytas asmenų, kuriems skirta ši

sistema, teisių katalogas, taip pat įvertinti pažeidžiamoje padėtyje esančių asmenų poreikiai tuo metu, kai jie lieka priėmimo sistemoje. Siekiant nustatyti materialines priėmimo sąlygas, kuriomis galės naudotis pagalbos gavėjai, bus atsižvelgiama, be kita ko, į specialiuosius pažeidžiamoje padėtyje esančių asmenų poreikius.

Taip pat svarbu pažymėti, kad yra dvi teisinės sistemos, kuriomis remiantis priimamas sprendimas grąžinti:

- išsiuntimas iš šalies taikomas, kaip nustatyta, neteisėtai Ispanijos teritorijoje esantiems asmenims ir kuriems dėl to bus taikomas draudimas atvykti;
- grąžinimas, taikomas užsieniečiams, kurie po išsiuntimo pažeidžia draudimą atvykti, ir tiems, kurie buvo sulaikyti bandantys nelegaliai atvykti į Ispaniją.

Abiem atvejais, kurie reglamentuojami Organinio įstatymo Nr. 4/2000, tinkamai atsižvelgiama į taikytinas garantijas, pavyzdžiui, teisę į nemokamą teisinę pagalbą, teisę į vertėją žodžiu, veiksmingą teisminę apsaugą ir teisę apskųsti administracinius sprendimus. Be to, tai yra individualizuotos procedūros, kurios niekada negali būti taikomos kolektyviai. Taikant šias procedūras turi būti laikomasi negrąžinimo principo ir numatoma teisė gauti tarptautinę apsaugą.

Europos Žmogaus Teisių Teismas savo 2020 m. vasario 13 d. sprendimu (N.D ir N.T prieš Ispaniją) ir Ispanijos Konstitucinis Teismas (sprendimais Nr. 172/2020 ir 13/2021) patvirtino **pasienio procedūros** režimą, nustatytą Organinio įstatymo Nr. 4/2000 dešimtąją papildoma nuostata ir kovo 30 d. Organinio įstatymo Nr. 4/2015 pirmąją baigiamąją nuostata dėl piliečių apsaugos. Šios procedūros tikslas – Seutoje ir Meliljoje įvykdyti pareigą apsaugoti Ispanijos išorės sienas, kaip nustatyta Šengeno sienų kodekse ir SESV 72 straipsnyje.

Kalbant apie **GTIT sudėties atnaujinimą**, formuluotė „GTIT sudėties neatnaujinimas kelia grėsmę teisminių institucijų nepriklausomumui“ laikoma nepriimtina. Ji taip pat prieštarauja kitiems ataskaitos teiginiams, kuriuose teigiama, kad teisinė valstybė Ispanijoje yra tvirta ir kad Ispanijos teisėjai gali savarankiškai atlikti savo kasdienį darbą. Įsigaliojus Organiniam įstatymui Nr. 4/2021, GTIT toliau vykdo savo pagrindinį uždavinį – ginti teismų nepriklausomumą. GTIT nėra teisminė institucija. Todėl laikinoji padėtis netrukdo tinkamai atlikti teismams ir tribunolams pavestų užduočių, o piliečių teisių apsauga yra visiškai užtikrinta.

Ispanija pažymi, kad GTIT sudaro Aukščiausiojo Teismo pirmininkas, kuris jai pirmininkauja, ir dvidešimt narių, kuriuos penkerių metų laikotarpiui skiria Jo Didenybė Karalius. Dvylika iš jų atrenkama iš visų kategorijų teisėjų ir magistratų, o aštuoni – iš advokatų ir kitų teisininkų. Visi jie turi būti pripažintos kompetencijos specialistai, turintys daugiau kaip penkiolika metų profesinės patirties. Be to, Deputatų Rūmai ir Senatas atitinkamai renka dešimt GTIT narių: keturis – iš pripažintos kompetencijos teisininkų, sukaupusių daugiau kaip penkiolikos metų profesinę patirtį, ir šešis – iš teisėjų sąrašo. Nariams išrinkti reikalinga trijų penktadalių balsų dauguma kiekvienoje teisėjų kolegijoje. Todėl tai yra ne politinių partijų, o Deputatų Rūmų ir Senato parlamentinių grupių susitarimas. Narius iš teisėjų sąrašo kiekviena kolegija renka iš teisėjų pristatomų kandidatų, nes kiekvieną kandidatą turi patvirtinti 25 teisėjai arba teisėjų asociacija.

Ataskaitoje pažymima, kad, dalyvių nuomone, teisminėse institucijose trūksta išteklių ir „vienam gyventojui tenkančių teisėjų skaičius esąs nepakankamas, todėl teismo procesas, ypač aukštesnės instancijos teismuose ir Aukščiausiąjame Teisme, yra pernelyg ilgas“. Šiuo atžvilgiu reikia pažymėti, kad 100 000 gyventojų tenkantis teisėjų skaičius Ispanijoje (11,5 proc.) yra panašus į kitų panašų gyventojų skaičių turinčių kaimyninių šalių – Prancūzijos (10,9 proc.) arba Italijos (11,6 proc.). Šie duomenys paimti iš 2020 m. CEPEJ ataskaitos 3.4 diagramos.

Ataskaitoje nurodoma, kad **teismo procesai** dažnai trunka ilgai ir kad informacija gali būti perduodama praėjus keleriems metams nuo prašymo pateikimo. Šiuo atžvilgiu reikėtų pažymėti, kad, remiantis 2021 m. teisingumo rezultatų suvestine³¹, Ispanijos padėtis, susijusi su teismo proceso trukme ginčų ir administracinių bylų srityje, yra tinkama.

Kalbant apie korupciją, Ispanija **atreikia dėmesį į teigiamus pokyčius baudžiamojo persekiojimo ir bausmių už su korupcija susijusį elgesį srityje.**

Šiuo klausimu ypač svarbus yra projektas „**Nacionalinės kovos su sukčiavimu strategijos stiprinimas Ispanijoje**“, kurį šiuo metu vykdo IGAE Nacionalinė kovos su sukčiavimu koordinavimo tarnyba, kuriai techninę pagalbą teikia EBPO, o finansavimą – Europos Komisijos Struktūrinių reformų rėmimo generalinis direktoratas. Šis projektas, be kita ko, apima šias priemones:

- nacionalinės kovos su sukčiavimu strategijos projektą, kuris turėtų būti pateiktas 2022 m. liepos–rugpjūčio mėn.;
- sukčiavimo ir korupcijos prevencijos veiksmų taikymo srities išplėtimą už Europos Sąjungos finansinių interesų ribų, numatant bendresnį požiūrį į kovą su korupcija, dėl kurio susitarta 2022 m. kovo 15 d. Generalinės valstybės administracijos ministerijų Bendrųjų tarnybų inspekcijų koordinavimo komiteto posėdyje.

Strategijoje taip pat bus atsižvelgta į riziką, susijusią su lėšų, naudojamų ekonominiams ir socialiniams COVID-19 padariniams sušvelninti, panaudojimu, pavyzdžiui, riziką, kylančią dėl viešųjų pirkimų sutarčių sudarymo skubos tvarka, arba bandymus daryti įtaką valdžios institucijoms, kurios yra atsakingos už tų lėšų valdymą.

Kovodama su sukčiavimu, korupcija, lėšų pasisavinimu, pinigų plovimu, organizuotu nusikalstamumu ir kitais nusikaltimais, kenkiančiais Europos Sąjungos finansiniams interesams, IGAE Nacionalinė kovos su sukčiavimu koordinavimo tarnyba palaiko operatyvinius ir koordinavimo santykius su Specialiąja prokuratūra kovai su korupcija ir organizuotu nusikalstamumu, Ispanijos nacionaline policija ir Civilinės gvardijos (isp. *Guardia Civil*) pajėgomis bei Europos prokuratūra, ypač su pastarąja nuo pat jos veiklos pradžios 2021 m. birželio 1 d.

Be to, pirmiau minėtų institucijų atstovai dalyvauja Nacionalinės kovos su sukčiavimu strategijos rengimo komisijoje, įsteigtoje Europos Sąjungos finansiniams interesams kenkiančio sukčiavimo prevencijos ir kovos su juo patariamojoje taryboje, kuri padės IGAE Nacionalinei kovos su sukčiavimu koordinavimo tarnybai rengti strategiją ir ją konsultuos.

Be to, 2017 m. IGAE Nacionalinė kovos su sukčiavimu koordinavimo tarnyba sukūrė **informavimo apie sukčiavimą sistemą**. Skundai, susiję su ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo mechanizmo valdymu, bus teikiami per šią sistemą, kurioje nagrinėjami skundai dėl sukčiavimo, korupcijos ir kitų neteisėtų veiksmų, susijusių su tiesiogiai valdomomis, netiesiogiai valdomomis arba pasidalijamojo valdymo lėšomis. Šiuo atžvilgiu verta pažymėti, kad skundai dėl viešųjų pirkimų yra ypač atidžiai stebimi, tačiau sudaro tik 6,69 proc. visų nuo 2017 m. gautų skundų. Šis kanalas šiuo metu yra iš dalies keičiamas, siekiant jį pritaikyti prie 2019 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2019/1937 dėl asmenų, pranešančių apie Sąjungos teisės pažeidimus, apsaugos.

³¹ https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/eu-justice-scoreboard_lt

Kipro Respublikos vyriausybės pastabos dėl Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Pagrindinių teisių ir teisinės valstybės principų grupės vizito Kipre 2021 m. lapkričio 25–26 d. ataskaitos projekto

Kipro Respublika norėtų padėkoti Pagrindinių teisių ir teisinės valstybės principų grupei už įdomų pasikeitimą nuomonėmis, įvykusį lapkričio 25 d., ir toliau pateiktuose skirsniuose norėtų pateikti papildomų pastabų dėl vėliau parengto vizito Kipre 2021 m. lapkričio 25–26 d. ataskaitos projekto.

Kipro Respublika norėtų dar kartą pabrėžti savo įsipareigojimą laikytis teisinės valstybės principo, nes jis yra pagrindinė ES vertybė ir būtinas demokratinės visuomenės elementas.

1. Pagrindinės teisės, susijusios su socialiniais partneriais

Socialinis dialogas yra vienas svarbiausių darbo politikos formavimo elementų. Visų pirma darbo srityje, bet ir apskritai socialiniame sektoriuje, sąžiningas socialinis dialogas, vykstantis pasitikėjimo atmosferoje rengiant politikos sprendimus, tebėra esminis dalykas formuojant bendru sutarimu grindžiamą politiką. Šiuo atžvilgiu Kipre veikia daug nuolatinių trišalių socialinio dialogo organų, nagrinėjančių užimtumo politikos, darbo teisės ir socialinius klausimus, ir socialiniai partneriai juose dalyvauja kaip patarėjai. Svarbiausia iš jų yra Darbo patariamoji taryba, ji reguliariai nagrinėja visus darbo jėgos ir socialinius klausimus, turinčius įtakos darbo pasauliui. Naujų teisės aktų priėmimas arba esamų teisės aktų pakeitimai visada aptariami aukščiausiu trišaliu lygmeniu, t. y. Darbo patariamojoje taryboje.

Siekiant dar labiau sustiprinti teisės aktų, reglamentuojančių vienodą darbo užmokestį, įgyvendinimą ir vykdymo užtikrinimą, ministerijos pareigūnai ir inspektoriai kartu su ombudsmeno tarnybos pareigūnais dalyvauja išsamioje teorinio ir praktinio turinio mokymo programoje, kuria siekiama pagilinti jų žinias ir įgūdžius atliekant patikrinimus ar nagrinėjant skundus, susijusius su Moterų ir vyrų vienodo darbo užmokesčio už tą patį ar vienodos vertės darbą įstatymu. Į jų mokymus įtraukiami darbo vertinimo metodai. Be to, 2010–2021 m. laikotarpiu buvo atliekami patikrinimai pagal nustatytą metinį tikslą, t. y. 200–300 patikrinimų per metus, jie buvo ir prevencinio, ir represinio pobūdžio. Inspekcija ne tik reikalavo duomenų, kuriais daugiausia buvo siekiama nustatyti tiesioginę diskriminaciją darbo užmokesčio srityje, bet ir stengėsi darbdaviams ir darbuotojams suteikti informacijos apie teisės aktų nuostatas, taip pat darbdaviams teikė praktines rekomendacijas dėl jų laikymosi. 2022 m. yra vykdomi tiksliniai ir išsamesni patikrinimai, pagrįsti atliktu rizikos vertinimu.

Šiomis aplinkybėmis svarbu paaikškinti, kad priemonės, susijusios su diskriminacija, vienodu vyrų ir moterų darbo užmokesčiu, darbuotojų migrantų apsauga Kipre ir kitais teisės aktais, susijusiais su darbo inspekcija, reglamentuojamos specialiais įstatymais.

Toks teisės aktas yra Įstatymas Nr. 205(I)/2002 dėl vyrų ir moterų lygių galimybių darbo vietoje ir profesiniame mokyme, o jo įgyvendinimą stebi Darbo departamentas. Darbo departamentas aktyviai imasi visų būtinų priemonių, kad būtų įgyvendinti jo nacionaliniai teisės aktai, susiję su lygybės principo įgyvendinimu ir vyrų bei moterų lygių galimybių darbo vietoje bei profesinio mokymo srityje skatinimu, pagal iš dalies pakeistą įstatymą Nr. 205(I)/2002, kuris yra visiškai suderintas su ES direktyva 2006/54/EB. Šis reikalavimas įgyvendinamas Darbo departamento lyčių lygybės inspektorių neteismine priemone, taikant šią priemonę toliau nagrinėjami skundai dėl diskriminacijos dėl lyties (įskaitant skundus, susijusius su seksualiniu priekabiavimu darbe, nėštumu ir motinyste), siekiant užtikrinti lygybę užimtumo srityje ir kovoti su diskriminacija. Asmuo, patiriantis diskriminaciją dėl lyties, kokybės inspektoriams gali pateikti skundą pagal Vyrų ir moterų lygių galimybių užimtumo ir profesinio mokymo srityse įstatymą. Šio įstatymo Nr. 205(I)/2002 su pakeitimais 27 straipsnyje nustatyta, kaip ir pagal kurią procedūrą Darbo ir socialinio draudimo ministerijos lyčių lygybės inspektoriai nagrinėja skundą. Konkrečiai lyčių lygybės inspektorius imasi tarpininkauti skundo pateikėjui ir darbdaviui, kad problema būtų išspręsta. Jei bus pasiektas susitarimas, inspektorius parengs ataskaitą ir ją pasirašys abi šalys. Jei susitarimas nebus pasiektas, bus parengta ataskaita ir ją bus galima pateikti teismui. Lygybės inspektoriai yra paskirti kiekviename Valstybinės užimtumo tarnybos rajoniniame biure ir gali konsultuoti arba priimti ir nagrinėti skundus dėl motinystės apsaugos arba gali priimti skundus dėl diskriminacijos dėl lyties, ir šie skundai tiriami pagal Vienodo požiūrio į vyrus ir moteris užimtumo ir profesinio mokymo srityje įstatymą.

Kalbant apie **Nacionalinį migrantų integracijos veiksmų planą**, reikėtų paminėti, kad 2020 m. Vidaus reikalų ministerija parengė veiksmų plano projektą, ir nors oficialiai jis Ministrų Taryboje dar nepatvirtintas, kompetentingos institucijos jau įgyvendino daug veiksmų.

Šiomis aplinkybėmis reikėtų paaiškinti, kad Darbo departamento valstybinės užimtumo tarnybos visiems darbo ieškantiems asmenims (įskaitant migrantus) be jokios diskriminacijos teikia pagalbą ieškant darbo – registruoja juos, teikia darbo paieškos ir įdarbinimo paslaugas, apimančias profesinį orientavimą, konsultavimą ir nukreipimą į mokymo programas bei laisvas darbo vietas. Prieglobsčio prašytojai turi galimybę patekti į tam tikrus ministro įsakymu reglamentuojamus įdarbinimo sektorius. Šių sektorių ir (arba) profesijų spektras 2019 m. buvo išplėstas, siekiant įtraukti patrauklesnes profesijas.

2018–2021 m. laikotarpiu, siekdamas pagerinti Valstybinės užimtumo tarnybos teikiamas paslaugas, Darbo departamentas laikinai įdarbino 30 naujų įdarbinimo konsultantų, kurie teiks individualizuotas paslaugas bedarbiams, daugiausia pažeidžiamoms grupėms priklausantiems asmenims. Jie paskirti į Valstybinės užimtumo tarnybos biurus visoje Kipro Respublikoje. Sutartys su jais pratęstos iki 2023 m. pabaigos.

2. Susirinkimų ir asociacijų laisvė

Kalbant apie pastabą, kad **pilietinė erdvė mažėja** iš dalies dėl to, kad nacionaliniai registrai buvo pakeisti regioniniais, ir dėl to atsiradusius vėlavimus, reikėtų atsižvelgti į tai, kad viešųjų paslaugų procedūrų decentralizavimas yra procesas, kuris, kaip jau ne kartą įrodyta, yra naudingas piliečiams. Vėlavimo būta dėl to, kad staiga reikėjo patikrinti daugybės NVO įstatų atitiktį naujojo teisės akto [104(I)/2017] nuostatomis. Atliekant patikrinimą daugiausia buvo siekiama užtikrinti, kad, kitaip nei pagal ankstesnius teisės aktus, įstatų skaidrumo ir demokratijos aspektas būtų stipresnis. Siekdama paspartinti procesą, ypač Nikosijos apygardoje – joje įregistruota daugiausiai įstatų, ministerija ėmė pirkti paslaugas iš advokatų kontorų.

Įstatymu Nr. 104(I)/217 padarytais pakeitimais, viena vertus, buvo siekiama tinkamo NVO finansų valdymo, kad būtų išvengta mokesčių vengimo ir pinigų plovimo reiškinių, kita vertus, buvo siekiama stiprinti demokratiją NVO veikloje. Pirmą kartą reikalavimas kolektyvinius sprendimus priimti visuotiniuose susirinkimuose buvo sugriežtintas tiek, kad NVO tapo demokratijos ramsčiais, o ne vienasmeniais ar kelių asmenų subjektais, kaip anksčiau, ir tuo buvo sukurtas sveikesnis jų veiklos pagrindas. Kalbant apie bendros politikos įgyvendinimą, buvo organizuojami mokymo seminarai, o procedūroms tobulinti buvo skirta daug laiko ir lėšų. Atlikus įstatų peržiūrą nustatyta, kad didelė dalis problemų, su kuriomis šiandien Kipre susiduria nevyriausybinų organizacijų sektorius, yra daugiausia bandymai pasinaudoti asociacijos apibrėžtimi, todėl įvairios įmonės, daugiausia sporto ar kitos mokyklos, registruojamos ne kaip įmonės, o kaip asociacijos, siekiant ne tik gauti mokesčių ir kitų lengvatų, bet ir dotacijų. Tai taip pat yra priežastis, dėl kurios sporto mokyklų savininkai jaučiasi tvirtai naujojo įstatymo įgyvendinimo atžvilgiu, nes, nustačius tokius atvejus, jos išbraukiamos iš asociacijų registru. Nesutinkame, kad konstitucinės susirinkimų teisės pagrindu veikiančioms sąjungoms procesas yra sudėtingas. Priešingai, procesas tapo labai sudėtingas asociacijoms, kurios iš tikrųjų buvo įmonės ir melagingai įregistruotos kaip asociacijos. Sudėtingumas atsirado dėl Vidaus reikalų ministerijos reikalavimų taikant Įstatymą Nr. 104(I)/2017 nustatyti, kad asociacijų atstovai iš tikrųjų nėra verslininkai, vengiantys mokėti mokesčius.

Kalbant apie kaltinimus dėl PVO taikomų „didelių ir nereikalingų reikalavimų“, Vidaus reikalų ministerija mano, kad 40 000 EUR suma yra per didelė, nes daugiau nei 90 proc. NVO deklaruoja mažesnes nei 40 000 EUR per metus pajamas. Be to, daug NVO, kurios deklaruoja mažesnes nei 40 000 EUR pajamas, dar nepateikė paprastos finansinės ataskaitos, kurios reikalaujama pagal įstatymą. Atsižvelgiant į tai, kad didelė dalis asociacijų iš tikrųjų yra įmonės, kurios, jei būtų įregistruotos įmonių registre kaip skolininkės, turėtų teikti ataskaitas nuo nulinių pajamų, paaiškėja, kaip 40 000 EUR suma įmonėms tampa didžiule paskata teikti melagingus pareiškimus (deklaruoti, kad, pavyzdžiui, vietoj karatė mokyklos yra karatė klubas, vietoj teniso mokyklos – teniso klubas) siekiant, viena vertus, išvengti mokesčių ir, kita vertus, sukurti nesąžiningą konkurenciją. Tokie atvejai buvo nustatyti ir buvo įdiegta griežta kontrolės sistema, kuri,

be kita ko, iki šiol parodė, kad keliais atvejais pateiktos audituotos ataskaitos, susijusios su pajamomis, viršijančiomis 40 000 EUR, neatitinka Europos ar tarptautinių audito standartų. Be to, remiantis Finansinių veiksmų darbo grupės (FATF) gairėmis buvo pradėtas viso NVO registro rizikos, susijusios su pinigų plovimu ir teroristų finansavimo nusikaltimais, vertinimas. Iki šiol gauti rezultatai parodė, kad 24 proc. nevyriausybinų organizacijų rizika, susijusi su pinigų plovimu, yra vidutiniškai didelė ir didelė, o su teroristų finansavimu susijusi rizika būdinga 13 proc. nevyriausybinų organizacijų. Ministerija parengė šių atvejų tolesnės kontrolės programą. Įstatyme Nr. 104(I)/2017 nustatytas reikalavimas būti neteistu ir pateikti pažymą, kad asmuo nebuvo teistas už nusikaltimus prieš nepilnamečius [jei tai asociacijos, kurių veikla skirta ir nepilnamečiams, pavyzdžiui, šokiai, kovos menai, sportas, skaitymas ir kt.] nesiskiria nuo to, kas apibrėžta kituose Kipro Respublikos teisės aktuose, kuriuose nustatytos tokios prievolės. Galiausiai, registratorių atliktų patikrinimų rezultatai nepatvirtina NVO teiginių, susijusių su daugelio PVO paraiškų atmetimo priežastimis.

Kalbant apie **išregistravimo procedūrą**, šių organizacijų įtraukimas į išbraukiamų asociacijų ir (arba) įstaigų sąrašus visų pirma yra susijęs su tuo, kad praėjus ketveriems metams jos nepateikė įstatų, suderintų su Įstatymu Nr. 104(I)/2017. Didžioji dauguma NVO, kurioms taikyta išregistravimo procedūra, buvo neaktyvios NVO, įsteigtos galiojant ankstesniam teisės aktui, įsigaliojusiam 1972 m., ir nustojusios veikti, neprivalėdamos apie tai pranešti registratoriui. Tai, kad iš 2 500 sąjungų tik apie 60 kreipėsi bei užginčijo jų išregistravimą ir tik viena kreipėsi į Teismą ir sulaukė jai nepalankaus sprendimo, įrodo, kad didžioji dauguma išregistruotų PVO buvo neaktyvios sąjungos. Buvo net tokių NVO, kurios nepateikė savo duomenų atnaujinimui, nes buvo skolingos pajamų mokesčio ir įmokų į socialinio draudimo fondą ir šį procesą vertino kaip galimybę būti išregistruotoms. Žinoma, pagal Įstatymą Nr. 104(I)/2017 vėliau vykdomas likvidavimo procesas.

Be to, pakartojame savo poziciją, kad teiginiai dėl **šmeižto** yra visiškai nepagrįsti ir neįrodyti.

Galiausiai, nors tai ne mažiau svarbu, norėtume paminėti keletą priemonių, kurių Kipro Respublika ėmėsi siekdama sustiprinti PVO vaidmenį ir dalyvavimą viešajame gyvenime:

2021 m. Ministrų Taryba patvirtino **Nacionalinės aktyvaus pilietiškumo ir dalyvaujamojo valdymo strategijos** rengimą – dabar ją rengia Piliečių reikalų komisaro biuras.

Vyriausybė Parlamentui pateikė **teisės aktą dėl Piliečių iniciatyvos** – jo koncepcija grindžiama Europos piliečių iniciatyva. Teisės aktas jau buvo svarstytas Parlamento Teisės reikalų komitete, o rudenį jis bus svarstomas Parlamento plenarinėje sesijoje, kad būtų patvirtintas.

Piliečių reikalų komisaro biuras imasi **veiksmų, kuriais siekiama suteikti pilietinei visuomenei daugiau galių:**

- 2021 m. gruodžio mėn. surengta svarbi konferencija „Darnaus vystymosi tikslai ir bendro projektavimo bei dalyvavimo procesų aspektas įgyvendinant Darbotvarkę iki 2030 m.“, joje dalyvavo nevyriausybinės organizacijos, piliečiai, politikai, vyriausybė ir kiti suinteresuotieji subjektai.
- 2022 m. buvo įsteigtas Atvirasis piliečių universitetas, jame reguliariai rengiamos visuomenei atviros apskritojo stalo diskusijos.
- Pirmasis Demokratijos forumas Kipre įvyko 2022 m. gegužės mėn., o prieš tai buvo surengti du renginiai, t. y. viešųjų konsultacijų idėjų laboratorija ir skaitmeninės demokratijos hakatonas.
- 2021 m. visame Kipre buvo suorganizuota nemažai renginių, kuriuose pristatyta ES piliečių, lygybės, teisių ir vertybių programa ir jos finansavimo galimybės NVO.

3. Saviraiškos laisvė ir žiniasklaidos laisvė

Kalbant apie **žiniasklaidos pliuralizmą**, reikėtų atsižvelgti į tai, kad, 2021 m. gruodžio 13 d. priėmus Radijo ir televizijos organizacijų įstatymų pakeitimo įstatymą (juo nacionalinės teisės aktai buvo suderinti su Direktyva 2018/1808/ES), buvo padidintas skaidrumas (30A straipsnis). Tiksliau, 30A straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad žiniasklaidos paslaugų teikėjas Kipro radijo ir televizijos institucijai pateikia informaciją apie savo nuosavybės struktūrą, įskaitant tikruosius savininkus. 3 dalyje nustatyta, kad visomis priemonėmis, kurių institucija imasi šiuo tikslu, turi būti gerbiamos tikrųjų savininkų pagrindinės teisės, pavyzdžiui, teisė į privatų ir šeimos gyvenimą, tos priemonės turi būti būtinos ir proporcingos, o jų tikslas – pasiekti visuotinės svarbos tikslą.

4. Teisė į nediskriminavimą

Per pastarąjį dešimtmetį **vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumas** labai sumažėjo ir toliau mažėja. Nuo 2017 m. jis sumažėjo dar 20 proc. (11,2 proc.) ir, remiantis naujausiais turimais 2020 m. duomenimis, dabar yra 9 proc.

Moterų ir vyrų darbo užmokesčio skirtumo panaikinimas buvo aiškus ir nuolatinis Darbo ir socialinio draudimo ministerijos tikslas, ir jo buvo siekiama keliomis tikslinėmis priemonėmis. Sukurtas nacionalinis įmonių, kurios taiko politiką, skatinančią lyčių lygybę darbo vietoje ir ypač darbo užmokesčio lygybę, sertifikavimo modelis, o nuo 2014 m. balandžio mėn. įsteigta nacionalinė sertifikavimo įstaiga. Iki šiol už pastangas užtikrinti vienodą darbo užmokestį ir pritraukti bei išlaikyti nepakankamai atstovaujamą lytį, už veiksmų, kuriais siekiama pagerinti lyčių pusiausvyrą sprendimų priėmimo lygmeniu, vykdymą, už lyties atžvilgiu neutralių pareigybių klasifikavimo sistemų priėmimą, už politikos, kuria siekiama derinti profesinį ir šeimos gyvenimą, įgyvendinimą ir kitas iniciatyvas apdovanota 61 įmonė. 25 iš sertifikuotų įmonių atnaujino savo sertifikatą.

Be to, Darbo ir socialinio draudimo ministerija vykdo veiklą, kuria padedama didinti visuomenės informuotumą apie moterų ir vyrų darbo užmokesčio skirtumus ir jų neigiamus padarinius moterų ekonominiam ir socialiniam gyvenimui, pavyzdžiui, kasmet organizuoja Vienodo darbo užmokesčio dienos renginius. 2022 m. Vienodo darbo užmokesčio dienos proga surengta podiumo diskusija, kurios tema buvo „Moterų ir vyrų darbo užmokesčio atotrūkis – dabartinė padėtis ir susirūpinimą keliantys ateities klausimai“, taip pat internetinė kampanija. Diskusijoje dalyvavo ministerijos atstovas ir po vieną atstovą iš profesinių sąjungų ir darbdavių asociacijų, jie siekė išsiaiškinti, be kita ko, tokius klausimus kaip atotrūkio padariniai darbuotojams, ekonomikai ir visuomenei, poveikis jaunimui ir profesijos pasirinkimo svarba. Diskusiją internetu stebėjo daugiau kaip 1 700 asmenų, pateikusių pastabų ir uždavusių klausimus.

Toliau pateikiamoje lentelėje pateikiama ne visą darbo dieną dirbančių moterų procentinė dalis ir skaičius per pastaruosius 10 metų, nustatyti remiantis Kipro statistikos tarnybos darbo jėgos tyrimo duomenimis:

	2011 m.	2012 m.	2013 m.	2014 m.	2015 m.	2016 m.	2017 m.	2018 m.	2019 m.	2020 m.	2021 m.
Ne visą darbo dieną dirbančių moterų procentinė dalis	12,9 %	13,7 %	16,1 %	17,2 %	16,5 %	16,5 %	16,1 %	14,9 %	15,1 %	14,2 %	13,4 %
Ne visą darbo dieną dirbančių moterų skaičius	24 505	25 138	28 103	30 597	28 721	28 785	29 315	28 362	29 401	27 749	27 138

Kaip matyti iš pirmiau pateiktų duomenų, ne visą darbo dieną dirbančių moterų skaičius ir procentinė dalis per pastaruosius dvejus metus sumažėjo. Be to, 2021 m. įdarbintų moterų, dirbančių ne visą darbo dieną, dalis yra mažiausia nuo 2012 m.

Taip pat buvo dėtos papildomos pastangos **neįgaliųjų teisėms** užtikrinti. 2011 m. ratifikavusi JT Neįgaliųjų teisių konvenciją, Kipro Respublika patvirtino 2018–2028 m. nacionalinę neįgaliųjų teisių strategiją ir įgyvendina trejų metų nacionalinius veiksmų planus neįgaliųjų problemoms spręsti (2013–2015 m., 2018–2020 m. ir 2021–2023 m.) – juose apibrėžta vizija, vertybės, strateginiai tikslai ir veiksmai, skirti tolesniam neįgalių piliečių teisių įgyvendinimui visose jų gyvenimo srityse. Kipro neįgaliųjų teisių strategija ir veiksmų planai neįgaliųjų problemoms spręsti yra susieti su 2017 m. JT Neįgaliųjų teisių komiteto Kipro Respublikai pateiktomis baigiamosiomis pastabomis ir juose atsižvelgta į neįgaliesiems atstovaujančių organizacijų nuomones ir pasiūlymus.

Be to, 2018–2028 m. nacionalinė neįgaliųjų teisių strategija ir nacionaliniai veiksmų planai neįgaliųjų problemoms spręsti (2013–2015 m., 2018–2020 m. ir 2021–2023 m.) atitinka 2021–2020 m. Europos strategiją dėl negalios ir 2021–2030 m. Europos neįgaliųjų teisių

strategiją. Į 2018–2020 m. nacionalinį veiksmų planą neįgaliųjų problemoms spręsti buvo įtraukti 86 veiksmai, iš jų 54 (63 proc.) buvo visiškai įgyvendinti, 26 (30 proc.) – iš dalies įgyvendinti, o 6 (7 proc.) – neįgyvendinti. Naujasis 2021–2023 m. nacionalinis veiksmų planas neįgaliųjų problemoms spręsti papildytas papildomais veiksmais (iš viso 135), juos įgyvendins 8 ministerijos ir 3 pavaduojančios ministerijos.

Siekdamas stebėti, kaip veiksmingai įgyvendinama Nacionalinė neįgaliųjų teisių strategija ir nacionaliniai veiksmų planai neįgaliųjų problemoms spręsti, Neįgaliųjų socialinės integracijos departamentas reikalauja, kad kiekviena kompetentinga institucija kasmet įsivertintų savo įgyvendinimo veiksmus. Rezultatai teikiami Kipro visuotinei neįgaliųjų tarybai ir Ministrų Tarybai.

Kalbant apie neįgaliųjų skundus, Ministrų Taryba sprendimu Nr. 73.519, priimtu 2012 m. gegužės 9 d., Administracijos ir žmogaus teisių komisaro biurą paskyrė veikti kaip nepriklausoma įstaiga. Kiekvienas neįgalusis turi galimybę pateikti skundą, kuris bus nepriklausomai ištirtas. Be to, Kipras ratifikavo Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos (JT NTK) fakultatyvų protokolą, suteikiantį teisę kiekvienam asmeniui pateikti skundą JT NTK komitetui.

Kalbant apie būsto prieinamumą, pažymima, kad kiekvienas neįgalus asmuo, atitinkantis finansinius kriterijus ir turintis teisę į garantuotas minimalias pajamas, taip pat turi teisę į mėnesinę subsidiją būstui išsinuomoti, ir ta subsidija yra didesnė nei subsidija, skiriama negalios neturinčiam asmeniui.

Dėl iškeltos klausimo, susijusio su **migrantų gyvenamosios vietos** apribojimais, paaiškinta, kad atitinkamu dekretu, kuriuo draudžiama prieglobsčio prašytojams gyventi tam tikrose vietovėse, siekiama išvengti getų, kurie susidaro dėl didelio migrantų skaičiaus sutelkimo vietovėse, kuriose gyvena nedaug gyventojų, ir trukdo jiems integruotis į vietos bendruomenes. Primenama, kad pagal atitinkamą *acquis* (Priėmimo sąlygų direktyva, 7 straipsnio 2 dalis) leidžiama valstybėms narėms spręsti dėl prieglobsčio prašytojo gyvenamosios vietos.

5. Teisinė valstybė

„Būtinybės doktrina“ nėra susijusi su teisinės valstybės principu ir vyriausybės pateiktomis reformomis, kuriomis siekiama toliau užtikrinti šio pagrindinio principo taikymą.

Tačiau, kadangi ji minima ataskaitos projekte, būtina pateikti tam tikrą faktinę informaciją apie šią doktriną, kad būtų išvengta nesusipratimų. Po 1963 m. kilusių konfliktų tarp bendruomenių ir vėlesnio Kipro turkų pareigūnų pasitraukimo iš Respublikos pareigų ir organų Kipro teisinė sistema iš karto tapo nepajėgi atsikurti ir tai padaryti pagal savo sistemą ir teisėtumą (kurio pagrindinis konstitucinis bruožas buvo dviejų bendruomenių principas). Parlamentas, kurį dabar sudaro tik Kipro graikai, priėmė įstatymą, kuriuo buvo panaikintos tam tikros konstitucijos nuostatos, susijusios su dviejų bendruomenių

teisminių organų sudėtimi ir teisės aktų priėmimu bei skelbimu. Aukščiausiasis Teismas priėmė esminį sprendimą *The Attorney General of the Republic v. Mustafa Ibrahim and others* [1964] CLR 195 ir juo, kaip plačiai žinoma, nustatė, kad minėtieji teisės aktai netampa nekonstituciniais dėl „būtinumo doktrinos“ (jos pagrindinis principas, kaip minėta, yra tai, kad valstybės išsaugojimas turi būti aukščiausias įstatymas). Iš esmės būtinumo doktrina taikoma siekiant išsaugoti pagrindines valstybės tarnybas, įskaitant teisingumo vykdymą. **Kipro konstitucijoje nustatyta prevencinė ir represinė įstatymų kontrolė (Konstitucijos 140 ir 144 straipsniai), taigi pagal būtinumo doktriną egzistuoja stabdžiai ir atsvaros.** Todėl visa šios ataskaitos 5 skirsnyje pateikta informacija turi būti vertinama atsižvelgiant į pirmiau pateiktus paaiškinimus

Be to, nuorodos į **generalinį prokurorą** yra netikslios, nes generalinis prokuroras nedalyvauja Ministrų Taryboje, **bet** dalyvauja Nacionalinėje taryboje. Jis yra vyriausybės patarėjas teisės klausimais. Be to, nėra jokios konstitucinės normos, kuri draustų Respublikos prezidentui generaliniu prokuroru skirti asmenį, kuris iki paskyrimo generaliniu prokuroru dalyvavo vyriausybėje kaip ministras, jeigu jis turi kvalifikaciją, nustatytą Konstitucijos 112 ir 113 straipsniuose. Reikėtų atsižvelgti į tai, kad Kipro Respublikoje ministrai nėra parlamento nariai ir nebūtinai dalyvauja politinės partijos veikloje. Generalinis prokuroras savo pareigas atlieka vadovaudamasis Konstitucija ir Kipro Respublikos teisės aktais.

Kalbant apie **nekaltumo prezumpciją** civilinėse bylose, pabrėžiama, kad teiginys, jog „baudžiamojo tyrimo buvimas yra neteisėtų veiksmų įrodymas dar prieš priimant bet kokį teismo sprendimą nagrinėjamoje byloje“, yra akivaizdžiai neteisingas. Baudžiamosios bylos tyrimas niekada nėra neteisėtų veiksmų įrodymas be teismo sprendimo.

Kalbant apie kaltinimus dėl **nepakankamo migracijos politikos skaidrumo**, reikėtų pažymėti, kad teisėtai į Kipro Respubliką atvykstantys migrantai prieš atvykdamį yra labai gerai informuojami apie jų teises ir pareigas, kad galėtų pasirūpinti praktiniais buvimo klausimais (viza, leidimu gyventi, leidimu dirbti, galimybe naudotis sveikatos priežiūros ir švietimo paslaugomis ir pan.). Neteisėti migrantai nėra informuojami, nes jie atvyksta neteisėtai. Prieglobsčio prašytojams suteikiama galimybė pasinaudoti reikiamomis priėmimo sąlygomis, sveikatos priežiūra ir pažeidžiamumo patikrinimu, kaip nustatyta ES teisėje, vos tik jiems atvykus.

Be to, Vidaus reikalų ministerija niekada nepradėjo išsiuntimo iš šalies, kol nebuvo priimtas galutinis sprendimas dėl prieglobsčio prašytojo, kurio prašymas atmestas, ar neteisėto migranto (t. y. po to, kai jis buvo apskųstas teismui).

Galiausiai **Kipro investicijų programa** (dokumente vadinama „auksiniais pasais“) buvo sustabdyta.

6. Pagrindinių teisių problemos ne vyriausybės kontroliuojamose Kipro Respublikos teritorijose

Oficialus terminas yra „teritorijos, kurių Vyriausybė veiksmingai nekontroliuoja“, todėl reikėtų vengti nuorodų į „pietus“.

LIETUVOS RESPUBLIKOS SOCIALINĖS APSAUGOS IR DARBO MINISTERIJA

**MINISTRY OF SOCIAL SECURITY AND LABOUR
OF THE REPUBLIC OF LITHUANIA**

A. Vivulskio g. 11, LT-03610 Vilnius Tel. +370 5 266 8176 Faks. +370 5 266 4209 E. paštas: post@socmin.lt

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų
komitetas
Pagrindinių teisių ir teisinės valstybės principų
ad hoc grupė

No. () SD -

**LIETUVOS VYRIAUSYBĖS PASTABOS DĖL EUROPOS EKONOMIKOS IR
SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETO PAGRINDINIŲ TEISIŲ IR TEISINĖS
VALSTYBĖS PRINCIPŲ *AD HOC* GRUPĖS 2021 M. GRUODŽIO 15–17 D.
VYKUSIO VIRTUALAUS VIZITO Į LIETUVĄ ATASKAITOS PROJEKTO**

Lietuvos Respublikos Vyriausybė dėkoja Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Pagrindinių teisių ir teisinės valstybės principų *ad hoc* grupei už 2021 m. gruodžio 17 d. surengtą konstruktyvią diskusiją ir norėtų pateikti papildomų pastabų dėl vėliau parengto 2021 m. gruodžio 15–17 d. vykusio virtualaus vizito į Lietuvą ataskaitos projekto.

3. Žodžio laisvė ir žiniasklaidos laisvė

Dėl *Bendrojo duomenų apsaugos reglamento taikymo*. 2022 m. Vyriausybė rengia viešas konsultacijas su žurnalistais ir kitais suinteresuotaisiais subjektais, siekdama išsiaiškinti problemas, su kuriomis žurnalistai susiduria taikydami Bendrąjį duomenų apsaugos reglamentą. Pagal šių konsultacijų rezultatus prireikus gali būti parengti teisės aktų pakeitimai. Be to, planuojama organizuoti žurnalistams, duomenų valdytojams ir duomenų apsaugos pareigūnams skirtus mokymus Bendrojo duomenų apsaugos reglamento ir nacionalinių įstatymų klausimais ir paskelbti taikytinų reikalavimų gaires.

Dėl *strateginių ieškinių dėl visuomenės dalyvavimo užkardymo iniciatyvos*. 2021 m. pavasarį Lietuvos Respublikos Seimas ėmėsi iniciatyvos ir įsteigė darbo grupę, kuri konkrečiai sprendžia piktnaudžiavimo bylinėjimusi, dar vadinamo strateginiais ieškiniiais dėl visuomenės dalyvavimo (angl. SLAPP), problemą. Parengti šie įstatymų projektai:

- *Civilinio proceso kodekso pakeitimu* suteikiama nauja galimybė ieškinį atmesti anksčiau laiko, jeigu teismas nustato, kad toks ieškinys gali būti laikomas strateginiu ieškiniu dėl visuomenės dalyvavimo;
- *Baudžiamojo kodekso pakeitimu* patikslinama baudžiamoji atsakomybė už šmeižtą, siekiant sustiprinti žurnalistų ir kitų viešosios informacijos skleidėjų apsaugą nuo nepagrįsto baudžiamojo persekiojimo.

Šie įstatymų projektai vis dar svarstomi Seime.

4. Teisė į nediskriminavimą

Nors tiesa, kad 2021 m. buvo nutrauktas Valstybinės moterų ir vyrų lygių galimybių programos įgyvendinimas, reikėtų pažymėti, kad dabar, kai visose strateginio planavimo iniciatyvose horizontaliai taikomas lyčių lygybės principas, visos ministerijos pagal savo kompetenciją privalo įtraukti lyčių lygybės klausimus į savo plėtos programas bei kitus strateginius dokumentus ir numatyti priemones šiam klausimui spręsti. Lyčių lygybės klausimai taip pat įtraukti į naujai parengtas Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos plėtos programas.

Be to, siekiant pagerinti bendrą lyčių lygybės suvokimą ir suteikti pagalbą šiame procese, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija buvo paskirta horizontaliojo principo „lygios galimybės visiems“, apimančio ir lyčių lygybę, taikymo koordinatorė, stebi, kaip įgyvendinamos lyčių lygybės priemonės ir dėl lyčių lygybės specifinių aspektų konsultuojasi su kitomis ministerijomis jų kompetencijai priskirtose srityse. Kalbant apie gebėjimus, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijoje veikia atskira grupė, kuri taip pat nagrinėja lyčių lygybės klausimus.

2021 m. gruodžio 31 d. teisingumo ministras priėmė įsakymo „Dėl asmens vardo ir pavardės keitimo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimus, kuriais nustatoma veiksminga administracinė procedūra asmenims, kuriems diagnozuotas lytinės tapatybės sutrikimas, kad jie galėtų pakeisti savo vardus ir pavardes taip, kad jie atitiktų pasirinktą lytį.

5. Teisinė valstybė

Dėl teismų biudžeto sudarymo. Pagal galiojančius įstatymus kitų metų biudžeto sudarymo procedūra prasideda einamųjų metų pavasarį. Vyriausybė patvirtina biudžeto sudarymo planą ir nustato terminus, iki kurių asignavimų valdytojai, įskaitant teismus, Finansų ministerijai pateikia informaciją apie ateinančių metų finansavimo poreikius, pagrįsdami būtinus pakeitimus, palyginti su einamųjų metų biudžetu. Vėliau Vyriausybės kanceliarija organizuoja Ministro Pirmininko, finansų ministro ir atitinkamos srities asignavimų valdytojų (šiuo atveju – teisminių institucijų atstovų) susitikimus dėl ateinančių metų biudžeto poreikių. Remiantis priimtais sprendimais rengiamas ir Seimui pateikiamas ateinančių metų biudžeto finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projektas, kuris vėliau svarstomas Seimo komitetuose ir paprastai priimamas gruodžio mėn.

2021 m. Vyriausybė patvirtino Teisingumo sistemos plėtos programą. Viena iš teismų savivaldos srityje nustatytų problemų yra ta, kad „esamas finansavimo skyrimo modelis nesusietas su teismų, kaip nepriklausomų valdžios institucijų, teisiniu statusu ir poreikiais“. Pirmiau minėtoje plėtos programoje numatyta priemonė, kuria siekiama spręsti šias ir kitas nustatytas problemas („didinti teismų sistemos veiklos organizavimo efektyvumą“). Šios priemonės organizatorė ir koordinatorė yra Nacionalinė teismų administracija.

Dėl *teisėjų atrankos procedūros*. Lietuvos Respublikos Prezidentas inicijavo Teismų įstatymo ir kitų susijusių įstatymų pakeitimus, kuriais siekiama užtikrinti didesnį teismų sistemos veiksmingumą ir atvirumą. Šiuo metu Seimas svarsto pakeitimus, kuriais, be kita ko, siekiama pagerinti Lietuvos teisėjų atrankos procedūrą.

Be to, buvo šiek tiek pakeistos teisėjų perkėlimo į kitus teismus procedūros ir sąlygos. Minėti Teismų įstatymo pakeitimai įsigaliojo šių metų pradžioje ir jais siekiama padidinti teismų veiksmingumą.

Dėl *Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo*. Nuo 2021 m. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas veikia visu pajėgumu. Naujasis Konstitucinio Teismo pirmininkas pareigas pradėjo eiti 2021 m. birželio 18 d.

Norėtume dar kartą padėkoti Pagrindinių teisių ir teisinės valstybės principų *ad hoc* grupei už jos 2021 m. gruodžio 17 d. vizitą į Lietuvą ir patvirtinti, kad esame pasirengę atsakyti į klausimus, susijusius su šiomis papildomomis pastabomis.

Pagarbiai

Ministro pavaduotojas

Vytautas Šilinskas

Linas Lasiauskas, tel. +370 659 24763 e. paštas: linas.lasiauskas@socmin.lt

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas

Rue Belliard/Belliardstraat 99
1040 Bruxelles/Brussel
BELGIQUE/BELGIË

Leidinio atsakingoji redakcija: Vizitų ir leidinių tarnyba
EESC-2023-40-LT

www.eesc.europa.eu

© Europos Sąjunga, 2023

Leidžiama atgaminti nurodžius šaltinį.

Dėl leidimo naudoti arba kopijuoti fotografijas / iliustracijas
tiesiogiai kreiptis į autorių teisių turėtoją (-us).

Europos Sąjungos
leidinių biuras

Print
QE-09-23-229-LT-C
ISBN 978-92-830-6123-6
doi:10.2864/822
Online
QE-09-23-229-LT-N
ISBN 978-92-830-6117-5
doi:10.2864/085

LT